

MİMAR SİNAN

İÇİNDEKİLER

4. Büyük Üstadın Mesajı H. ÖRS
7. Türk Masonluğunun Benimsediği
İlke ve İdealler Üzerine F. ÇELTİKÇİ
19. Ritüeller R. TEMEL
22. Ritüeller Üzerine Eski Türk
Yazarlarının Görüşleri M. ERBUDAK
25. Masonluğun Sosyal Kaynakları
ve Amaçları R. ADASAL
36. Sen Mason Olamazsın K. KAPLANCALI
37. Avrupa'da Masonluğun gelişmesinden
Önceki Tarihsel Oluşlar F. ÇELTİKÇİ
47. Quatuor Coronati Locası N. TEKYELİ-BAN
52. Politika ve Masonluk N. C. AKKERMAN
60. İnsana Yatırım C. M. ALTAR
69. Mevlânâ'da Sosyal Yön Dr. S. ALIÇLI
80. Vazifelerimiz İ. HOYI
81. Seçmek Kudretimiz Şahsiyetimizin
Aynasıdır K. OLCAY
83. Tanınmış Büyük Masonlar M. FENMEN
87. Eski Misterler N. TEKYELİ BAN
92. Vermek S. SERGEN

MİMAR SİNAN

**Gevşeklik göstermeyin,
endişe etmeyin. İnanıyorsanız, mutlaka yenersiniz.
Kur'an-ı Kerimden**

Kapak kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel : 27 11 53 — İSTANBUL — 1 9 6 9

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Sahibi ve mes'ul müdürü : Fuat RAMZANOĞLU

Yazı işleri müdürü : Fikret ÇELTİKÇİ

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR ÜYELERE MAHSUSTUR

YIL : 2

Nuruziya sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 47 53

SAYI : 8

4. Büyük Üstadın Mesajı H. ÖRS
7. Türk Masonluğunun Benimsediği
İlke ve İdealler Üzerine F. ÇELTİKÇİ
19. Ritüeller R. TEMEL
22. Ritüeller Üzerine Eski Türk
Yazarlarının Görüşleri M. ERBUDAK
25. Masonluğun Sosyal Kaynakları
ve Amaçları R. ADASAL
36. Sen Mason Olamazsın K. KAPLANCALI
37. Avrupa'da Masonluğun gelişmesinden
Önceki Tarihsel Oluşlar F. ÇELTİKÇİ
47. Quatuor Coronati Locası N. TEKİYELİ-BAN
52. Politika ve Masonluk N. C. AKKERMANN
60. İnsana Yatırım C. M. ALTAR
69. Mevlânâ'da Sosyal Yön Dr. S. ALIÇLI
80. Vazifelerimiz İ. HOYİ
81. Seçmek Kudretimiz Şahsiyetimizin
Aynasıdır K. OLCAY
83. Tanınmış Büyük Masonlar M. FENMEN
87. Eski Misterler N. TEKİYELİ BAN
92. Vermek S. SERGEN

BÜYÜK ÜSTADIN MESAJİ

Sevgili Kardeşlerim,

1969 yılı genel kurul toplantısında alınmış olan kararlardan en önemlisi, kardeşlerimin büyük gayretleriyle yerine getirildi. Aşağı yukarı on beş yıldan beri, zorunluğu anlaşılmakla birlikte, bir türlü sonuçlandırılmayan, tören rehberlerimizin düzenlenmesi işi, iki toplantı arasında geçen altı aylık sürede, her üç vadiden, kendiliklerin-

den bu zor işe istekli olan kardeşlerimizin yoğun çalışmaları sonunda en uygun bir yolda tamamlandı ve genel kurulca onaylandı. Şimdi bunların en güzel şekilde uygulanmasına sıra geliyor, ki bunu bütün localarımızdan ve tek tek bütün kardeşlerimden bekliyorum.

Her yeni şeyin başlangıçta biraz güç gelmesi olağandır. Ama düşünelim ki, eski tören rehberlerimiz, kimin tarafından dilimize çevrildikleri, arada yapılan ve asla genel kuruldan geçirilmemiş olan değişikliklerin ne maksatla yapıldıkları bilinmeyen, dünya mason geleneklerine aykırı yerleri çok olan eserlerdi. Şunu da unutmamamız gerekir ki bunlar artık yeni kuşakların kullanmadıkları, hatta anlamadıkları kelimelerle dolu, edebi olmaktan çok uzak yazılardı. Arada yapılmak istenen dil düzeltmeleri de, itiraf edelim ki, bazı kere büyük yanlışların meydana gelmesine sebep olmuştu.

Artık bütün bunlara geçmiş göziyle bakabiliriz. Dünyada hiç bir esrin kusurlardan ve yanlışlardan tamamiyle kurtulmuş olduğu iddia edilemez, ama bizim ana prensibimiz daima daha iyiye, daha doğruya gitmek değil midir? O halde, göreceğimiz, bu işte çalışan kardeşlerimizin gözlelerinden kaçmış olan noktaları zaman zaman, usullerimize uygun olarak düzeltmemiz için hiç bir engel yoktur.

Yeni tören rehberlerimizin artık büsbütün zorunlu bir hale getirdiği yönetmeliklerimizin yeniden düzenlenmesi işi de gereği gibi ele alınmıştır. Za-

man zaman hepimizi az çok üzen birçok problemlerin bu değişikliklerle tamamiyle ortadan kalkacağını ummaktayım.

Önümüzdeki günlerde bütün localarımızda, bu yeni düzene göre vazifeliler seçilecektir. Yeni tören rehberlerimizin olanca güzelliğiyle, onu hazırlayan kardeşlerimin emklerini tam değerlendirecek yolda uygulanması localarımızın vazifelileriyle birlikte bütün kardeşlerime düşen önemli bir görevdir. Başta sayın üstatlar olmak üzere hepinize başarılar ve verimli bir çalışma yılı dilerim, sevgili kardeşlerim.

Hayrullah ÖRS
Büyük Üstat

Türk masonluğunun benimsediği ilke ve idealler üzerine

Fikret ÇELTİKÇİ

Mason esasları üzerinde elemanter bir inceleme neticesinde, bunların birçok noktalarında, derece derece önem arz eden farklar olduğu görülmektedir. Halbuki her zaman ve her yerde âlemşumul olan masonluğun hep aynı ilkelere, kurallara ve amaçlara malik olduğu söylenmektedir. İnsan topluluklarının tarih boyunca devamlı bir gelişmeye tabi olduğu bilinen hakikatlerdendir. Bu itibarla, mason cemiyetinin de böyle bir gelişmeye uyacağını kabul etmek tabiidir. Hürriyet fikrine bağlı, demokratik ve liberal esaslara göre idare olunan memleketlerde milyonlarca saliki olduğu bilinen bir cemiyetin ilke ve ideallerinde mutlak bir tecanüs aramak yersizdir. Kültür ve medeniyet bakımlarından bir yakınlaşma ve benzerlik görülen yerlerde bazen aynı istikamette gelişmeler olabilmektedir. Bazen cemiyetler aynı kültür ve medeniyet derece ve seviyelerinden geçerken, bu geçiş his edilir bir zaman farkı göstermesine rağmen, aynı karakterleri

arz etmektedir. Bazen de cemiyetin yeri ve tarihî gelenekleri dolayısıyla hissedilir farklar göstermektedir. Bu; her çeşit işlerde olduğu gibi, mason cemiyetlerinin kavramlarında ve davranışlarında da aynen vaki olmaktadır.

Bu elemanter müşahedeye tamamiyle uygun olarak Türk masonluğunun gerek bünyevî gelişmelerinde, gerekse prensip, umde ve ideal kabul ettiği isteklerinde böylece devamlı bir gelişme ve değişme müşahade olunmaktadır. Türk masonları, Dünya masonluğunun az çok müştereken kabul ettiği esasları aynen benimsemiş olmakla beraber, bir çok memlekette farklar gösteren hususlarda bazen şu, bazen de bu tarafa temayül etmiş ve tarihî olayların tesirine tabi olarak kısa bir müddet şiddetle müdafaa ettiği bu gibi esasları bir gün akıl ve hikmetin ışığında başka bir gözie görmeğe başladığını sanarak farklı görüşlere doğru kaymıştır. Bu gibi halleri batı memleketlerindeki mason teşekküllerinde de görmek mümkündür. Bu münasebetle gelişme ve değişmelerin tabii olduğunu kabul etmek makuldür. İlk ve saf prensiplerden haddinden fazla inhiraf etmedikçe bu hali müsamaha çerçevesi içinde mütalâa etmek yersiz olmaz.

Türk masonlarının benimsediği idealler batı dünyasındaki mason teşekküllerinin uzun süreden beri müştereken üzerinde durduğu gayelerden hemen hemen farksızdır. Böyle olmakla beraber 1909 yılından beri Türk masonluğu esaslarda ve usullerde devamlı bir değişme arz etmektedir. Türk masonları hiç şüphesiz 1722/23 tarihli Anderson esaslarına sadık kalmakta olduğunu her vesile ile belirtmeğe çalıştığı halde bu esaslara tamamiyle uygun olarak gelişme imkânına malik olmuş mudur?.. Bu, pek belli değildir.

Bu hususlarda tam bir kanaat getirebilmek için 1909 yılından bu yana masonik oteritelerimizin kabul ve ilân ettiği nizamnamelerdeki maksat ve gaye maddelerine bir göz atmak kâfidir. Bunlardan bir kaçını arz edeyim :

A — 1909 yılı 9 ağustosta kabul edilen Meşriki Âzamı Umumî Nizamnamesinin ilk defa fransızca olarak neşredilen nüshasında birinci maddede şunları okumaktayız :

«Âlemşumul ve terekkiperver bir müessese olan franmasonluğun konusu hakikatin aranması ve insanlığın tekâmülüdür. Hürriyet ve müsamaha üzerine bina edilmiştir. Hiç bir dogmayı düstur olarak kabul etmez veya ona istinat etmez.

Tekris edilmek isteyen kimsenin namuslu olmasını ve masenik prensipleri anlayacak ve yayabilecek kadar zekâ sahibi olmasını ister.

Mensuplarından kanaatlerinde samimî, öğrenmeye istekli ve sadık olmalarını ister.

Böylece franmasonluk, hürriyet, müsavat ve kardeşlik hisleriyle birbirlerine bağlı, ferden ve müştereken sosyal terakki için çalışan ve en geniş ölçüde hayırseverliği tatbik eden bir cemiyettir.»

B — 1910 tarihinde neşredilmiş olan (Osmanlı Meşriki Âzamı'nın Çıracak Kitabı)nda aynın şöyle denilmektedir:

«Tamamile hayırperver ve terakkiperver bir müessese olan franmasonluğun maksadı (Objet-konu) hakikatın aranması, ahlâkın tetkiki ve tesanüdün tatbikidir; İnsaniyetin maddî ve manevî salâhına, fikrî ve sosyal tekâmülüne çalışır.

Prensipleri : karşılıklı müsamaha, başkalarına ve kendine karşı saygı, mutlak vicdan hürriyetidir.

Metafizik kanaatleri münhasıran mensuplarının ferdî anlayış hudutları dahilinde kaldığını kabul ederek her türlü dogmatik beyanlardan kaçınır.

Dövizleri (umdeleri, remizleri) : hürriyet, müsavat, kardeşlik tir.»

C — Bu esaslar Türkiye Meşriki Azamı'nın çıracak derecesine mahsus 1926 yılında neşredilmiş olan talimatında, eski Arap harfleriyle aynen yukardaki şekilde yazılmıştır.

D — Türkiye'de E.K.E.İ.R. muhafızı bulunan masonik teşekkülün 1926 yılında neşrettiği Umumî Nizamnamesinde ise masonluk esasları şöyle belirtilmektedir :

«Birinci maddeden : Hür masonluk, nezahati hissiyatlarını, kemalâtı akliyelerini ve metaneti seciyelerini tercübe ettiği insanları kürrei arzın aktâr-ı muhtelifesinde uhuvvetperver cemiyetler halinde bir araya toplayan, ve din ve memleket ayrılığı gözetmeksizin cümlesini muhabbet, akide ve faaliyet müşareketi ile birleştiren bir müessesedir.

Gayesi bu insanları daha müşfik, daha münevver ve daha metin yapmak, ve kavanin-i fitriye-i beşeriyetin serbestce ve sakitane tekâmülünü tergiş ederek onlara ferden ve müştemian beşeriyetin saadetine çalışmak amzü iaredesini ilham ve telkin eylemekten ibarettir.

On birinci maddeden : «Hür masonluk bidayet-i zuhurunda ilân ettiği vechile, S.: Â.: K.: olan Allahın vücudunu ve ruhun ebediyetini alenen beyan ve tasdik eder.

Hakikatin taharrisine hiç bir had ve kayıt koymaz ve herkese bu hürriyeti temin için herkesten müsamaha diler.»

E — 1955 yılında meydana çıkan «mustakil büyük loca» konusu üzerinde vaki çatışmalar ve gelişmelerden sonra kabul olunan ve bu gün mer'î olan T.H.K.E.M.B.L. Anayasası'nda da şunları okuyoruz:

«T.B.L. aşağıdaki gösterilenleri mutlak surette değişmez addeder :

«1 — Eski masonluğun remizleri, tanışma işaretleri; ve masonluk sıfatının ancak bunların bilinmesiyle sabit olması.»

«2 — Üçüncü derece menkıbesinin merasimin de bulunması.»

«3 — Masonların dinî akidelerine ve kudsîyet duygularına saygı gösteren franmasonluk, «Kâinatın Ulu Yaradanı» diye rezm edilen yüksek bir kudretin varlığına inanmış olmayı ve ahlâk salâbetine malik bulunmayı sinesine kabul için, ilk ve en mühim şart olarak tanır.»

«4 — Büyük Locanın ve ona mensup locaların toplantı ve çalışmalarında bütün mukaddes kitapların kendisine mahsus kürsü üzerinde ve göz önünde bulunması ve yeminlerin yemin edecek kimsenin kendi inancı üzerine ifası.»

«5 — Ketumiyete riayet edilmesi.»

Bu birkaç misal gelişmeler hakkında bir fikir vermektedir. Bu esaslar, dikkatle incelenmesze, bir birinden pek farklı şeyler olarak gözükmemektedir. Ancak, masonluk tarihini bir az okumuş olanlarımız için bunlar yakından incelenince gelişmelerin mahiyeti ve farkları açıkca belli olmaktadır. İlk nizamnamelerde görülen esaslar tam manasıyla olmasa bile yine geniş ölçüde liberal bir zihniyetin mahsulüdür. Buna mukabil bu esaslarda her şey genel ahlâk prensiplerine olduğu kadar her kültürlü ve medenî insan topluluğunun aynen benimsemesi mümkün ve 18 ci asırdan beri durmadan gelişen hürriyet ve eşitlik fikirleri etrafında toplanan prensip ve düsturlardan mülhemdir. Halbuki yeni anayasamızdaki prensiplerde, yine liberal bir kavram mevcut gibi gözükmeyle beraber, bir nevi «Landmark» kokusu sezilmektedir. Bu açıkca ilân edilmemiştir. Bu belki iyi bir işa-

rettir. Şu kadar var ki yukarda saydığımız beş paragrafın esas itibarıyla Anglo-Sakson menşelerden alınmış olduğunu anlayan genç kardeşlerimizin Türk masonluğunun elli beş yıllık gelişmelerini bilmeden bu esasların mesnetlerini başka bir açıdan tefsir cihetine gittikleri takdirde yeni bir anlaşmazlıklar devresine girmemiz daima mümkün görülebilir. 1722-23 Anderson Nizamnamesinin eski mükellefiyetler hakkında ileri sürdüğü mülahazaları Türk masonluğunun her zaman benimsediği malûmdur. (Old Charges). Türk masonlar, bu mükellefiyetleri, 1717'de yeniden ihya edilen üniversal masonluğun saf ve klerikalizme kaçmayan şekliyle sadıkane ve samimî bir hisle kabul etmiştir. Böyle olmakla beraber birbiri ardından çeşitli menşelerden ayrı ayrı tercüme edilerek Türk masonlarına bildirilen bu eski mükellefiyetlerin hakikî ve ilk metni hiç bir zaman büyük localarımızın nizamnamelerinde yer almamıştır. Çok isabetli bulduğumuz bu hareket tarzı, maalesef bazı kardeşlerimizin taaccübünü davet etmiş olabilir. Bu, fikirlerde tam bir serbestiyetin bulunmasını sağlayan bir meseledir. Bunu benimsememiz lâzımdır. Türk masonluğu hiç bir doktrini kendisi için esas kabul etmediğini ilân ederken bir taraftan da Localamızda bazı meraklı kardeşlerimizin «landmarks»lara bağlanıp kalması akıllılık ile kabili telif olamaz. Bu itibarla 60 yıldan beri Türk masonik otoritelerinin göstermiş olduğu tolerans yolunda devam etmek çok daha uygundur.

Türk masonları bugün artık tam manasıyla bilerek ilerlemekte oldukları ideal mabedin inşası yolunda mason ilkeleri üzerinde sağlam bir anlayış birliğine varmak zorundadır. İdeal mabedin inşası için arkasından koşulması gerekli olan hedeflere bu suretle ulaşmak çareleri bulunabilir. Bu ilkeler üzerinde kısaca durmak yerinde olur.

Masonluğun zaman ve mekân içinde hiç değişmeden benimsemiş ve muhafaza etmeği birinci derece önemli görmüş olduğu ilk prensibi hiç şüphesiz «kardeşlik» tir. Masonluk her yerde bir kardeşlik müessesesi olarak kabul edilmiştir. Binlerce defa tarif ve tavih edilmiş olan bu kelimenin medulü üzerinde artık hiç bir mason için daha fazla durmaya lüzum yoktur. Bu kelime için yeniden daha güzel bir tarif aransa ve bulunsa dahi, masonların zihinlerinde ve belki daha kuvvetli olarak gönüllerinde yerleşmiş olan «kardeşlik» kavramı bütün tariflerden daha güzel ve mükemmeldir.

Toplantılarımızda bir çok defa tekrarladığım bir fikri bu vesile ile bir defa daha arz etmek isterim: Her fikir zihnimizde tam olarak bir

söze veya bir kelimeye inkılab, ve aynı suretle de her söz veya kelime bir fikre tekabül ettiği takdirde anlaşılır hale gelmekte ve bir ses veya bir ihtisas olmaktan kurtulabilmektedir. Gramer ve fizyoloji bilim kollarında ileriye gitmiş değerli kimselerin mütalâasına göre kelime olmadan bir fikrin mevcut olabileceği tasavvur edilemez. Böyle olmakla beraber son yıllarda yüksek matematik eğitimine önem vermiş bazı yüksek zekâ sahibi kimselerin ileri sürdüğü teorileri ve bu husustaki tutumlarını tetkik eden müşahitlerin bazen şaşırtıcı ifadelerine nazaran bazı çok yüksek (transcendant) matematik spekülasyonlarda kelimelere ihtiyaç duyulmamasının mümkün olduğu ileri sürülmektedir.

Bundan alelâde bizim gibi fanilerin fazla bir şey anlaması mümkün değildir. Bununla beraber bizim kardeşlik kelimesi ve karşılığı olan fikir bizde de bu neviden bir «transcendant» bir hüviyete sahip olmuş bulunmaktadır. Bizim zihnimizde ve ruhumuzda hissedilen ve düşünülen mefhum işte böyle bir kelimeye ihtiyaç duymayacak kadar ileri bir mana taşımaktadır. Hakikî mason için bu mefhum bu derecede kuvvetli, hiç bir izah ve tasvire ihtiyaç göstermiyecek kadar köklü bir ilkeyi temsil etmektedir. Bütün Dünya masonluğu için bu böyledir. Türk masonluğu da aynı şekilde bu ilkeye sadıkane bağlıdır.

Masonluk düsturlarını sıralarken kardeşlik kelimesi nedense hep hürriyet ve eşitlik kelimelerinden sonra gelir. Fakat öncelik sadece bir kelime sıralanması ile değil, mana ile ilgili olmalıdır. Bu itibarla manasında tam bir iştirak halinde bulunduğu için bizce kardeşlik ön planı işgal etmektedir. Şu kadar var ki, takip ettiğimiz ideal yolunda masonluğun en tabî ve zarurî kolonlarından ikisi hürriyet ve eşitlik kolonlarıdır. Bunlara da çok defa masonluğun düsturları denilmektedir. Fakat bunlara biz daha isabetli olarak prensipler gözüyle bakmaktayız. Bunların da tarifleri pek çeşitli ifadelerle yapıldığı halde biz Türk masonları için artık tarife ihtiyaç göstermiyecek kadar berraklığa ulaşmış oldukları bellidir.

Bir kere bizim için hürriyet olmadıkça masonluk da olamaz. Onsuz ideal mabedimizin kubbesini tamamlamaya asla imkân görülemez. Misal vermeğe lüzum yoktur: etrafımıza bakmak kâfidir!.. En küçüğünden en büyüğüne kadar her çeşit toplulukta hürriyetsizlik daima bir ıstırap kaynağı olmuştur. Masonluk da bu ıstırap içinde en zor zamanlarını yaşamaktan kendisini kurtaramamıştır.

Fakat masonların çektikleri en büyük ıstırap bizzat kendi cemiyetinin

içine düşdüğü hürriyetsizlik anlarında olmuştur. Masonluğun yazılı veya «gayrı mektup» kuralları icabı tam ve şaşmaz bir disiplin içinde çalışan Türk masonları çok defa yanlış anlayışların mahsulü olan bas-kılar karşısında zaman zaman «hürriyet» in korunması için uğraşmış, büyük gayretler sarf etmek mecburiyetinde kalmıştır. Büyük üstatla-rın haddinden fazla büyütölmüş olan «sulta» zihniyeti, amansız rijid-liği ve maalesef izahı gayrı mümkün bilgiden uzak kalmış «aristoteli-siyen» vasıftaki kat'î naslar; Türk masonlarının hürriyet fikrine olan bağılılıklarını asla gevşetmemiştir.

İnsan ve insanlığın salâhı için toplanan şerefli bir cemiyet olan ma-sonlukta fikir hürriyetine hiç bir sebeple set çekmek kabil değildir. Kardeşlik hislerinin zedelenmemesi şartıyla her Türk masonu her ne sebeple olursa olsun masonik kuralların müsaadesi nisbetinde her düşündüğünü çekinmeden ve iyi hislerle karşılanacağından tamamiy-le emin olarak söyleyebilir, söyleyebilmelidir. Söz hakkına sahip bir mason için bundan daha tabii bir şey tasavvur edilemez. Mason için bu bir haktır ve bir ihtiyaçtır.

Fikir ve söz hürriyeti ancak tam bir eşitlik sayesinde gerçekleşebilir. Bu itibarla Türk masonları her zaman eşitlik prensibine hürriyet İlke-si ile beraber aynı önemle ve ısrarla bağlanmış bulunmaktadır.

Masonluğun genel olarak münakaşasız kabul ettiği ilkelerin üçüncü-sü eşitlik prensibidir. Bu kelimenin de artık tarife ihtiyacı kalma -mıştır. Bu hususta da masonların zihninde beliren mefhum hiç bir fark arz etmez. Bununla beraber, yine bazı disiplin mülâhazalarıyla, ve hiyerarşi kaygusu ile eşitsizliğe doğru temayül edilmediği söyle-nemez. Fakat her defasında şiddetli bir mukaveret bu temayülü ön-lemiştir.

Kardeşlik, hürriyet ve eşitlik, Türk masonluğunun sıkı sıkıya bağı bulunduğı prensiplerdir. Böyle olmakla beraber bazı masonlar ve bil-hassa dikkate şayan bir şekilde anglo-sakson kültürü içinde aydınlan-mış yeni masonlar, bunlardan son ikisi üzerinde pek ısrarlı değilmiş gibi gözükmemektedir. Bu bizce pek tabii bir halin neticesidir. Açık ha-vada nefes aldığını insanların pek düşündüğü görölmüş şeylerden de-gildir. Aynı şekilde Anglo-Sakson memleketlerinde yaşayanlar da hürriyet ve eşitlik mefhumlarını artık düşünmeğe ihtiyaç duymayacak kadar bunları tabii hallerden kabul etmektedirler. Bunun pek tabii bir neticesi olarak da Anglo-Sakson masonlar kendi localarında artık bu ilkeler üzerinde durmaya pek ihtiyaç duymamağa başlamışlardır. Fa-

kat, haricî bir tesir karşısında hürriyet ve eşitliğe dokunulması ihtimalini sezdikleri zaman Albion arslanının gükremesi gibi, bütün kuvvetleriyle mukavemete hazır olmaktadırlar.

Türk masonları için bu hal devamlı bir «vigilence» isteyen hallerdendir. Bu mefhumlar öyle değerleri ihtiva etmektedir ki, biz Türk masonları bunları bir hazine bekçisi gibi muhafazaya mecburuz. En küçük bir ihmal veya dalgınlık bunların yerine yeller estirebilir.

Masonik ilkelerin iki önemli yardımcısı mevcuttur: Tolerans ve solidarite. Latin esasına göre kullandığım bu kelimelerin türkçemizde kullanılan mukabilleri olan müsamaha ve tesanüt sözleri bizim zihnimizde yer etmiş olan fikirleri tam olarak belirtmediği kanaatindeyim. İnşasına çalıştığımız ideal mabedinin dördüncü ve beşinci kolonlarını teşkil eden bu mefhumların karşılığı olarak kullanmakta olduğum müsamaha ve tesanütte ya biraz fazlalık veya biraz eksiklik göze çarpmaktadır. Maalesef bu mefhumların anlamlarında alemşumul masonluk içinde de müşterek taraflara mukabil aykırılıklar da görülmektedir.

Türk Masonları müsamahayı çok geniş manada ele almaktadır. Bunun neticesi bazen üzerinde titizlikle durduğumuz fazilet konuları bakımından müsamaha hoş görürlük ve haddinden fazla af ve mülâyet mefhumlarıyla birleştirilebilmektedir.

Anglo-Saksonlara gelince, onlar için Tolerans, dinî inançlarda ve itizal harektlerinde hoş görürlüğü ön planda görmektedir. Gerek Germanlerin kullandıkları eski toleration kelimesinin daha belirli olan manası, gerekse protestan akidelere bağlı olan fikir dolayısıyla umumî efkâr için tolerans bu devirlerde pek dar manada kalan dinî kanaatlerde müsaadekârlık ile müteradif olan bu mefhum, hakikî mason anlayışını tam olarak ifade etmekten uzaktır. XVI cı asırda beliren bu mefhum ancak Voltaire'in gayretleriyle geniş manasıyla dinî kanaatlerde olduğu gibi her türlü siyasî görüşleri de kapsayarak fikirlerle, sosyal ve iktisadî görüşlere kadar teşmil edilebilmiştir.

Anglo-Sakson memleketlerindeki masonlar, büyük ölçüde klerikal görüşleri benimsemiş olan 1813 birleşmesiyle eski ve 18 cı asrın hürriyet fikirleriyle beraber gelişen geniş tolerans mefhumu yeniden 16 cı asrın dar çerçevesi içerisine sokmuş gibidir.

Anglo-Saksonlar dinî inançlara karşı müsamahayı esas tutarken, Avrupalı masonlar yalnız bu kadarla iktifa edememişler, fakat hem vic-

dan, hem de fikir serbestliğini öngörerek tolerans mefhumunu hür insanların vazgeçilmez bir dayanağı olarak görmüşlerdir.

İşte Türk Masonları 60 yıldanberi bu iki görüş arasında mütereddit kalmış fakat, her şeye rağmen yine de Avrupaî görüşten uzaklaşmamaya önem vermiştir. O kadar ki, Anglo-Sakson görüşlerini fikren benimseyen bazı Türk masonları dahi, neticede hep Avrupa anlamını daha kolaylıkla tatbik edilir bulmuşlardır.

Solidarite de tolerans gibi az çok izaha muhtaç bir mefhum halinde görünmektedir. Mason olunca herkes kardeş sayılır. Öyledir, fakat bir şartla hakikî manada, saf karakterleriyle tam mason olmak şartı.. Masonluk ideallerinin peşinden koşanların ne kadar çetin bir yolculuğa çıkmakta olduğunu izah etmeğe lüzum yoktur. Hiç bir menfaat beklemeden ve daima kendinden bir şeyler vermek suretiyle çıkılan bu yolculukta masonların aralarındaki solidarite, gayeye ulaşmak için gösterilmesi gereken sıkı bir bağlılıktan başka bir şey değildir. Sırf tepeye çıkmak için birlikte çalışan Alpinistlerin bir birlerini bağlayan bağları gibi Solidarite de masonları ideal mabedinin kubbesinin ve her türlü tezyinatının tamamlanmasına kadar ele alınan işlerde birliği temin etmeye yaramalıdır. Eğer bunda haklı bir ihtiyacın karşılığı olarak gösterilmesi gereken teavün hareketleri bahis konusu olursa da, bunun sadece biraderlerin arasında, meslekî teşekküllerde olduğu gibi devamlı maddî bir dayanışma fikrini aramak tamamiyle yanlış olur. İyi insanların hakkı olan şeyleri teminde masonların mümkün olan hallerde bir birine destek olması makuldur. Ama masonluk bu demek değildir. İnsanlığın salâhını ve tekâmülünü gaye edinen bir cemiyetin bu işi başarmak için giriştiği teşebbüslerde en küçük bir başarıya ulaşabilmesi için her şeyden evvel kendisinin salâh ve tekâmülünü sağlaması gerekir. Bunun için de hem maddî hem de manevî manada tesanüt duygusuna hakkıyla sahip olmak lâzımdır. Bu iş kolay değildir. Zira tesanüt bir takım gayret ve hatta fedakârlıkları öngören bir meseledir. Bu gayret ve fedakârlıklar, yerine masruf olmazsa, hiç bir netice almadan gayeden uzak kalarak boşa gitmiş olur. İyilik hisleriyle bir birlerine bağlı kimselerin tesanüt borcu ve hakkı, tabîî bir şeydir. Fakat yalnız bir taraflı olduğu takdirde tesanüt istismar karakterinde bir iş olur. Bu zihniyet ve sakim temayülden sıyrılmış bir toplulukta, fertlerin müteselsilen mütesanit olması gayeye yönelmek için en büyük kolaylığı temin eden bir şart olmaktadır. İşte mason topluluğunun tesanüt meselesi böyle bir meseledir. Bu şart tahakkuk ettiği zaman masonların ara-

sında bulunması mümkün tesanüt hiç bir toplulukta mevcut olamaz, hatta tasavvur dahi edilemez.

Masonların pek iyi bildiği bu ilkeler ve onların destlekleri olan müsamaha ve tesanüt mefhumları masonların ulaşmak istedikleri gaye'ler için arz ettiği önemi daha fazla tafsil etmeğe ihtiyaç yoktur. Bu izahatımızı Türk masonlarının özellikle benimsediği veya benimsemesi gereken idealler üzerinde de kısaca durmak suretiyle tamamlamak yerinde olur.

Türk masonluğunun maksat ve gayesi nizamname ve ritüellerinde genel olarak hep «hakikatin taharrisi, ahlâkın tetkiki, iyilik ve hayır işleri ile ilgili teşebbüslerde bulunmak ve bu suretle de insanın ve insanlığın tekâmül ve salâhına çalışmak» olarak gösterilmiştir. Bu gayelere yönelebilmek için localarımızda sık sık izah ve tafsil edilen gayretlerin bir de bütün bir Türk milletini ilgilendiren tarafı mevcuttur ki, bizce Türk masonluğunun bilhassa bu hususta ideallerinin tahakkukuna çalışması en ulvî ve en zarurî işlerden ve ödevlerden olması gereklidir.

Türk camiası bu gün muazzam mazisine, bin bir şan ve şeref olaylarıyla dolu tarihine rağmen, bugün medeniyet ve kültür alanında oldukça geri kalmış bir halde bulunuyor. Bundan da kötüsü, medeniyet ve kültür seviyesinde geri kalma sanki bir statik hal arzetmektedir. Hatta bir çok alanda kazanılmış ileri hamlelerde ters yüz etme durumu müşahede edilmektedir.

Türk milleti yüksek meziyetlere sahiptir, zekidir, çalışkandır. Evet, böyledir. Fakat maalesef Türk milleti ilerici vasıflarında genel olarak bir duraklama halinde gibidir, bilgi bakımından bu günün ölçülerine kıyasla rasyonel denecek pek az bilgiye maliktir, ve bunlardan da fazla olarak kötü bir tevekkül, silinmesi son derecede güç batıl inanç ve kanaatlere saplanmış gözükmektedir, menfaatler bakımından pek büyük ayrılıklara düşmüş ve bir çok millî hasletlerinden yoksunlaşmış bir haldedir. Bu bedbin tablonun yanında insanı şaşırtan bir başka tablo da şudur: Türk toplumunun içinden son yıllarda dünya çapında sanatkârlar çıkmış, bilgi alanında en ileri ilim adamları arasına katılabilecek aydınlar yetişmiş ve istihsal işlerinde en ileri teknik ile çalışan müesseseler kurulmuş ve bunları işletebilen manager'ler bulunmuş ve iktisat ve ticaret alanlarında da kendilerini tanıtan şöhretler görülmüştür. Batı dünyasından bizleri tetkike gelen bir çok kimşeler bu tezadı çok iyi teşhis etmiş ve bu kadar değerli insanları si-

nesinde toplamış bir ülkede geri kalmanın sebeplerini bir türlü bulup meydana kat'iyetle koyamamıştır.

İngiltere'de 1717'de yeniden ihya edilen masonluğun canlanmasının en mühim sebebi: 18 ci asra kadar devam edegelen dinî kavgalardan tamamen usanmış olan aydınların reaksiyonudur. Bize gelince, masonluk henüz ilya edilmemiş olsa idi, sırf bizim meselelerimizin ele alınması için yeniden yaratılması gerekecekti, denilebilir. Türk münevveri için masonluk, 18 ci asrın başındaki ingiliz masonlarının u-sanmış oldukları durumdan çok daha ciddi bir çalışma yeri olamalıdır. 18 ci asırda dinî ve siyasi kanaatlerin çatışmalarının yeniden ihya ettiği masonluk, bizim için bir milletin yeniden canlanması, millî fazilet ve iyi hasletlerinin harekete geçirilmesi, dünya üzerindeki bilgi seviyesine süratle yetişmesi, demokrasi, layisizm ve bunların istinat ettiği hür düşüncüyü kendi kuvveti ve itilâsı için her şeyin üstünde görmesi, ve nihayet Türk efendiliği, civanmertliği ve zayıfları himaye etmedeki cesareti yeniden ihya etmek gibi problemlerin çözülmesi bakımından İngiliz aydınlarının duyduğu ihtiyaçtan çok önemli bir ihtiyacın icabıdır. Bunları bir kere daha sıralamak isterim:

- Milletin terakki isteklerinin yeniden canlandırılması ve kuvvetlendirilmesi,
- Millî fazilet ve iyi hasletlerin harekete geçirilmesi,
- Dünyada bu gün varılan bilgi seviyesine süratle yetişilmesi,
- Demokrasi, layisizm ve hür düşüncenin her şeyin üstünde görülmesi,
- Türk efendiliği, civanmertliği ve zayıfları himaye etmedeki cesaretinin yeniden ihya edilmesi.

Türk masonları bu hedefleri ele aldığı takdirde Türk milleti için en büyük işlerden birisi üzerinde çalışmanın yüksek seviyesine erişmiş ve bu suretle büyük meziyetleri olan bir insan topluluğunun bu gün insanların benimsediği ideallere doğru yürümesi mümkün olacaktır. Bu her şeyden fazla masonik bir çalışmadır, ve ideal mabedin inşasına bununla başlamak gereklidir. Bu işte en küçük bir başarı, «humanitaire» gayelerle ilgili mason vaatlerinin bir güzel tarafının yerine getirilmiş olmasına muadil sayılmalıdır.

Bunlar basit sözler değildir. İyi düşünülünce Türk cemiyetinin ileri seviyede olması için bugün bilhassa eksikliğini müşahade ettiğimiz pek önemli hususlardır. Tarih boyunca hep dinamik bir hayat sürmüş

ve her ileriliği kolaylıkla benimsemiş olan bir milletin bugünkü çocukları iki asırdan fazla bir zamandan beri bir nevi statik hayat hali arz etmektedir. Bu hal onun modern «conception» lara göstermesi tabii olan ilgiyi göstermesine mani oluyor. Bilgi seviyesi bugün o derecede yüksek ve ileride ki, buna sanki ulaşmanın imkânsız olduğunu önceden kabul ederek hareket ve canlılıktan kaçınır gözüküyor. Bunlar ilâveten diğer moral hasletlerin de önemli olmayan şeylermiş gibi karşısında biraz da bigâne durulmaktadır.

Masonluğun 60 yıldanberi Türkiye’de bu konular üzerinde bir çok defa eğilmiş olmasına rağmen pek bir şeyler yapmış olduğunu maalesef iddia edemiyoruz. Mason localarımıza ârız olan eski tekke mistisizmi, müsbet yollarda kalması gereken resyonel araştırma ve tahlil işlerini hemen hemen ortadan kaldırmış gibidir. Hakikatı aramak için teessüs etmiş bir cemiyetin hali bu olamaz. Bu hususlarda yeni Türk masonları gerekli reaksiyonu mutlaka göstermeli ve kendilerine düşen vezifeyi lâıkiyle anlamış olarak yeniden yola koyulmalıdır. Türk masonluğu yeni bir «Canlanma - Revival» ya muhtaç bulunmaktadır. Bunu genç masonlar mutlaka başarmalıdır.

Âlemşumul masonluk ilkelerine her başka milletin masonu kadar sadakatle bağlı olan Türk masonunun bugüne kadar bir biri arakasından çıkan ve onu devamlı surette yıprandırmaktan başka bir işe yaramamış olan iç nizamı temine matuf münakaşalarından kurtulup hakikî işine koyulması sağlanmadıkça Türk locaları bir sohbet meclisi olmaktan kurtulamaz. Türk masonluğunun, bu günkü muazzam vazifesini, «mission»unu iyice yüreklerimize kadar yerleşmiş bir ideal olarak benimsemedikçe, ferdin ve cemiyetin salâhına çalışmak için verilen sözler boş laflar halinde kalmış demektir.

Eski âdetler, usuller; eski mükellefiyetlerle ilgili olarak ele alınan nizamnameler, yönetmelikler, ritüeller ve aklu hikmet adına söylenen sözler sadece bazı «gentilmen» i bir lokalde, haricîlerden uzaklaş tırmak ve onlara rahat bir hayat sürmelerini sağlamak için icat edilmiş şeyler olmasa gerektir. Bunları yakından incelemek fırsatını bulan bu günün aydını artık bir takım «byzantin» izahlarla yetinemez. Türk masonları bundan sonra hakikî aydınlık peşinden gittiği takdirde hedeflere doğru hızla ilerleyebilir. Aksi takdirde, 60 yıldanberi olduğu gibi hep aynı yerde iyi insanlık nefesleri okumakla yetinir, gider.

Ritüeller

Raşid TEMEL

Mimar Sinan Dergisinin 6. sayısında çıkan ritüeller üzerine yazılmış yazılarda değinilmeyen bazı hususları açıklamak istiyorum. Bunu yaparken İngiltere ve İskoçya'da bu gün kullanılan ritüellerin nereden geldiğini ve yüksek derecelerin ritüeller üzerindeki etkilerini de göz önünde tutmak lüzumu belirmektedir. Yüksek derecelerin tarihi remzî derecelerin tarihinden daha da karışıktır. Bundan çıkan sonuç bunların 18. yüzyılda icat edildiğini inancını doğurmuştur. Bu ise çok acele verilmiş bir hükümdür. Çünkü bu derecelerden birçokları eski antikitlerin bütün geleneksel delilleriyle beraber kuşaktan kuşağa gelen aklı ve hikmeti kapsamaktadır.

Üçüncü derecenin onu izleyen bir dereceye işaret ettiği, bu derecede de kaybolan sırların nihayet ele geçirilmesi gerektiği, gerçekte de böyle bir derece var olmadığı takdirde remzî derecelerin anlamsız kalacağı bellidir. Ayrıca Yüksek derecelerin bir kısmı çok eski işaretleri kullanmaktadır ki, remzî derecelerde de olduğu gibi, bunların çok eski günlerden geldiği bellidir ve bilinmektedir. Ayrıca bu derecelerin lejantlarının Ortaçağ'da yaşamış ecdadımız tarafından iyice bilindiği, hatta operatif masonluğun eski yükümlülüklerinde de bunların sözü geçtiği görülmektedir.

Yüksek derecelerin remzî derecelerin hikâyelerini devam etti-

renleriyle ilgili olarak 18. yüz- yılda iki eğilim kımıldama halin- de idi. Birincisi remzî derece - lerden lejandin bazı kısımlarını çıkartmak, ikincisi ise remzî de- recelerde geçen bazı olayları genişletmek, güzel görünüşlü detaylar eklemek ve bütün bun- lardan yeni bir derece meydana getirmek. Aslında ise hemen bütün yüksek derecelerin kök malzemesini meydana getiren öz- zellikler Ortaçağ cedlerimizden gelen geleneksel lejantlardır. Ayrıca hiç şüphemiz yoktur ki remzî localarınki de dahil bütün ritüeller 18. yüzyıl içinde adam- akıllı bir revizyondan geçmiştir. 1813 yılının masonlukta çok ö- nemli bir yeri vardır. İngiltere' de Eskiler ve Yeniler diye ikiye bölünen masonlar üç çeyrek yüz yıla yakın süren dargınlık- larını 1813 yılında sona erdir - mişlerdir. Bu ayrılığın ve dargın- lığın önemli nedenlerinden biri de dine dayanmaktadır. İngilte- de Büyük Locayı meydana ge- tiren Yeniler dine uymazlık- tan suçlanmışlardır. Yani Eskile- rin dindar tutumuna karşılık Ye- niler yalnız Allaha inancın temel olduğunu, 1723 anayasalarıyla önceden bildirmiş durumdaydı- lar. 1815'te artık masonluğun Hi- ristiyanlıktan temizlenmiş bir temele oturtulması üzerine, ana- yasada yapılan bir değişiklik remzî derecelerden oldukça ö-

nemli parçalar ihtiva eden bazı çıkarmaları gerektirmiştir. Böy- lece remzî derecelerden Hıristi- yanlığa ait her şey çıkarılmıştır, yahut da çıkarılması gerekmektedir.

Bu iş yapılırken Eskilerle Yeni- lerin birbirlerine bazı tavizler verdikleri anlaşılıyor. 1723 Ana- yasasının deist görüşüne muka- bil 1815'te theist bir görüş ka- bul ediliyor ve Yüksek derece- lerin bir parçası olan Royal Arch da remzî derecelerle be- raber büyük loca içinde mütalâa ediliyor. Bu suretle remzî de- recelerle yüksek dereceler bir birine karışmış oluyor.

Bir de ilk zamanlarda namzedin seremonilerdeki rolü ufaktı ve işin büyük bir kısmı konuşma - lardan meydana gelmekteydi. Bunların bir kısmı soru ve ce- vaplar, bir kısmı da masonlukla ilgili lejantlardı.

Sonraları namzedin seremonin'in dramatik parçalarında daha can- lı rol alması eğilimi belirdi. Bu işi yapmak için de ana konu ile yakın bağlantısı olmayan lejant ve olaylar terk edilmeğe baş - landı. Terkedilen bu kısımlar ise daha yaşlı üyeler tarafından kıy- metlendirildi, ve yok edilmek - tense bunlarda yan dereceler yapılması uygun görüldü. (Bil hassa York ritinde)

Bu günkü remzî dereceler kısa-

ca bizi doğuş, yaşayış ve ölüm-
den geçirir ve Tanrının yaratıcı,
koruyucu ve yok edici yönle-
rini meydana koyar. Üstat maso-
nun sırları burada kendisine ve-
rilmemiştir. Bu işin de yüksek
derecelerde tamamlanması icap
eder. İskoçya Büyük Locasının
modern ritüelinin üçüncü dere-
cesinde ise kaybolan sırlardan
söz edilmektedir. Bu ne derece-
ye kadar doğrudur?

York ritine gelince bu rit geç-
mişten bir yadigâr olan dinin çı-
karılması nedeni ile keyifleri
kaçmış, ekserisi Eskiler grubuna
dahil, din hastalarının daha fazla
iltifat ettikleri bir rittir. Bu
ritte derecelerin bir biri ile bağ-
lantısı yoktur, ve her biri kendi
sistemi içinde idare edilir. Bil-
hassa ilk dereceleri remzî dere-
celerden çıkarılan kısımlardan
da faydalanarak meydana geti-
rilmiştir.

Skoç riti ise mükemmel işlen-
miş üçüncü derece dizisi ile ahenkli
ve başından sonuna kadar ke-

sintisiz bir bütündür. İngiltere'
de ise yukarıda bahsettiğimiz
karışıklıklar nedeniyle Skoç riti
bile ancak 18. dereceden sonra
derecelerine hâkim olabilmek -
tedir.

İngilterede durum böyle iken ya
İskoçya'da ne olmuş? Orada İn-
giltere'de olduğu gibi ne Yeniler
Eskiler kavgası olmuş, ne de
din bahsinde bir tartışma ol-
muştur. Bu nedenlerle de ritüel-
lerin dinden temizlenmesi diye
bir şey söz konusu edilmemiş-
tir. Yani İskoçya Büyük Locası-
nın ritüelleri İngiltere'ninkine kı-
yasla daha da konservatiftir.
Hatta bazı yüksek dereceler
remzî derecelerden ayrılmamış-
tır bile.

Kısaca açıklamaya çalıştığımız
bu hususlar göz önünde tutulur-
sa fazla düşünmeye lüzum kal-
madan İskoçya B. L. L. sınıfının
ritüellerinin, içindeki dualar çı-
karılmış olmasına rağmen, bize
uygun düşmediği ve kullanılma-
sı söz konusu olmaması düşünö-
lebilir.

RİTÜELLER üzerine
eski türk yazarlarının
görüşleri

Ritüeller, merasim şekillerinden, tariflerinden ve tarihin müsbet kayıtlarına uyan ve bazen de uymayan menkıbelerden tecrit edildiklerinde, geri kalan fasıllar Tevratın rivayetlerinden başlayarak ZERDÜŞT dininin manzum kitabı olan ZENDAVESTA'ya kadar bir çok dinî kaynaklardan alınıp aktarılan inanışlardan ve eski Yunan medeniyetinin ilk mistik filozoflarından Sisamlı FİSAGOR'dan İSKENDERİYE ekolünün yahudi filozoflarından Philon'a kadar klasik dönem içinde yetişen filozoflardan en meşhurlarının ve özellikle «İdealizm»in kurucusu EFLATUN'un metafize, ahlâkî ve sosyâl kurallara ait felsefî düşüncelerinin tasnifsiz bir şekilde özetlenerek derece derece tekrislerde telkin edilmesinden ibaret kalır.

RİTÜELLERDE masonluk ülkü ve inanışlarına konu olması gereken düşünce ve kurallar şöyle özetlenebilir :

A — Allah kavramı : Bu konuda dinî inanışlarla klasik filozoflardan başlıcalarının metafizik, evren ve yaratılış üzerine düşünceleri ve sezileri ritüellerde yer yer belirtilmiştir. Fakat bu değişik ve bazen de

birbirine zıt fikir ve kanaatlerden hangisinin masonluk idealine ve anlayışına uygun olduğu belirtilmemiştir. Bununla birlikte, evrenin ulu mimarının varlığı hakkındaki çeşitli fikir ve deliller mukayese ve tahlil edilince, bir yüce varlığın ya da başka bir deyimle bir tanrısal cevherin varlığının ispata çalışıldığı anlaşılır. Bu aşkın varlık kendi kendine yeterlidir. Kendi kendine vardır. Kendi varlığını hayatını kendisine kendi sağlar. Evren ve evrendeki hayat zinciri o cevherin, özün bir görüntüsüdür. O, ezelî ve ebedî bir eylemdir. Doğum ve ölüm, bileşim ve ayrışım yine o yaratıcı Öz'den ayrılan ve yaratılıştaki zorunlu rolünü yerine getirdikten sonra ona dönen görünüştür. Özet olarak tanrılık, aktif, mutlak ve soyut bir kavramdır. Sezilir, fakat tarif edilemez.

B — Din anlayışı : Bütün dinler ve inanışlar saygıya değer. Çünkü, sosyal ahlâka uygun ve tabiat kanunları üstünde bir YÜCE VARLIĞI hedef tutan din ve inanışlar hep bir noktada birleşir ki o da manevî ihtiyaçları temin etmek, «en iyi» ye doğru yükselmek ve mümkün olursa, ulaşmaktır. Şüphesiz, her dinde bir hakikat ışığı vardır. Ancak allahsızlar, manevî bağlarla bağlı olmadıkları sanılarak, masonluğa kabul edilmezler. Fakat Athéisme, bu açıdan incelenmeğe değer bir konudur.

C — Ahlâk kuralları: Ritüellerde bütün masonluk âlemini ve dolayısıyla insanlığı kapsayan ideal ahlâk ilkelerini topluca belirtmek faydalı olur. Gerçekte, her dinde saf bir ahlâk kuralı vardır. Fakat bunların çoğu, çağımızın yaşayışına, eğitim ve düşünce tarzına uygulanamayacağı için, eski dogmalar gibi yürürlükten kaldırılmıştır. Çünkü, masonlar dünyanın her yerinde yaşamaktadırlar. Gelenekleri, eğitim sistemleri, kanunları din ve dilleri birbirinden ayrı olan siyasî ya da millî zümrelerin, ortak bir topluluk vicdanına, ortak bir ahlâk anlayışına sahip olamayacakları olağandır. Gerçek böyle olmakla birlikte, doğruluk, iyilik ve güzellik ülküsünü taşıyan ve her türlü taassubu ahlâka aykırı bir sapıklık bilen masonluk alemi için müşterek ve ideal bir ahlâk kuralı koymak imkânsız olmasa gerek. Bütün öteki manevî değerler gibi, ahlâk da idealden doğar. Bu bakımdan ülkücü bir topluluğun yüksek bir ahlâka bağlı bulunması gerekir.

D — Masonluk ödevleri: Bu ödevler, çıraklar ritüelinde belirtilmiştir: Masonların karşılıklı saygı ve sevgiyi, yardımlaşmayı, vicdan hürriyetini, adaleti, kendine güveni, cesareti ve alçak gönüllülüğü vazife telâkki ve kabul etmeleri lüzumu haricîlere daha ilk tekriste tavsiye

olunmaktadır. Bu ödevlere ekli olarak da «Her masonun insan topluluklarını uğraştıran bütün sorunları izlemek, bunlara barışçı çözüm yolları aramak, hak ve hakikatin üstün gelmesi için her fedakârlığa katlanmak...» gibi şumullü ve dünyada barış ve kurtuluşun sağlanmasına yarayan vazifeler yükletilmektedir ki, bunlar masonluk ülküsünün en cazip hedefini teşkil eder, sanırız. İşaret edilen bu vazifelerden başka, masonlara ekonomik, idarî ve siyasi tavsiyelerde de bulunmaktadır. E — Dayanışma ve yardımlaşma: Masonlar arasında bu yükümlülük «birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için» özdeyişiyle çok güzel anlatılmıştır. Ancak, dayanışmanın sınırı çizilmemiştir. Bu dayanışmanın sınırı geniş tutulacaksa, bütün obédience'ların daha anlayışlı bir birlik haline gelmeleri ve aradaki görüş farklarının ve merasim şekillerinin dünya masonluğuna şamil ve açık bir tarzda telif ve tanzim edilmesi zorunludur. Çünkü, müşterek fikir ve kanaatlerini bir tek ülkü odağında (Mihrak) toplayabilen sosyal birliklerin nüfuz ve kudretleri evrensel olabilir.

Netice : Ritüellerimize göre: 1) Allahın birliğine, 2) Ruhun ebediyetine, 3) Zulmün ve ıstırabın gelecekte ortadan kaldırılacağına inanmalıdır. Her mason yaşadığı çağın müspet ilimlerinden masonluk ülküsüne uygun olanlarını iman potasında eriterek bu malzemeyle kendine bir ahlâk ve fazilet ülküsü yaratmalıdır.

Fertleri ülkücü olan bir cemiyet, yalnız mensup bulunduğu millet içinde değil, bütün uygar milletler arasında da saygı görür ve nüfuza sahip olur.

Masonluğun sosyal kaynakları ve amaçları

Rasim ADASAL

Asırlar içinde mason yazarlar ve hatta mason olmayan ilgili tarihçiler masonluğun niteliği ve kaynakları hakkında çeşitli fikirler ve görüşler ileri sürmüşler ve daha da süreceklerdir. Daha ziyade objektif deliller arayan zihniyete göre masonluk ona aşkla bağlananların bir büyük loca otoritesi altındaki bir mahfilde sembolik ritlerle toplanma tarihinde başlamıştır. Bu tarih nihayet Londra'da ilk İskoç ritli locanın kurulduğu ve Anderson Landmark'larının kabul edildiği 1717'de başlar. Ancak haklı olan ikinci görüşle de masonluğun bugün bütün dünya locala-

rında yer alan sembollere yakın semboller ve tekrisler, çeşitli aletler ve mahfil süsleri, çırak ve üstat derecelerini kullanmış olan bütün eski cemiyetlerin mensuplarına şumullendirildiği takdirde çok eski zamanlara kadar uzaması gerekir. Zira en eski Grek ve Roma ile Asya'nın birçok kapalı cemiyetlerinde bugün kü masonluğa çok benzeyen prensipler ve özel merasim mevcuttur. Eski Mısırlılar da bize yabancı olmayan birçok semboller kullanıyorlardı. Nitekim «Ölünün «Defteri» gibi şöhretli eserlerde ve birçok obelisklerde bunlar okunmaktadır. Ma-

sonluk geniş manada bir «kardeşlik bağlantısı ve tesanüdü» olarak ele alındığı takdirde binlerce sene önce de dünyanın her tarafında birçok organizasyonlar beşerî, moral ve sosyal amaçlarla bu sembolleri kullanmıştır. Bugünün ve uzak maziin dünyasında birçok karakterleri ve prensipleriyle locaların prensiplerine büyük bir benzerlik göstermiş olan ezoterik, yani kapalı cemiyetlerin bazısını dolayısıyla masonluğa bağlamak, bunu inceliyenler için bir zorunluktur. Ancak bunlardan hangilerinin gerçek masonluk kuralları olabileceği ve hangilerinin olmayacağı fikirleri tartışma halindedir. Uzak maziye gidip masonluğun kaynaklarını ararken zamanımızın itibarlı sembol ve prensiplerini ölçüler olarak kullanmak, yani yalnız afakî ve teorik nakillere saplanmamak gerekir. Eski zamanlara ait masonluk bağlantıları oldukça çoktur:

1 — İlk mason olarak, incir yaprakları ile ilk önlüğü kullanmış olması itibarile, Hazreti Âdemi kabul eden mason yazarlar vardır.

2 — Hazreti Musa'nın «on emir»indeki ilkelerin tamamıyla masonik olduğunu ileri sürenler çoktur.

3 — Mabedinin kurulmasında -ki özellikler ve ritüeller, mimar-

ları Tir Kralı Hiram'ın çırak, kalfa ve üstat dereceleri ve tekrisleri itibarile Peygamber Süleyman'la masonluğu başlatanlar çoktur. Hakikî mason biraderliği bu mabedin yapıldığı senelerde başlamıştır. Üstatlık tekrisinde Hiram menkibesi modern masonluk ritlerinde de itibardadır.

4 — Eski devrin en büyük matematik bilimler filozofu olan Phythagor'un rakam sembolizmine ve felsefesine de masonluk manası verenler az değildir. Zira bu filozof Mısır'da Menphis mabedinde seneler süren bir tekrisle tabi tutulmuş; ve burada senelerce rahip olarak çalışmış; sonra da Babil'de hem Musa dinini, hem Zerdüşť dinini inceledikten sonra Sisam adası olan memleketine dönerek felsefî telkinlere ve tekrislere başlamıştır.

5 — Eski çağlarda Mısır'da Menphis mabedinde büyük bir titizlikle ve ihtişam ile yapılan ve çok uzun süren tekrislerin oluşunda masonik merasime benzeyen benzerlikler çoktur.

6 — Eski Yunanistan'da Eleusis sırlarının ve tekrislerinin, Orphée tekrislerine kadar uzanması mümkündür.

7 — Hint epopelerinde Ramayana ile eski Brahmanizmin esasını teşkil eden Krisna epope-

sinde de masonik izler mevcuttur.

8 — Peygamber İsa'nın da mason olduğunu ve bugünkü mason sistemlerine benzer bazı kapalı cemiyet üstatlarından dersler aldığını ve dinî aforizmalarında masonik çeşni ve eda bulunduğunu ileri süren, özellikle, Katolik masonlardır. Bunun gibi dinimizin namaz, aptes ve diğer dinî ritüel ve dualarında sembolik ifadelere, zekât gibi sosyal ve moral prensiplere, birçok hadislerin fikir örgülerine dayanmak suretile Müslüman'ın esasında masonluk prensibi bulan müslüman masonlar da bulunabilir.

Bütün bunlarda derece derece mübalağa veya gerçeklik çekirdekleri, efsanevî veya hayalî ve nihayet sembolik anlamlar olabilir. Fakat hakikatte masonluk başlangıcı ve niteliği itibariyle ne yalnız dinî, ne yalnız felsefî, ne de yalnız moral prensiplere ve inanlara bağlıdır. Masonluğu hakkı ile anlamak ve olgunlaşması ile evrimini incelemek için sırf mistik telkinlerden ve yorumlamalardan kaçınmak gerekir. İnsan aklının dürtülerinden ve vasıflarından biri dâima hayalî ve tasarımlı şeylere bağlanmasıdır. Dünyanın ayrı ayrı yerlerinde birine benzeyen ve ancak kahraman isimleri ve nihayet bazı mahallî özellikleri deği-

şen efsanevî tasarımlar buna örnektir. Eski Grek mitolojisinin bir kahramanı, Çin mitolojisinin de esas itibariyle kaynağı ve gayesi aynı olan bir benzerlikle görülebilir. Her asırda insanlar birçok hayalî şeylere inanmışlar ve saplanmışlar; hatta zaman zaman toplumsal bir hayal psikolojisi göstermişlerdir. Lâkin her vakit bu hayal enginlikleri arasından birçok gerçekler, medeniyeti kurduran temel keşifler ve doktrinler de çıkmıştır. İşte masonluk duygularında ve mefkûresinde, inançlarında insan muhayyelesinde çok faal bir rol oynamış ve bu suretle çok zengin bir masonluk sembolizmi doğmuştur. Ancak masonluğu uzun tarihî gelişmesi süresince inceleyenler, kaynaklarının ve ilkelerinin yalnız sembollere ve lejander, yani destanî nakillere dayanmadığını, çok daha esaslı insanlık ihtiyaçlarını kaynak edindiğini görecektir. Semboller özellikle insanlar arasındaki kardeşlik ve elseverlik dürtüsü ve ihtiyacı ile doğmuş olan masonluğa ifade, manevî disiplin, toplantı yeri olan mahfile bağlanma vasıtaları teşkil etmiştir. Masonluğun hakikî tarihi ve doğma şartlarını anlamak insan ırkının ruhî, moral ve sosyal gelişmesini incelemekle mümkündür. Ruh ve ideal itibariyle gerçek masonluk bu evrimde aranmalıdır. Buna göre

de masonluk bir fikir, bir duygu ve ölkü olarak klasik 1717 tarihinden çok daha önce başlamıştır. Zira masonluk bir anda yani belirli bir tarihte hemen olağan bir kulüp gibi kurulmuş olan bir müessese değildir; baştan başa verimli bir tekâmülün eseridir. Esasen bütün moral ve sosyal müesseselerin belirli bir anda hemen keşifleri ve kurulmaları söz konusu değildir. Adalet prensibinin kuruluşundan beri kanun vardır; lâkin kanunu herhangi bir yerde matematik bir şekilde tarihleştirmek imkânsızdır. Terbiye de aynıdır. Modern sporu bile en eski Grek Jimnazyumlarına ve hatta daha önceki insanların gayeli bazı vücut hareketlerine uzatıyoruz. Bundan ötürü bütün bir insanlık kardeşliğini ve insanlık tekâmülü ve saadetini temsil eden masonluğu çok uzak bir tarihten gelen ve büyük filozof Kant'ın «kendiliğinden doğma yükümlülük» nevinden beşerî özelliklere bağlı bir müessese olarak tasarlamak doğrudur.

Masonluğun yönleri, etüt alanları son derece çeşitli ve geniştir. Bunlar arasında özellikle sosyal kaynakları ve amaçları son derece önemlidir. Dünya üstünde masonluğun pratik yönlü bir inanç ve geniş ölçüde bir kardeşlik müessesesi olarak doğuşu, özellikle «Sosyal İçgüdü-

ler» e bağlıdır. İlk insanlık tarihindenberi yeryüzünü değiştiren, insanın hayat ve düşüncesine şekil veren iki ana sanat, özellikle ziraat ve mimarî olmuştur. Mimarî sanatı tedricî merhaleleler ve gelişmelerle bugünkü medeniyeti kurmuştur. En iptidaî devirlerde insanı yapı işlerine zorlayan ana sebeplerden biri maddî ihtiyaç, diğeri de manevî dürtü olmuştur. Şüphesiz ki insanın tabiatın zararlı tehditlerine karşı balçık çamurundan bir sığınak veya kuşlar gibi sazlardan yuva yapmasını zorlayan dürtü ilk önce fizik ihtiyaca cevap vermiştir. Lâkin bu baş için koruyucu bir tavan olduğu kadar, ruh için de huzur sağlayan bir yer teşkil etmiştir. Nitekim eski Mısırlılara ruhun ebedî istirahatı için tabiî afetlerin bugüne kadar harap edemediği dev ehiranları yaptıran bu manevî dürtü ve inanştır, ve bütün iptidaî kabilelerin tapınak yapmalarında aynı zamanda majik ve dinî bir amaç mevcuttur. Esasen bütün bu mimarî eserlere - ağaçlara asılı yuva şeklinden «Pantheno» a, kerpiç kulübeden modern «gradsiyel» lere kadar - ahenk, mana, sanat estiği vern bu ruhtur. İnsan daima mason kelimesinin ifade ettiği bir yapıcı olarak zekâ ve dehâsını kullanmış ve en basit kovuktan Babil kulesine, Çin seddinden Eyfel kulesine, Süleyman

mabedinden Süleymaniye camii- ne kadar aynı ruhla devamlı te- kâmül göstermektedir. Bütün bu mimarî çeşnide insanların kor- kuları, ümitleri, amaçları, rüya- ları, mefkûreleri karışmıştır. And dağları zincirinden Atlas dağla- rının eteklerine, Ganj nehrinin kıyılarından Tuna nehrinin kıyı- larına, Bergama'yı çerçevele- yen tepelerden Atina tepelerine kadar sanatın ve dinin karışarak kurdukları abidelerin ve mede- niyetlerin canlı ifadeli harabe- leri mevcuttur. Anfiteatrlar, ak- repollr, kolisum'lar, asma bah- çeler, piramitler... ve her yer- de Efesos gibi eski şehirlere ait harabeler insanların yapıcılığa olan merak ve bağlılıklarını gös- terir. Manavgat'tan 6 km. mesa- fede deniz kıyısındaki bir eski Side beldesi bütün bu mimarî e- serlerin harika örneklerinden bi- ridir. Babil kulesi tarihî bir ef- saneden ziyade hakikate yakın bir varlıktır. İnsan hangi kıtaya ve ırka mensup olursa olsun her yerde arzularını, keder ve se- vinçlerini, dualarını, ve merha- metlerini, hayallerini tuğla ve taşlarla cisimlendirdiği şemala- ra dönük eserlere aksettirmiş, Gotik mimarisinin belirmesile bunun en üstün derecesini bul- muştur.

Masonluk bu çeşit sanat eserle- rini yapan insanların tesanüt ve kardeşlik ruhu ile kurulmuştur.

Şüphesiz ki insan başlangıçta kuş yuvalarını taklit etmiş ve u- zun zaman içinde tabiatın en bü- yük ustası olmuştur. Hatta bazı- ları mimariye «Taşlaşmış veya donmuş müzik (= Frozen Mu- sic) diyorlar. Zira bu insanın ruhunun ve mefkûresinin kendi- sini görülür şekilde göstermesi- dir. Dünyanın büyük mimarî e- serlerinde insanlığın bütün bir tarihi nakşedilmiştir. Birçok ma- betlerde aşikâr masonik sem- boller bulunmaktadır. Masonik ritüellerin Süleyman mabedine verdiği önem bu ilk kardeşliğin esasını teşkil etmiştir. Burada çalışmış olanların organizasyon- larında masonik dereceler mev- cuttur. Ancak masonluğu yal- nız İbrani kavmine mal etmek de doğru değildir. Eski İbraniler daha ziyade çobanlık ve çiftçi-likle uğraşan bir ırk idiler. Bu- gün eski İsrail diyarında aynı devirlerde Roma, Yunan, İran, Babil, Hint, Hitit diyarlarında görülen mimarî eserler gibi ha- rabeler yoktur. Buna karşılık bü- yük mimarî eserlerin yapıldığı diğer birçok yerlerde ve meselâ eski Mısır ile Romada muhte- şem mabed yapıcılığında çalı- şanların bir takım düzenli ve ka- palı, tekrisli cemiyetler kurmuş oldukları bir gerçektir. İsa'nın doğumundan 715 yıl önce Roma kralı Numa Pompilius halkı sos- yal amaçlarla meslekî gruplara ayırmıştır. O zamanlar mimarî

eserler yapan sanatkârları yapan san'at kârlar el-birliği halinde organize olmuşlardır. Bunlar meslektaşlar cemiyeti «Collegia» lar ve taş işçileri «Maçon» lar idiler. Bunlar bugünkü localar gibi birçok yerlerde ve hatta Romalıların sömürgelerinde bile kurulmuştu. Bunlar yapıcılar arasında bilinen ve tarihî vesikalara dayanan ilk organlardır. Bazı tarihî kayıtlar göre Numa, Süleyman Peygamberin mabedini kurmaya başlamasından 30 sene sonra kral seçilmiş; oysaki diğer bazı tarihî bilgilere göre de sanatkâr topluluklar Hıram'ın masonik organizasyonundan önce kurulmuştur. Lâkin o zamanlar Roma ve Kudüs arasındaki mesafeler çok uzun sayılırdı. Niha-yet dünyanın iki ayrı yerinde aynı zamanda aynı amaç ve ruhla masonik kurallar başlayabilir. Plutarch bir kitabında 9 Collegia saymaktadır. Bunlar, bugünkü mason localarına büyük benzerlikleri olan kardeşler birliği cemiyetleri idi. Bunlarla çağdaş olarak eski Grek sitelerinde de benzerleri vardı. Bütün bunlarda yoksullara para verme, cenazeleri kaldırma yardımları, müş-terek merasim, sıkı çalışma disiplini ve intizamlı devam, aşağı yukarı üç üye tarafından tek-lif edilmek ve tekrise tabi tutulmak suretiyle cemiyete alınma gibi özellikler mevcuttur. İşte

bütün bunlar bize masonluğun kurulmasında ve gelişmesinde «Sosyal İçgüdü» nün ve özellikle yapı sanatının, diğer bazı et-kenler arasında, çok önemli bir rol oynamış olduğunu gösterir. Demek ki bu iptidaî insan ruhu-na özellikle moral ve sosyal e-ğilim olarak «Kendini koruma» içgüdü-sü hâkimdi. Aşk ve sem-pati, yani beşerî elseverlik ve kardeşlik belirtileri yerine daha ziyade «Kabil Kompleksi» galip-ti. O zamanlar insanlar bireysel (ferdiyetçi) bir davranışla ya-bancı ve düşman bir çevre için-deydiler. İnsan bu olgunlaşma dönemine gelinceye kadar çok savaştı; bir çeşit hayvandan, yarı insan - yarı hayvan zincirine doğru değişmeler geçirmiştir. Lâkin ne şekilde ve hangi uzak tarihte olursa olsun, dünya üs-tünde belirmiş olan bu zeki ya-ratığın kaderine bağlı sosyal bir vazifesi vardı: Dünyaya ve ta-biata hâkim olmak, bugünün fe-za ilmine gelinceye kadar olgun-laşmalar ve intibaklar göster-mek suretiyle dereceli bir şekil-de bir medeniyet kurmak!.. Za-manla dev mamutlar diğer kor-kunç hayvanlar tükenmiş; insan-lar daha kuvvetli ve güven ve e-nerji ile inlerinden çıkarak hiç olmazsa büyük ağaç gövdeleri içinde veya dalları üstünde ku-lübeler yapmağa başlamıştır. Artık hayvanî ve iptidaî eğilim devam edemezdi. Bu ilk ataları-

mızın ruhlarında uyuklayan ve beşerî kardeşliğe, sosyal olgunlaşmalara çekirdek teşkil eden bir esas mevcuttu. Mağara insanlarına aileler kurduran ve gitgide cemaati, kabileyi, şehri, beldeyi, milleti, insanlığı ve bütün insanlar arasındaki kardeşliği yaratan bu içgüdüdür. Ancak başlangıçta her insan aile çevresi dışında kalanlara düşman gözü ile bakıyordu. Zaman geçtikçe aileler toplanıyor ve ihtiyaçlar kabileleri doğuruyordu. Bunlar da daha büyük toplumlar halinde birleşmek ve civardakilerden kendilerini korumak zorunda kalıyordu. Kan mü-nasebeti ve yakınlığı bir değer alıyor; toprak, bir kudret ve mülk sahibi olmak ölçüsü oluyor ve derebylikler teşekkül ediyordu. İlk toplumlar yalnız kendi irade kuvvetlerini tanıyorlardı. Diğer toplumlarla ortak menfaatleri olmadığı gibi, kendi dar hudutları dışındakiler tamamiyle yabancı ve savaşla yok edilme-leri gereken düşmanlar sayılı-yordu. Zamanla insanın olgunlaşmasında zayıf sosyal içgüdü kıvılcımı canlı bir alev kuvveti-ni almaya başlamış ve komşu-larla da ortak bir şey mevcut ol-ması ihtiyacı ve fikri doğmuş-tur. Bu suretle çeşitli toplumlar ekonomik ve müşterek müdafaa amaçları ile birleştiler ve ittifak-lar yaptılar. Nihayet zaman için-de bugünün milletleri doğmuş

bulunmaktadır. Sosyal içgüdü-nün gelişmesiyle vahşi adamın iptidai ve anarşik tutkuları ehli-leşmiş; ve saldırganlık dürtüle-ri karşılıklı kardeşlik duyguları-na dönmüştür. Filozof Aristo'-nun «Konuşan hayvan», yine Hı-ristiyanlık filozofu Pascal'ın «Düşünen saz» dedikleri âdem-oğlunu diğer hayvanlardan ayı-ran çeşitli karakterler arasında muhakkak ki en önemlisi «sos-yal ve moral varlık» olmasıdır. İnsan bunu aile, okul, cemiyet etkenlerinin ve terbiyelerinin tesirleriyle dereceli bir şekilde kazanır. Bu ergiye erişen insan birçok bencil duygularını top-lum menfaatleri hesabına feda etmek suretiyle ferdiyetçilikten kurtulur; ve en yakınlarını sev-me yanında diğer insanları da sevmek ve saymak itiyadını ka-zanır ve bu suretle elseverlik insan ruhunda önemli bir yer alır. İnsanlardan ve cemiyetler-den kaçmak, yani sosyal kılıbık-lık tabiata aykırı bir şeydir. Ley-lek, karınca, arı gibi birçok hay-vanlarda bile toplanma çok kuv-vetli biyolojik bir belirtidir. İn-san kalım, döllenme içgüdüleri yanında topluma uymak içgüdü-sü ile de doğar. Balığın sudan mahrum olması halinde hayat imkânını kaybetmesi gibi, insan da sosyal içgüdü-sünden yoksun olduğu takdirde insanlığını kay-beder. Doğumdan itibaren çocu-ğun erginliğe kadar olan çok

yönlü organsel ve fizyolojik ve-
ya psikolojik ve moral gelişme-
leri arasında şüphesiz ki medenî
vasfı itibarile en önemlisi sos-
yal olgunlaşması, yani kişilik
gelişmesidir. Aile çevresi için-
de afektif ve sosyal bağlantıla-
rı erginliğe doğru, özellikle ana
ve babadan gelen terbiye tel-
kinleri ve okulda veya cemiyet-
te elde edilen terbiye elemanla-
rı ile insanda vicdan veya mo-
dern dinamik psikolojinin ben-
liküstü «Surego» dediği kişilik
teşekkül eder. Medeniyet bütün
insanların ortak eserleri olarak
ancak bunun sayesinde vücut
bulmuştur. Bütün bulgular in-
sanların ortak nimetleridir. Bu
şumullü kardeşlik en geniş öl-
çüden en dar ölçüye inmek üze-
re bütün insan basamaklarında
mevcuttur. İnsan mutlaka sos-
yal yartık olarak büyümeğe muh-
taçtır. Hücre bir ada köşesinde
veya ormanlarda vahşi hayvan-
lar arasında büyümek zorunda
kalan insan yavrusu vücudu iti-
barile mükemmel şekilde gelişt-
tiği ve bir herkül olabildiği hal-
de ruh itibariyle hayvanî basa-
makta kalır. Bu, insan cemiyet-
tinde artık terbiye edilemez ve
zekâ gelişmesi itibarile çok ge-
ri kalır.

Sosyal ergi bütün insanlarda ay-
nı derecede gelişmez. Çocuk-
lukta birçoklarının uğradıkları
sevgi yoksunlukları veya diğer

psikolojik çatışmalarla husule
gelen kompleksler birçok insan
tipleri yaratır. Tabiatları itiba-
riyle bütün insanlar kardeş ol-
mak üzere dünyaya geldikleri
halde bazılarında diğerlerine
sempati ile bağlanmak, diğer
insanlarla dünya insanlığı için
sosyal faaliyetlerde bulunmak
ve bir cemiyeti benimsemek e-
ğilimi, yani sosyal içgüdü kuv-
vetli olarak organlaşmaz. Bunda
heyecan ve affektif hayat me-
kanizmaları da rol oynar. Güzel
örnekler, diğerlerinin gayretle-
ri ve fedakârlıkları karşısında
sevgi ve benimseme ile kendini
cemiyetine veremeyen bir insa-
nın herhalde çocukluğundan gel-
me bir noksanlığı, moral ve
sosyal olgunlaşma kusuru var-
dır. Bu bir «elseverlik yetersiz-
liği» dir. Gerçek elsever insan
ancak diğer insan kardeşleriyle
bir iş, bir duygu ahengi halinde
bulunduğu takdirde kendini bah-
tiyar bulur ve başkalarının saa-
detlerini veya felâketlerini de
paylaşır. Bir deniz kıyısında ka-
rısı ve üç çocuğu ile tatil günle-
rini geçirmekte olan 50 yaşla-
rında bir insanı bütün tehlike-
lere rağmen boğulmak üzere o-
lan yabancı bir çocuğu kurtar-
mak için denize bir an içinde
daldıran kuvvet nedir? Belki de
boğulup üç çocuğu öksüz kala-
bilir. Günlük hayatımız bu kabil-
den meçhul kahramanlıklarla
doludur. Bütün bunlar «İnsan

kardeşliği kanunu» altında toplanır. Bu olağan bir duygu da değildir; bu ekmek ve su gibi maddî ihtiyaçları karşılayan insan ruhunda saklı manevî bir ihtiyaçtır. Dünya üstündeki bütün hayırsever cemiyetler, bütün yardım organları, bütün vakıflar hep bunun mahsulleridir. İnsan kardeşliği sosyal içgüdülerin çocuk çağından erginliğe doğru normal gelişmeleridir. İnsan kardeşliği mutlaka bütün insanların aynı zamanda aynı şeyi yapmaları, aynı şeyi istemeleri ve ferdî hürriyetlerini kaybetmeleri demek değildir. Komşumuzun bizden başka zevkleri ve hatta aramızda şahsî antipati de olabilir. Bütün bunlar insanın özel hayatına ait şeylerdir. Lâkin biz komşumuzun bazı hallerini beğenmediğimiz halde onun bedbaht olmasını, fakir düşmesini istemediğimiz gibi, böyle bir hal takdirinde de onun hatırını sormak ve yardım etmek de vazifemizdir. İşte insan kardeşliği bu manada alınmalıdır. Bir insan diğer insandan farklı düşünebilir ve duyabilir. Lâkin insanlar arasındaki bütün bu terslikler iyi niyet ve samimiyet, kalp açıklığı ile olduğu takdirde insanlarda şövalyelik ruhu yerleşir.

Masonlukta insanları birbirine bağlayan bu kardeşliğe bir çeşit tılsım yani mistik bağ gözü ile

bakılmaktadır. Bunu katıyetle tarif etmek güçtür. Esasen bunun denemesini nefislerinde geçirenlerin ispatlara ve tarihlere ihtiyaçları yoktur. Zira bu karşılıklı ilgi ve sevgi sosyal içgüdüsünün yarattığı çok kuvvetli bir sentimental bağlantı ile beraberdir. İnsan kardeşliğinde esas ülkü «dünyanın ümidi ve bahtıyarlığı» dır. Masonlar birbirlerine candan ve gerçekten bağlılıkları nisbetinde, gitgide diğer insanları da kendilerine bağlarlar. Dünyanın bir birlik ve insanların çeşitli dallarla bir tek ırk olduğu sözü, politik gayelerden ve hilelerden uzak kalmak üzere, bir gerçektir. O halde insan ancak tabiatında mevcut olan sosyal içgüdüsünü hakkı ile kullandığı takdirde insanlık saadeti kabildir. Gerçek beşerî birlik ve kardeşlik bütün insanların cemiyetleri ve vatanları için de müşterek ideali duymaları ve en yakın olan hemcinslerine sosyal ve moral içgüdünün dürtüleri ile bencillikten uzak bir kardeşlik hissi ile hareket etmeleridir. Bir insan kardeşlik anlamını benimsediği ve yükümleriyle hareket ettiği nisbette insanlığın saadeti ve kurtuluşu için çalışıyor demektir. Böyle bir insan, memleketinin prensiplerine sadık kalmak üzere ırk antipatlerini, gerilikleri, sadistlik harp arzularını, şöven arzuları önlemek arzusu ve çabasıyla çalışır. Masonluk

bütün bu şartları sağlamak ve bu kanaatte olan insanlar yetiştirmek için büyük gayretler harcamış ve harcamaktadır.

O halde masonluk ana amacı itibariyle sosyal hedeflere dönüktür. Ritleri, dereceleri ve mistik edası itibariyle bir masonluk felsefesinden ve hatta bir çeşit tarikattan bahsedilebilir; yahut bütün kardeşlerin kültürel olgunlaşmaları için Localarda felsefî ve moral sistemler konuşulur. Locaları dolduran birçok sembollerin ve aletlerin, tekris ve terfi etme merasiminin manaları bakımından bir özel masonluk eğitimi de söz konusudur. Lâkin bütün bunlar düzenleri, disiplinleri, ekonomik yükümleri, yardımlaşmaları, sandıkları, yayınları, hatta baloları olan bir cemiyet fonksiyonu ile olmaktadır. Bu itibarla masonluğun sosyal kaynağı ve ülküsü aşikârdır. Loca toplantılarında kardeşlik en verimli bir okuldur. Zira burada beşerî ve moral benimsemeler ve kazanmalarla bu kardeşlik diğer kardeşlere ve sonra bütün insanlara aktarılır ve bu suretle bu olağan bir davranış ve itiyat kuvvetini alır. Bu kardeşlik itiyatları ve yükümleri gelişe gelişe günün birinde mutlaka umulan sonuçlarını verecektir. Müşterek ıstıraplar daha kolaylıkla tahammül edilir ve çabuk unutulur. Topluluk ha-

lindeki sevinçler daha canlı ve daha yaygındır. Kardeşlik ruhu insanda çalışma, yeni şeyler bulma, sanat ve bilim yaratıcılığı eğilimini kamçılar. Ancak birbirlerini seven ve koruyan insanlar topluluğunda bir insan, kabiliyetlerini hisseder ve bunlardan başkalarını da faydalandırmak ihtiyacını duyar; ve devamlı bir güven duygusu ile ebedî beşerî gayeye ulaşır. Bu şumullü sosyal içgüdü, bu kardeşlik ve elseverlik duygusu bütün zekâî ve moral kültürlerin esasını teşkil etmesi itibariyle masonluğun gelişmesini mümkün kılmıştır. Hassas bir şairin dediği gibi, «Hepimiz aynı insanlık yüreğine sahibiz» bir bakıma göre amacı itibariyle masonluk da bütün beşeriyetin müşterek kalbidir. Tanrının kâinatın ulu mimarı olması gibi, her kardeş de kendi ölçüsünde bir yapıcıdır; ve bu mabede, bu yüce esere maddî ve manevî manada bir çakıl taşı da katan ve bir taş olarak kendisi de durmadan yontulan devamlı bir insan çırağıdır. Bu çiraklık en üstün felsefî basamaklara kadar aynı tevazu, aynı öğrenme açlığı, aynı ülkülerle devam eden kutsal bir güdüdür. Büyük masonlardan Goethe ölümüne yakın bir zamanda yatak ucunda bulunan bir dostuna «Mehr Licht» demiştir. Bu sembolik olarak her hakikî masonun ruhunu dolduran ve onu

aydınlatan ışık nurudur. Bunun gönülleri tutuşturan aşta bütün insanların kardeşlikleri, sağlıkları, saadetleri, gerçek hürriyetleri hedefler olarak yer aldığına göre masonluk mis'lik bir ihtiyacı doyurma dürtüsünden ziyade, sosyal ve moral bir insanlık gayesi gütmektedir. Büyük Fransız filozofu Auguste Comte'un dediği gibi «İnsanın en büyük değeri vazifelerine sadık kalması» dır. Masonlukta da moral, sosyal ve kültürel olgunlaşma, yani gerçek nur ışığına kavuşma an-

cak bunun bütün ritlerine ve düzenlerine hakkı ile riayet etmek, manalarını öğrenmek, kardeşlerini sık sık görmek ihtiyacını duymak, nefsinin terbiye etmek ve tefekkür hücrelerinde tekris vasiyetnamesinde yeminle söz verilen nefse, insanlığa ve vatana karşı ödevleri hakkı ile yapmakla mümkündür. Bu değere ulaşmak en gerçek insanlık vasfı olan «sosyal ve moral manada olgun ve üstün bir varlık» olmak demektir. İşte bu da masonluktur.

***Büyük meziyetlere sahip olmak yetmez,
onları akıllıca kullanmasını
bilmek gerekir.***

La Rouchefoucauld

SEN MASON OLAMAZSIN

«Sen derviş olamazsın»
(Yunus Emre)

Ne kadar çabalasan
Sen mason olamazsın
Üstattan üstat olsan
Sen mason olamazsın.

Kırık matrakan elde
Ayar tutmaz pergel de
Gönyen bozuk şekilde
Sen mason olamazsın.

Ne bir fikir savaşı
Ne yontmuşsun ham taşı
Ne silmişsin göz yaşı
Sen mason olamazsın.

Bilgi dağarcığın boş
Düşünce mahzenin loş
İster yürü, ister koş
Sen mason olamazsın.

Gönlün ihtiras dolu
Kim dedi seç bu yolu
Bakışların korkulu
Sen mason olamazsın.

Şefkat dünyaya değer
Merhamet başka cevher
Ketum olmak bir hüner
Sen mason olamazsın.

Mason alnı ak gerek
Gözü, gönlü tok gerek
Zulümden uzak gerek
Sen mason olamazsın.

Kemal KAPLANCALI

Avrupa'da masonluğun
gelişmesinden önceki
tarihsel oluşlar.
franmasonluğun Avrupa ve
Amerika'da yayılışı

Fikret ÇELTİKÇİ

GİRİŞ :

Notlarımızın başından beri belirttiğimiz ve masonların artık bir gerçek olarak kabul ettikleri odur ki, bugünkü spekülâtif masonluk kıta Avrupasına ve oradan da Amerika kıtasına İngiltere'den geçmiştir. Bu hususta kimsenin şüphesi yoktur. Böyle olmakla beraber, mason ideallerinin çok daha eski devirlerde intikal ettiğinden de aynı derecede kimsenin şüphesi yoktur. Masonlar operatif devirde de, aynen bu günkü masonlar gibi belirli kavramları benimsemişler ve bunlar için ellerinde bulunan bütün imkânları kullanarak bu yoldan insanlık hayrına gayret sarf etmeye önem vermişlerdir.

İnsan toplulukları oldum olası, iki karşıt görüş ve anlayışın arasında yaşamasını sürdürmüştür. Bu görüş ve anlayışın birincisi, dünya-

da her şeyin önceden çizilmiş, sağlam ve ahenkli bir düzen içinde geliştiğini kabul etmektedir. İkincisine göre ise, her şey değişmektedir, her şey her an yeni bir düzene doğru gelişmektedir. Her devirde bu iki türlü kavrama göre toplumun kendisine en uygun düşecek bir yaşama çabası içinde en iyi ve en doğru yolu aradığı anlaşılmaktadır. Toplumun idaresine el koymuş olan fertler, bu görüşlerden hangisine doğru eğilim göstermişlerse, toplumun buna uygun şekilde düzenlenmesini istemişler ve bunun çarelerini aramışlardır. Bugünün politikacılarında da bu hale tanık olmaktayız. Toplum veya fert bu davranıştan daima etkilenmiştir. Kimi zaman bu davranışlar toplumun olduğu kadar bir çok ferdin rahat ve saadetini sağlamış veya onların yaşama güçlüklerini azaltmıştır. Çoğu zaman ise bu görüşlere katı bir şekilde bağlı kalındığı için, toplumlar ve toplum içinde ayrı ayrı fertler değişik ölçülerde rahatsızlık duymuş, kendilerini bahtsız bulmuş ve pek çok elem ve ıstırap duymuştur.

Yalnız Avrupa uygarlığı bakımından incelenince, düşünce tarihinde yer etmiş filozoflar kadar sanat adamları da insanın rahat ve huzuru için bu iki çeşit görüş ve davranış karşısında kendilerini görevli saymışlar ve gelişmelere paralel olarak durmadan kendi düşüncelerini veya anlayışlarını eserleriyle ortaya koymaktan geri kalmamışlardır. İlkçağların bilgisiz insanları arasında tabiatı inceleme fırsatını bulanların zihinlerinde beliren ilkel kanaatler, beraber yaşadıkları insanların müşterek davranışlarına yön vermiş olduğu kabul edilebilir. Zamanla bu kanaatlerde çeşitlenmeler görüldükçe, beraber yaşamakta olan toplumlar içinde, ayrı yönlerde doğru eğilimler belirmeğe başlamıştır. Bu eğilimler hakkındaki bilgilerimiz eski Mısır ve Mezopotamya devirlerinden daha ileriye gidememektedir. Tarih bu devirlerden önceki için şimdilik fazla bir bilgi göstermiş değildir. Elde mevcut en eski tabletlerden veya taşlar üzerine hakkedilmiş kabartmalardan, insanın zihin gelişmelerinin çok eskiye kadar uzandığı iddia olunabilir. Ancak burada belirtmeğe çalıştığımız iki yönlü düşünce gelişmesinin kökünü Mezopotamya ve Mısır'da daha açık bir surette görmekteyiz.

Batı uygarlığının ilk temel taşlarını, eski Yunan devrinden önce bu iki ihtişamlı imparatorlukta aramak gerekir. Batı Anadolu'ya doğru Asya'dan gelen insanlar İonjen uygarlığının gelişmesini sağlarken fikir ve sanat yüklerini bu iki imparatorluktan aldıkları bilgilerle kuvvetlendirmişlerdir. Bu gün Avrupa'da yaygın şekilde tek kök olarak kabul edilen Yunan uygarlığının kuvveti hiç şüphesiz bu iki kökten gelmek-

tedir. Bu itibarla da bugüne kadar süre gelen sözünü ettiğimiz karşıt görüşlerin bizlere bu devirlerden intikal etmiş olduğuna inanabiliriz. Batı uygarlığının fikir kaynakları, hiç şüphesiz İoniyenlerle başlayan Yunan devrine aittir. Ondan önceki gelişmelerden ziyade bu devirlere ait olanları çok daha iyi kavrayabilmekteyiz. Şu kadar var ki, masonluk bakımından Mezopotamya ve Mısır'ın «Mystères» li fikir mekteplerinin mevcudiyetinden habersiz kalmak mümkün değildir. 18. yüzyılda bir fikir mektebi hüviyetiyle ortaya çıkan spekülative masonluğun sözünü ettiğimiz iki yönlü gelişme arasında bir denge kurma çabalarının kaynağının Mısır ve Mezopotamya devirlerindeki ilk fikir hareketlerine kadar indirme iddiasının ispatı kolay olmaz. Ancak bir takım işaretler var ki, bu iddiayı da gözden uzak tutmaya müsaade etmemektedir. İnsanoğlunun fikir formasyonu tarihini iyice inceleme imkânları arttıkça bu iddianın ne ölçüde doğru olduğu anlaşılabilecektir. Bugün için bu hususta bir takım kuvvetli hipotezlerden ileri gitmeye imkân yoktur. Buna karşılık, Yunan ve Roma uygarlıklarının Ortaçağ karanlıkları içinde sönme yoluna girdikten sonra yüzyıllar boyunca insan toplulukları, ispatı mümkün olmayan dogmalara dayanan ve ferdin vicdanına terki gereken inançlar ve kavramlar yüzünden yarı karanlık bir devir geçirdikten sonra, rönesans ile yeniden Yunan ve Roma devirlerinin liberal gelişmelerine benzer bir düzen aranması ortaya çıkmıştır. Bu suretle bugünkü batı uygarlığı kendisini Yunan ve Roma fikir ve sanat anlayışlarına göre geliştirme çabasına varmıştır. Spekülative masonluğun içinden geldiği bilinen operatif masonluk en geniş ölçüde bu yolun rehberliğini yaptığı inancındayız. Anadolu'dan itibaren. Avrupa'nın her köşesine kadar operatif masonlar Ortaçağ karanlığı içinde insalınışa ışık tutan en güzel eserleri yaratmaktan geri kalmamıştır. Yukarda değindiğimiz iki karşıt kavramın arasında, hiç bir zaman yılmadan, metafizik kavramlara karşı da asla saygısızlık göstermeden, fikir ve sanat hareketlerinde öncülük eder, insanlara sağ duyunun yolunu göstermeğe çalışan operatif masonlar, yüzlerce yıl süren kanlı çatışmalar arasında ferdin ve toplumun sulh ve sükûn içinde gelişme çarelerini aramışlardır. İngiltere'de 18. yüzyılın başlarına kadar mevcudiyetlerini sürdürebilen operatif masonlar, Avrupa kıtasında çeşitli baskılar altında, çok daha önce, yavaş yavaş toplum içinde kaybolmuşlardır. İngiltere'de, ananelere bağlılık sayesinde yaşamasını idame ettirebilmiş olan operatif masonluk kolaylıkla spekülative biçime geçişte, yüzyılların çekişmelerinden bıkmış olan aydınların liberal bir görüşle hareket ettiklerini kabul etmekteyiz. Buna karşılık kıta aydınları böyle bir örgütten mah-

rum kalmışlardır. Bu itibarla Avrupa'da spekülâtif masonluğun kurulması ancak İngiltere'den Fransa'ya ve diğer batı memleketlerine gelenlerin aracılığı ile sağlanabilmiştir. Bununla beraber masonluk prensiplerinin kıtada hiç bir zaman kaybolmuş olduğu söylenemez. Bunun önemli bir delili olarak İngiltere'deki teokratik düzende gelişen masonluk yerine Avrupa'da kıtanın operatif devirlerini hatırlatan daha liberal bir masonluğun kuruluşu ve idamesi gösterilebilir.

Avrupa'da gelişen masonluğu iyi kavrayabilmek için, İngiltere'deki gelişmeler için ön gördüğümüz izah şekline uygun olarak, 18. yüzyıldan önceki devirlerin sosyal gelişmelerine bir göz atmanın gerekli olduğu kanısındayız. Şu kadar var ki, İngiltere'de sadece Stuartların devrini hatırlatmak yerine, Avrupa için çok daha eski yüzyıllara kadar inmek gerekli olabilir. Bu güç bir iştir. Ortaçağın bütün aşamalarını gözden geçirmek gerekli olabilir. Mason tarihi üzerine hazırladığımız bu notlar serisinde bu kadar ayrıntılı bir incelemeye girişmek bizi konumuzun dışına çıkarabilir. Bu itibarla burada bir çeşit envanter gibi, daha ziyade Batı Avrupa'da yüzyıllar boyunca süre gelen din kavgaları ile ilgili olaylara kısa kısa temas etmekle yetineceğiz. Kaldı ki, bu çekişmeler Batı Avrupa'nın tarihsel gelişmelerinin bir bakıma aynası gibidir. Bütün siyasî çekişmelerin din kavgaları halinde geliştiği bellidir. Bütün Avrupa aydınları, fikir ve sanat adamları bu çekişmeler içinde insanın huzur ve refahı için uğraşmışlar, sıkıntılara katlanmışlar, çoğu defa bu yüzden büyük tehlikeler içinde mücadele etmişler ve hatta canlarını feda etmişlerdir. 18. Yüzyıl içinde Avrupa'da gelişen masonluk bu mücadelelerden sonra liberal görüşlere sıkı sıkıya bağlı kalma inancına ulaşmış ve bu inanca bağlı kalmıştır. Anglo-Sakson masonluğu ile Avrupa masonluğu arasında şekil bakımından mevcut olan farklar da hiç şüphesiz bundan ileri gelmektedir.

Mason Tarihi ile ilgili olarak çok eski devirlere ait, özellikle Mısır ve Mezopotamya'daki «Mystères» ler diye adlandırılan ve hiç bir şekilde çözülememiş lejandlar kısmına, notlarımızın daha ileri kısımlarında dönmek kaydıyla, şimdilik bu envanter açıklamalarına daha sonraki devirlerden, Ortaçağın sonlarından itibaren temas etmek niyetindeyiz. Modern gelişmeler için bu noktalar kifayyetli görülebilir, kanısındayız.

I

Batılı yazarların iddialarına göre, Charies Martel 732'de Müslümanların Poitiers'de durdurmak suretiyle Hıristiyan âlemini «kurtarmış-

KORİKOS CİVARI

Foto: Şinasi BARUTÇU

MANİSA ULUCAMI

Foto: Şinasi BARUTÇU

CEYHAN

Foto: Şinasi BARUTÇU

tır!». Hakikatte bu İspanya'da yerleşmiş olan Arapların Avrupa içe-
risine doğru genişlemesinin durdurulmasıdır. Din ayrılığı dolayısıyla,
bu olay Ortaçağ'da bir din kavgası hüviyetinde görülmektedir. Halbu-
ki, İspanya'ya yerleşen Araplar, Avrupa'ya, İslâm dünyasından İikçağ-
lar filozoflarının düşüncelerini aktaran öncülerdir. Charles Martel
belki bir askerî zafer kazanmıştır, fakat, rönesansın dayandığı hüma-
nizmanın yayılmasını da 15. yüzyıla tehir etmiş oldu. Ortaçağın sonu
veya Rönesansın belirmesi İstanbul'un fethi ile başlatılır. Bu tarih-
ten önce doğuda Araplarla başlayan Rönesans hareketi muazzam bir
genişleme ve gelişme kaydetmiş, batı karanlık bir devir geçirirken
Emeviler tarafından İspanya'ya kadar götürülen eski Yunan düşüncesi
ayakta tutulabilmiş ve hatta ona bir çok ilâveler yapılabilmektedir. Do-
ğuda, Yunan tefekkürünü dikkatli bir incelemeye tabi tutmuş olan
Abbasilerle yeni ve orijinal bir islâm medeniyeti ve sanatı meydana
gelmiştir. Abbasî devrinde ilim ve sanat durmadan kuvvetlenmiştir.
Bu devirde, doğudan batıya doğru hareket halinde bulunan Orta As-
ya milletleri ve özellikle Türk asıllı topluluklar Arabistan, Anadolu ve
Karadeniz bölgelerinde yepyeni bir kuvvet ve enerji akımı yaratmış-
tır. Önce Selçuklulu Türkler ve daha sonra Osmanlı Türkleri Emevî ve
Abbasîlerin eski Yunan'dan kalan fikir ve sanat geliştirmelerine ken-
di Asya kültürlerini de ekleyerek yeniden bir ilerleme sağlamışlardır.
9. ve 10. yüzyıllarda gelişen bu hareketlerin önünde Yunan uygarlı-
ğının varisi olduğu kabul edilen Bizansın bir hayli gerilemiş olduğu
anlaşılmaktadır. Nitekim 1071 yılında Malazgirt'te Alp Arslan'ın Bi-
zanslıları yenmesi ve Anadolu'da gelişen Selçuk medeniyeti bunu çok
iyi göstermektedir.

Avrupa'da ciddi bir çok müellifin ileri sürdüğüne öre, Ortaçağın son
devirlerinde Batı dünyasında ilim ve sanat ile ilgili çalışmaların mer-
kezi Bizanstır. Roma, Barbarlar istilâsından sonra parçalanmış halde
bulunan Batı, ilim ve kültürden tamamiyle yoksun kalmıştır. Yalnız
kilise bir nebze ve o da Araplardan intikal eden skoloastik ile sözü-
ona ilmî incelemelerde bulunmaktadır. Kaldı ki bu incelemelerin en
büyük kısmı da yine Bizans surları içinde kalan Bizans rahiplerine
aittir. Bu incelemeler ise, hakikî ilimden de yoksundur. Bu o kadar
doğrudur ki, Fatih, Bizans surlarını devrinin en kuvvetli araçları ile
yıkmaaya çalışırken, Bizans ilim adamları kitaplıklarda toplanan bin-
lerce eser arasında, dünyada olan bitenlerden habersiz gibi, ilmî araş-
tırma adı altında, meleklerin erkek mi kadın mı olduğu hakkında mü-
nazaralar tertiplemekte idi.. Batı dünyasının rönesansa hareketini ba-

şarabilmesinde Bizanstan kaçırılan kitapların önemli rolü olduğu inkâr edilemez. Bunlar Rönesans devrinde, Batılı hümanistler tarafında tercüme edilerek, hakikî bir incelemeye tabi tutulabilmiştir. Fakat Ortaçağ devrinde bunlardan gereğince istifade edildiği söylenemez. Daha doğrusu halk yığınlarının bunlardan faydalandırılması mümkün olamamıştır. Kilise içinde kalan aydın bir çok din adamı bu kaynaklardan çıkarabildiği bilgi ve görüşleri ancak pek mahdud sayıda sanat adamına, bir sır gibi devretme imkânını bulabilmektedir. Ortaçağda meydana çıkan sanat eserlerinin hemen hepsi sözünü ettiğimiz aydın din adamları ile meslek ve sanat erbabının iş birliğiyle ortaya çıkabilmiştir. Bunlar, doğuda görülen tarikat erbabı tarafından eğitilmiş lonca mensupları gibi çeşitli korporasyonlarda, kardeşlik derneklerinde ve özellikle, sonraları «hür masonlar» topluluğu diye bilinen yarı açık, yarı kapalı kuruluşlarda toplanmıştır. Ortaçağın karnlıkları içinde ilim ve sanat ışığını söndürmeden Rönesansa kadar sürdürmeğe muvaffak olanların her şeye rağmen yine de bu sayısı pek az kilise mensubunun olması bir bakıma şaşırtıcı bir hal olarak kalmaktadır. Bir taraftan karanlığın muhafızı kilisedir, diğer taraftan ilim ve sanat ışığının sönmesini önleyen de yine kilise adamıdır!...

Bu tutum, kanaatimizce yukarda belirttiğimiz karşıt görüş ve anlayışın her devirde olduğu gibi, Ortaçağda da yan yana yaşamasından ileri gelmiştir. Ortaçağın karanlık bir devir oluşu, bu karşıt davranışlardan birincisinin ağır basmış olmasından ileri gelmiştir. Bütün Ortaçağ boyunca dogmacılık fikir gayretlerini sınırlamakta ve ufukları her yönde kapamakta idi. Dar görüşlü tefsirciler, ileriye dönük fikir ve sanat hareketlerini frenlemekten geri kalmamıştır. Bütün Ortaçağ boyunca, özellikle 10. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar kilise sosyal hayatta olduğu kadar politika alanında da çok önemli bir rol oynamıştır. Kilisenin başında bulunan Papa, aslında Roma şehri piskoposudur. İlk devirlerde -Roma devrinde- bu piskopos diğer piskoposlar gibi ve aynı usule göre seçilirdi. Yani, Roma Hıristiyan halkıyla Roma'daki Papazlar tarafından. Böyle olmakla beraber Roma Piskoposunun, İmparatorluğun merkezinde bulunması dolayısıyla, müstesna bir durumu vardı. Hazreti İsa tarafından havarilerin prensi olarak ilân edildiği söylenen Saint-Pierre'in halefinin Roma piskoposu olduğu kabul edilirdi. Bu sebeple Roma piskoposunun özel bir mevkie olduğu bilinirdi. Bununla beraber imparatorlar Papayı kendi memurları telâkki ederler ve kendilerini dinî reis olarak ilân ederlerdi. Bu telâkki eski

Roma imparatorlarından sonraki Hristiyan imparatorlara intikal etmiştir.

8. yüzyıl sonlarına doğru imparatorluk tacı İrene adında bir kadın tarafından taşınmakta idi. Roma'da da, İstanbul'da da bu hal bir skandal olarak görülmekte idi. Roma ve bütün batı dünyası imparatorluk makamının boş kaldığını kabul ediyordu. İşte bu sırada Roma'da Noel Yortusunu kutlamak üzere bulunan Şarlman'a, gece yarısı âyin esnasında, Papa imparator tacını giydiriverdi. Bir asır önce Roma'dan İstanbul'a götürülmüş olan taç, Bizanstan Franklara geçmiş oluyor ve imparatorluk merkezi yeniden Roma'ya getiriliyordu. Bu iş Papa Leon III tarafından başarıyor ve böylece Roma Piskoposu bir kralı imparator yapabiliyor, bir hanedan değişikliğini sağlayabiliyor ve imparatorluk merkezini Roma'ya alabiliyordu.

Bütün Ortaçağ boyunca Papa bu olayla sağlamış olduğu üstünlüğünü devam ettirebilmiş ve her politik hadisede etkili olmuş veya kudretli krallar bu etkiyi kendi politikaları için kullanmayı pek faydalı bulmuşlardır.

Papaların politikada daima birinci planda kalma istekleri, Batı Avrupa'nın birleşmesinde olduğu kadar parçalanma hareketlerinde de etkisini göstermiş ve çekilen sıkıntıların önlenmesinde olduğu kadar bunların devamlılığında da sorumlu kalmıştır. Bu arada din adına girilen bir çok macerada uzun yıllar ve hatta yüzyıllar insanların pek çok kan dökmelerine yol açmıştır. Bunlardan en ibret verici olanları hiç şüphesiz Haçlı seferleridir.

Mukaddes yerleri Selçuklu Türklerinden geri alma hevesine kapılan fanatik bir takım insanların teşkilatlanmasında Papalık hiç şüphesiz büyük rol oynamıştır. 11. yüzyıl ile 13. yüzyıl arasında sekiz Haçlı seferi kaydedilmiştir. Bu seferlerin hepsi ayrı ayrı tarihlerde başlamış ve bitmiş olmakla beraber, esasta bütün haçlı seferlerini bir küllük olarak görmek ve öyle değerlendirmek yerinde olur.

Bu seferler din adına, din düşmanlarına (!) karşı tasarlanmış ise de, filyatta bir takım mütaassıp kişilerin toplayabildiği kimi fanatik, kimi serseri insan sürülerinin, yurtlarını savunmaya mecbur bırakılmış ve hakikatte gelenler kadar tek Tanrı inancına sahip ve daha fazlası, gelenlerden ayrı olarak kendi inançları yanında diğer dinlere karşı saygılı ve müsamahalı kimseleri yok etmeğe matuf hareketlerden ibarettir. Bu sekiz seferi kısaca belirtelim:

Birinci Haçlı Seferi.— Papa Urbain II, 1095'te Clermont'ta toplattığı bir «ruhanî meclis» te Kudüs'ün kurtarılması için harekete geçme kararı aldı. Bu ilk sefer de iki devreden teşekkül eder: Birincisi, meşhur Keşiş Pierre l'Ermite'in tahrik ettiği seferdir ki, bu grup Anadolu içinde Türkler tarafından darma dağın edilmiştir. Bundan ders almayanlar birinci Haçlı Seferinin ikinci harekâtını hazırlattılar. İlk harekât 1096 ile 1099 yılları arasında cereyan etmiştir. İkinci harekât ise daha muntazam birçok feodal ordulardan terekküp eden bir topluluk tarafından 1099'da yürütülmüş, bu grup Kudüs'ü işgal etmiş ve orduların başında bulunan Godefroi de Bouillon kral ilân edilmiştir. Bundan başka, Urfa, Antakya ve Tarabulusşam'da birer prenslik tesis edildi.

İkinci Haçlı Seferi.— Türkler Urfa'yı geri almışlardı. İlk Haçlı seferden kalanlar da yerlerinde pek rahat oturamamışlardı. Bu sebepler üzerine, 1147-1149 yıllarında Saint Bernard tarafından ikinci bir Haçlı seferi tahrik edildi. Conrad III ve Louis VII boşu boşuna insanlarını kırdırmaktan başka bir şey yapamadılar. Bu seferin başlıca olayı Şam'ın muhasara edilmiş olmasıdır.

Üçüncü Haçlı Seferi.— Salâhaddin Eyyubî Kudüs'ü geri almıştı. Frederic Barberousse, Philippe Auguste ve Arslan Yürekli Richard'ın müşterek bir harekâtı halinde gelişen bu sefer Ortaçağın şövalyelik gösterileri ile dolu olup, Salahaddi Eyyubî ile Arslan Yürekli Richard arasında bir takım dostane münasebetlere yol açtığı söylentileriyle meşhurdur. 1189-1192 yılları arasında geçen bu üçüncü haçlı seferinde Haçlılar Kıbrıs'ı zapt ederek burasını bir Lâtin krallığı haline koymuşlardır.

Dördüncü Haçlı Seferi.— 1202-1204 yıllarında cereyan eden ve meşhur Papa Boniface II tarafından hazırlanan bu seferin en önemli olayı İstanbul'un alınması ve Bizans 1204'ten 1261 yılına kadar bir Lâtin İmparatorluğu haline geçirmesi keyfiyetidir.

Beşinci Haçlı Seferi.— 1217-1221 arasında cereyan etmiştir. Bu seferde de bir takım Avrupa krallarının müşterek harekâtı bahis konusudur, (Jean de Brinne, Macar Kralı Nicolas gibi). Beşinci sefer bir bakıma Mısır seferi mahiyetindedir.

Altıncı Haçlı Seferi.— Bu seferde harekâtın başında bulunan Frederic II mukaddes yerleri Müslümanlardan geri almış ve onlarla bu yerler-

le ilgili olarak bir sulh anlaşması imzalamıştır. Sefer 1228-1229 yıllarında cereyan etmiştir.

Yedinci Haçlı Seferi.— 1248-1254 yıllarında, Louis I tarafından tertiplenmiştir. Louis IX bu seferde esir düşmüş ve fidye ödeyerek kurtulmuştur.

Sekizinci Haçlı Seferi.— Sonuncu olan bu sefer de 1270'te Louis IX tarafından hazırlanmış ise de, bu zatın Tunus önünde, Tunus emirini Hristiyan yapma ümidini gerçeğe ulaştırmadan, vebadan ölmesi ile son bulmuştur.

İki yüzyıla yakın bir süre devam eden ve Avrupa'yı manasız bir dava, anlaşılması güç bir fikir, daha doğrusu batıl ve taassup uğruna ayaklandırıan, binlerce ve binlerce masum insan kanının akmasına sebep olan, bir kısım insanı ve cemiyeti zenginliğe kavuştururken, diğer muazzam bir kitlenin sefaletine yol açan Haçlı seferlerinin kısa hikâyesi işte bundan ibarettir. Bu seferler, insanların din uğruna giriştikleri mücadelelerin ne ilki, ne sonuncusudur. Modern zamanların müşahedelerine göre hakikî sebebi daima ekonomik olmaktadır. Belki Haçlı seferinin hedeflerinde bu husus gizli kalmıştır. Şu kadar ki, kitleleri harekete geçirebilmek ve bu neviden maceralara sürükleyebilmek için hedeflerin önüne manevî sebepleri geçirmek daha uygun gelmektedir. Böyle olunca da hakikî hedef zaman ile gözden kaybolup tam bir fanatizm toplumun hareketlerine rehber olmaktadır.

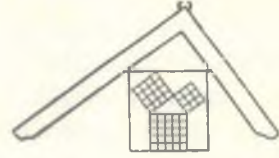
Haçlı seferleri Batı dünyası için belki de bir bakıma faydalar sağlamıştır: Ortaçağın karanlıkları içinde kalmış bir çok meslek erbabı doğuda Araplardan ve Selçuk illerinden bir çok yeni teknikler, bilgiler alarak yurtlarına dönmüşlerdir. Gotik mimarisinin yaratıcıları ilk bilgilerini hiç şüphesiz bu seferlerde edinmiş, geliştirmiş ve kuvvetlendirmişlerdi. Şarkın yüzlerce lonca örgütünün kaideleri, nizamları ve çeşitli meslek sırları, bu örgütlerle teması sağlayanlarca Avrupa'ya geçebilmiştir. Haçlı seferlere katılan bir çok müdekkik ve şövalye hiç ummadıkları halde, sadece fanatik bir müslüman kitlesiyle karşılaşacaklarını sanırken, çok gelişmiş bir sanat erbabı teşkilâtı ile karşılaşmışlar, birçok mezhep ve tarikat salıklarının oldukça geniş bir müsamaha sınırları içinde düşüncelerini yayabildiklerini görmüşlerdir. Bu devirlerde Avrupa'da Toleransın en küçük bir işaretine bile tesadüf etmek mümkün değildir. Bu itibarla Haçlı seferleri ile doğuya gelen batılı bir çok kişi ve bu arada şövalyelerin pek çoğunun 15.

yüzyılda ortaya çıkacak olan Rönesans hareketlerinin ilk tohumlarını bu temaslardan aldıklarını ileri sürmek pek hatalı olmaz.

Şövalyelerin de bu seferler sırasında doğudaki tekke erbabıyla münasebetlerde bulunduğu bilinmektedir. Franmasonluğa aktarılan bir çok sembol ve işaretlerin menşei bu temaslarda arayanlar pek çoktur. Arslan Yürekli Richard'ın Salâhaddin Eyyubî tarafından tarikat sırlarına vakf kıldığı (*) ve Richard'ın bu suretle İskoçya'da Mason Localarının ilk nüvesini kurduğu hikâye olunur. Bu hususlarda gerçek bir vesikaya tesadüf edilmiş değildir. Bununla beraber bu seferlerden bu gibi olayların zuhuruna sebep olabilecek çeşitli bilgi ve görüşlerin Avrupa'ya götürüldüğünden şüphe edilemez.

(*) Le Symbolisme chez les anciens et les primitifs - Pierre Orlentz'den; Haçlı seferler sırasında, Arslan Yürekli Richard, Salâhaddin Eyyubî'yi şövalye yapmış, o da Arslan Yürekli Richard'ı mensup olduğu tarikatın ilk üç derecesine kabul etmiştir.

Not: Gelecek sayıda din kavgalarının Avrupa'da cereyan edenlerine temas edeceğiz.

Quatuor Coronati locası

Nur Safa Tekyeli-Ban

Mimar Sinan muhterem locasının iç tüzüğünün önsöz bölümünde, bu muhterem locanın kuruluş sebep ve gayeleri açık ve tafsilâtlı olarak izah edilmiştir.

Mimar Sinan Muh. locasının, kuruluş ilhamını aldığı QUATUOR CORONATİ Locasının, 85 yıl evvel teessüs şekli ve müteşebbisleri hakkında, Belçika muntazam büyük locasının 1965 yılında neşredilen ikinci bülteninden edindiğimiz bilgileri, ta-

rihî bir vesika olarak derleyerek nakletmeği Mimar Sinan Locasının faaliyeti bakımından faydalı gördük.

Latince «Dört Taçlı» demek olan QUATOUR CORONATİ adı, inşaatçı duvarcılarının efsanesinin kahramanları olan Severius, Severianus, Carpopheus ile Victorinus namındaki dört şehide izafeten verilmiş isimdir. Aynı bir konu teşkil edebilecek olan bu efsaneyi diğer bir yazımızda ele almaya çalışacağız.

İlk araştırma locası 1886 yılında 2076 patent numarası ile ve QUATUOR CORONATİ adı altında İngiltere Büyük Locasına bağlı olarak Londra'da kurulmuştur.

İlim ve tefekkür alanlarında şöhet sahibi bulunan Sir Charles Warren, W. H. Rylands, R. F. Gould ve Geo W. Speth B.B.'ler bu locanın kurucuları olmuşlardır. Speth B.' locanın dinamik ilk kâtibi ve bugünkü hüviyetine erişmesinin inşaacısıdır. 1888 yılının 29 martında Bruxelles'de toplanan Rose-Croix Şövalyeleri milletlerarası konferansında Speth B., büyük alâka gören bir tebliğ sunmuştur. Tebliğ: «Belçikalı masonların, mason tarihini tetkiki ve araştırmaları için, başvurulması gerekli çareler nelerdir?» temasını ihtiva ediyordu. Aradan üç çeyrek asırdan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen ehemmiyetinden ve kıymetinden hiç bir şey kaybetmemiş bulunan bu tebliğ, anahatları ile şöyledir.

«Mason tarihinin tetkiki ve araştırmaları için başvurulması gerekli çareler nelerdir? Sualime cevaben, diyeceksiniz ki, neden tarihi tetkik edelim? Bu araştırma neye yarayacaktır? Hal'i yaşıyoruz, geçmişten bize ne? Mason olmasını biliyoruz, mason olarak düşünebiliyoruz, mason olarak hareket ediyoruz, şu

halde tarihe ihtiyacımız yoktur; tarihin cazip ve enteresan tarafları olabilir, fakat bize lüzumu yoktur.

KK.: lerim affınıza sığınarak diyorum ki: yanılıyorsunuz.

Teşkilâtımızın, mensubu bulunduğunuz birliğin, tarihini ve geçmiş hadiselerini bilmiyecek olursanız, mason olarak hareket edemezsiniz ve çok defa yanılgıya uğrayabilirsiniz. Bu sözlerimin doğruluğuna sizleri inandırmak benim için zor olmayacaktır. Franmasonluk nedir? Soruma sarıh bir cevap verebilir misiniz? Hayır. Şu halde, tarihini bilmeden, mason olarak yaşamamanın, hareket etmenin, masonluğun prensiplerini tatbik ve hakikî gayesine varmanın mümkün olduğunu iddia edebilir misiniz? Masonluğun tarifini bile yapmaya gücünüz yetmez, çünkü masonluğun mahiyeti, fikriyatı ve istikbali hakkındaki anlayışınız, masonluğun menşei, mücadelesi ve galibiyetleri hakkındaki bilgilerinizin mecmuuna bağlıdır.

Şu halde kabul edelim ki, masonluğun tarihini öğrenmek, hiç olmazsa bu mevzudaki cehaletin vereceği utançtan bir nebze de olsa, kurtulmak için lâzımdır. Her şeyi naklettiğini iddia eden tarihlerden, cehaletlerini itiraf etmek cesaretinde bulunmayan ve size Babil kulesini veya cen-

nete kadar uzanan bir mason tarihini takdim eden tarihçilerden sakınınız. Bu gibi şeyler tarih değildir, romandır. Hatta Gould' u tetkik ederken bile göreceksiniz ki 1717'den bu yana birçok boşluklar, cevapsız kalmış sualler ve tevsik edilmemiş bir yığın vakalarla hal edilecek bir hayli mevzular bulunmaktadır. 1717'den başlayan tarihin tamamlanması icap eder ve o.ğ. dan evvelki asırların tarihine henüz başlanılmış sayılır. Çünkü unutmayın ki menkıbelerimiz ve efsanelerimiz tarih değildir. Hepsinin uydurma olduğunu iddia etmiyorum, belki hakikati ihtiva ediyor ve onu gizliyorlar. Fakat Birliğimize ait olan her şeyde olduğu gibi, her biri evvele-mirde birer semboldür.»

Bugün bile tazeliğini muhafaza eden tebliğinin bu tenkit ve öğüt bölümünden sonra Speth B.: QUATUOR CORONATİ locasının doğuş ve kuruluş şeklini anlatmaktadır.

«Takriben yirmi yıl evvel kardeşimiz Dr. Oliver ebedî meşrike intikal etmiştir. Bu kardeşimiz «ESKİ ÜSTATLAR» zümresine dahil edebileceğimiz en son İngiliz mason yazardı. Aynı devrede yeni İngiliz ekolü, yani müsbet hadiselerle dayanan tenkitçi ve tarihçi cereyan, kendisini hissettirmeğe başlamıştı. Bu cereyanın öncüleri olarak

Hughan B.:i ve geçenlerde kaybettiğimiz Woodford B.: i zikredeceğim. Bu kardeşlerimiz -den daha az tanınmışlar ve çalışmalarımıza artık iştirak etmeyenler de vardı. Zamanla bu KK.:imiz çalışmalarını daha dar bir çerçeveye inhisar ettirerek şöhretlerini fazla yayamamışlardır. Kimisi kendi locasının tarihini yazmakla iktifa ediyordu, kimisi bir bölgenin tarihi üzerine eğilmeği tercih ediyordu, bir başkası muayyen bir devreyi ele almaktaydı, veyahut birliğimizin menşeiini bulmak için yalnız klasik misterleri araştırıyordu. Bir diğeri, ortaçağ esnaf birliklerinin tarihini inceliyor ve nihayet bir başkası da Teşkilâtımızı Gotik mimari yapıcılarına mal ediyordu. Bütün bu KK.:imiz, buluş ve öğretim bakımlarından çok kıymetli ve lüzumlu bir eser tahakkuk ettiriyorlardı. Fakat birbirlerinden çok uzak mesafelerde bulundukları için bir araya gelemiyor, aralarında istişare edemiyor ve dolayısıyla birbirlerine yardımcı olamıyorlardı. Bu mahzurları kaldırmak gayesiledir ki bu araştırmacı KK.:ilerden bir kaçı, müşterek eserlerinin şekillenmesini kolaylaştırmak için 1885 yılında, loca halinde teşkilatlanmayı kararlaştırıyor ve QUATUOR CORONATİ Locasını 1886 yılının ocak ayında Londra'da resmen teşekkül ettiriyorlardı.

Loca çalışmaya başladı. Çok alâka çekici mevzular üzerinde faydalı münazara ve fikir teatileri oldu, fakat beş on üye ile çalışmalarımızı yayımlamayı bile düşünemedik. Bu durum karşısında, 1887 yılının haziran ayında bütün dünyadaki KK.'e çağrıda bulunmaya ve locanın sinesinde bir edebî ve tarihî tahrir heyetinin kurulmasına karar verildi. Bu teşebbüse iştirak edenlerden senede sadece 10 şilin tahsil edilmesine, toplantılarda her mevzu hakkında -locanın malî ve hususî mevzuları hariç- söz verilmesine, locanın sirkülerlerinin, yazılarının ve çalışmaların tab edilmiş metinlerinin ulaştırılmasına, mutabık kalınmıştır. Kısacası kendilerine, seçme hakkının dışındaki bir loca üyesinin bütün hak ve imti yazları veriliyordu.

1887 mart ayındaki toplantımızda 37 üyemiz vardı. Mevcudumuz hazıranda 88, eylülde 124, kasımda 155 ve aralıkta 194 üyeye baliğ olmuştu. Bugün ise 218 kardeşiz. Bu edebî masonluk nurlar topluluğunda, bir çok orta parlaklıkta nurlar, bir şey bilmedikleri halde bir şeyler öğrenmek isteyenler, bir şey öğrenmeye hevesli olmadıkları halde, faydalı bir eser vermeğe koyulduğumuzu anlayarak paraları ve şöhetleriyle yardım etmek isteyenler, ve belki de edebî bir

toplulukta aza bulunduklarını açıklayabilmenin hazzını duyanlar mevcuttu. Ne olursa olsun, iştirak hisselerini ödemişlerdir ve bu sebeble neşriyatımızı okuyacaklar ve bir şeyler öğreneceklerdir. İsimlerin listesine bakınız. Orada büyük üstatlar, büyük kâtipler, büyük vazifeliler, kitaplıklarında neşriyatımızı bulundurabilmek için korporasyonlar haline gelen localar göreceksiniz. Orada, İngiltere Büyük Locasına ve Belçika Süprem Konseyine rastlayacaksınız. Ya edinilen netice? İlk sene, 8 loca konferansı, tarihî tebliğler, tenkitler, kronikler ve locamızın kuruluşundan 6 aralık 1887 tarihine kadar olan geniş ve tafsilatlı tarihini ihtiva eden 84 sahifelik bir gazete neşrettik. Ve bununla bilançomuz yüklü sayılır.» Eğer Speth K.'in imizin açıkladığı 1888 yılındaki bilanço yüklü sayılmışsa, bugünkü durum herhalde memnuniyet verici olmaktan da ileridir. QUATUOR CORONATİ Locası 19. asır masonluğunun en kıymetli, velût ve faydalı kuruluşu olmuştur. 1886 yılının küçük locası, yeryüzündekilerin en mümtazı ve mühim mevki işgal eden locası olmuştur. On bine yakın muhabiri vasıtasıyla yaptığı neşriyat, masonluğa yeni ufuklar açmıştır.

1965 yılında kurulmuş olan Mimar Sinan Locası da mütevazı

kadrosu ile, araştırıcılar, tarih-
iler ve eleřtiriciler ailesine ka-
tılmıştır. Tıpkı 1886 yılında atı-
lan nüvede olduğu gibi, eser ve-
recek, bilgilerimizi arttıracak ve
bilhassa Türk masonluğunun bi-
linmeyen taraflarını aydınlata-
cak, Türk mason KK.. lerimizin

günden güne oėalacaėına ina-
nıyor ve bu metni okumak zah-
metine katlanacak KK.. lerimi-
zin, QUATUOR CORONATİ kuru-
luřunu örnek alarak, Mimar Si-
nan Locamızın çalışmalarına yar-
dımcı olmalarını tekrar temenni
ediyoruz.

Politika ve masonluk

Naki Cevad AKKERMAN

Spekülatif masonluğun kuruluşundan sonra siyasal ve sosyal etkileri üniversal anlam taşıyan iki büyük devrim meydana gelmiştir. Bunların birincisi Amerika'nın bağımsızlık savaşı, diğeri de Fransızların özgürlük devrimidir. Her ikisinde de, İngilizlerin 1215 özgürlük fermânından başlayarak, zaman zaman kanlı ayaklanmalarla toplum hakları istikametinde olumlu bir şekilde gelişen fikir hareketlerinin en büyük rolü oynadığını ve özellikle 18. yüzyılın başlangıcından itibaren bu alanda mason üstatlarının payı bulunduğunu düşünmek, gerçeklere uygun düşmektedir. Nitekim Amerika bağımsızlık savaşının başlangıcı ve başarıya ulaşarak, tarihte ilk kez tam bir demokratik düzenin kuruluş hareketi, 1774 tarihinde Philedelphia'da toplanan ve sonra da, herbiri bir devlet olarak örgütlenen 13 bölge temsilcilerinin George Washington'u (1723-1799) ordu komutanı olarak başa geçirmeleriyle başlar. Sömürgeci İngilizleri yenilgiye uğratarak 4 Temmuz 1776'da Amerika'nın bağımsızlığını ilân ve hatta kendisini kral seçmek istedikleri halde bunu kesinlikle reddeden Washington, bir mason büyük üstadı idi.

Yine bu olaylarda etkili rol oynamış olan ve 1777 tarihinde Fransa'nın ve Avrupa monarşilerinin durumunu ima eden bir mektubunda «mus-tebit bir kuvvet altında yaşayanlar, özgürlüğü daha az sevmiyorlar. Bizim davamız bütün insanlığın davası olduğu ve kendi özgürlüğümüz için çarpışırken, Avrupa özgürlüğü için de çarpıştığımız, burada bütün ağızlarda dolaşan sözdür.» diye Amerika bağımsızlık ve özgürlük sa-vaşının üniversal anlamını açıklayan ünlü düşünür Benjamin Franklin (1706-1790) de bir mason üstadı idi.

Daha sonraki yıllarda Amerika birliğinin sağlanmasında, tutsaklığın ve köleliğin kaldırılmasında büyük hizmetler görmüş, 1861 yılında baş-lıyarak beş yıl süren kuzey ve güney savaşlarını yürüterek başarıya ulaştırmış ve eşit insan hakları ve demokratik rejime olan inancı uğ-runu 14.4.1865 günü Washington'daki tiyatro locasında öldürülmüş olan 16. Cumhur Başkanı Abraham Lincoln de bir mason üstadı idi.

Amerika İnsan Hakları Beyannamesinin kapsadığı: «insanlar eşit ola-rak yaratılmıştır. İnsanları yaratan tarafından red ve izalesi kabil ol-mayan bazı haklar verilmiştir. Bu hakların başında, yaşamak, özgürlü-ğü ve mutluluğu aramak hakkı gelir...» formülü ise, esasında, insan-lığın mutluluğunu bu hakların gerçekleşmesinde bulan masonik ilke-lerden başka bir şey değildir.

Fransız büyük devrimine gelince:

Amerika ve Fransız devrimleri arasındaki fark, birincisinin sömürge-ciliğe ve İngiliz egemenliğine karşı açılan millî bağımsızlık savaşı ol-ması ve bu savaşı yürütenlerin başında mason büyük üstadının bu-lunmasıdır. Buna rağmen bütün bu hareketler içinde herhangi bir ma-son locasının örgüt halinde aktif olarak savaşımlara katılmış olduğu hakkında bir iddia mevcut değildir.

Devrim, niteliği itibariyle Fransa'da daha başka ayrılıklar gösterir. Bir kez devrimin nedenlerinin başında kırılların, soylu kişilerin ve sö-mürücü ihtiraslarıyla, özellikle çok geniş örgütü olan katolik kilisesi-nin hükümeti nüfuzu altına alan amansız dinsel taassup ve ruhsal ha-yat üzerindeki baskısına karşı ayaklanan bir ulusun yarattığı ö z g ü r l ü k hareketi gelmektedir. Daha ileriki yıllarda aynı durumdaki u-lusları da etkisi altına alacak olan bu devrimin aksiyon haline geçerek başarıya ulaşmasında tıpkı Amerika'da olduğu gibi Fransız mason üstadlarının rolleri büyük olmuştur. Bunun en açık delili de, daha 1730 yılında ilk locasını kuran Fransız masonluğunun Papa tarafından

1738'de ve daha ileriki yıllarda bir çok kez aforoz edilmesi ile belirir. Hiç şüphe yok ki, bu aforozlar, devrimi hazırlayan nedenler ve etkenler bakımından Fransız masonluğunun izlediği v i c d a n ö z g ü r l ü ğ ü ilkesinin bariz tepkisidir ve konunun manevi yönüdür.

Maddî yönüne gelince : onu da büyük mason üstatlarından Marquis de la Fayette'in (1754-1834) kiralılığın zulüm ve işkence ocağı ve sembolü olan Bastil'i 14 Temmuz 1789 günü zapt, tahrip ve bu eski şatonun zindanlarında yatan yüzlerce özgürlük uğruna zincire vurulmuş mutsuzları kurtaran halkın başında bulunmasının ve bu ihtilâl hareketini fiilî olarak yönetmesinin ve hemen kurulan Anayasa Meclisinin, bu yasayı hazırlamakla görevlendirdiği komisyonun bir başlangıç ve 17 madde olarak ortaya koyduğu 27.8.1789 tarihli insan hakları beyannamesinin tanzim ve tertibinde ve nihayet, devrimi korumak için kurulan Millî Muhafaza Komitesinin ve Millî Ordunun başkomutanlığına seçilerek Fransız tarihinde üç ihtilâl yılı en büyük rolleri oynamasının kudret kaynakları arasında, üstatlığını yaptığı localardan aldığı ilhamların başlıca rolü olduğuna şüphe edilemez. Şimdi bu hareketlerin nasıl başlayıp geliştiği üzerinde durmak sırası gelmiştir. Bu konuda önce önderlerden, sonra da mason localarının konu ile ilişkilerinden bahsedeceğiz.

Fransız büyük devrimi yukarıda işaret edildiği gibi yüzlerce yıl toplanıp yığılan maddî ve manevî ıstırapların meydana getirdiği bunalmırlardan başka birşey değildir. Bu büyük devrim, dış etkenler olarak İngiltere demokrasisinin ve Amerika bağımsızlık ve özgürlük savaşının ve iç etken olarak da yazarların 150 yıldanberi sürüp gelen uyarıcı ve aydınlatıcı eserlerinin meydana getirdiği hazırlık aşamasının meyvasıdır. Devrimden önce ebediyete karışmış olan hazırlayıcılar olarak Fransız siyasî devrim tarihi şu ünlü kişileri anar : Montesquieu (1689-1755) ki, eserleriyle Fransız devrimini hazırlayanların en ünlüsüdür ve krallık yönetimine karşı demokratik düşünceleri ortaya atan düşünürlerden birisidir;

Voltaire (1694-1778) ki, cizvit papazlarının kolejlerinde yetiştiği halde taassubun ve gericiliğin karşısına geçerek özgürlüğü savunduğu için hapse atılmış ve öldüğü zaman kilise, dinsiz olduğunu ileri sürerek gömmeyi reddettiğinden cesedi bir süre ortada kalmıştır. Voltaire, devrimci fikir hayatının yaratıcısı ve Fransız devrimine ışık tutan ünlü düşünürlerden biridir.

Diderot (1713-1784) ki, ünlü bir filozof ve yazardı. Hapse atılmış ve

özgür düşünce ve yayınlarıyla devrimin doğuşuna analık edecek düşünceleri ortaya atmaktan çekinmemiştir.

Jean Jaque Rousseau (1712-1778) ki, dünya tarihinin ileri gelen fikir adamlarından biridir ve 1766 yılında yayınladığı *E m i l* adındaki eseriyle, aristokrasinin ve kişizadeliğin aleyhindeki yazılarından dolayı tutuklanarak zindana atılmıştır. Bu yazar da Fransız devrimini hazırlayanlardan birisidir.

Devrimi hazırlayıcılar arasında olmalarına rağmen onu görmeden ölenler arasında: d, Holbach, Mobly, d, Organon gibi ünlü düşünür ve yazarları da saymak gerekir. Ve özellikle bütün bu devrimcilerin yaşadıkları tarihlerin, Fransız masonluğunun kuruluş ve gelişme zamanına rastlaması ve bu konudaki rollerinin, dikkati üzerinde toplayan önemli bir nokta olduğunu belirtmek yerinde olur.

Filî olarak ihtilâl ve devrimi yaratanlara gelince :

Yukarıda adı geçen La Fayette, daha ihtilâlden önce 19 yaşında Fransız ordusunda yüzbaşı iken Amerika'lıların İngiliz'lere ve sömürgecilere karşı açtıkları bağımsızlık ve özgürlük savaşına katılmak üzere Amerika'ya gitmiş ve orada büyük yararlıklar gösterdiği için de generalliğe kadar yükselmiştir. Amerika'dan dostlarına yazdığı mektuplarda krallık aleyhindeki düşüncelerini belirtmekten çekinmeyen La Fayette, 1783 tarihinde evine dönünce Amerika bağımsızlık ve insan hakları beyannamesini bir çerçeve içinde duvara asmış ve onun yanında da, ilerde gerçekleştireceğini düşündüğü Fransa insan hakları beyannamesini asmak için boş bir yer ve boş bir çerçeve bırakmıştır.

Mirabeau (1749-1791) : bir kont ve ünlü bir Fransız hatibidir. 16. Louis'nin en güvendiği kişizadelardan olmasına rağmen millî iradenin egemenliğini ilk önce ilân eden halkçı ve devrimin esas unsurlarından birisi idi.

Georgs Jasque Danton (1759-1794) ki, devrimin öncülerinden biri - si olarak monarşinin haksız hareketlerine bir son vermek için aşırı cumhuriyetçiler tarafından kurulmuş alan *J a c o b i n* 'ler kulübüne girmiş ve kralın idamından sonra, kralcılarla mücadele etmek için kurulan halk selâmeti komitesi ile ihtilâl mahkemesinin kuruluşunda büyük rol oynamıştır.

Marat (1743-1793) ki, ihtilâlin en kan dökücü liderlerinden ve tedhiş

devrinin başlamasına yol açanlardan biridir. Halk dostu adı altında yayınladığı gazetesinde iktidara karşı ateş püsküren Marat, Paris yer altı haydutlarını idare edenlerin başında geliyordu. Ayaklanma sırasında 270000 Fransızın başını isteyen bu devrimci, 1792 eylül kırımının etkenidir. Bütün bu şiddet hareketlerine karşı olan Charlotte Corday adındaki bir genç kız, Marat'ın cinayetlerine sinirlenmiş ve onu, 13 Temmuz 1793'te banyoda bıçaklıyarak öldürmüş ve kendisi de Giyotin'de can vermiştir.

Maxmilien de Robespierre (1758-1794) ki, namılı bir ihtilâlcidir. Önceleri ılımlı ve hatta anayasaya bağlı kırılcı bir şöhret olarak çalışırken sonraları şiddet taraflısı cumhuriyetçi Jacobin'lere karışarak onlara başkan ve kralın idamına oy verenlerin ileri gelenlerinden birisi olmuştur. 1793'te mecliste söylediği ağır suçlamalarla dolu sözleriyle Gironde taraftarlarını dinsiz ve vatan haini ilân ederek idam ettirmiş ve böylece sözü tek geçen adam olmuştur; bu adam ihtilâl sırasında sel gibi kan akıtıcıların temsilcisi olarak tarihe geçmiş ve meclisteki kanlı istekleri ve şiddetli hareketleri dolayısıyla nihayet en yakın arkadaşlarının başını kestirdiği Giyotinin bıçağı altına yatmıştır.

İhtilâl sırasında aktif rol alanlar arasında Desmolin, Sieyes, Reynol, Camill gibi şöhretler de vardır.

İddialara göre bu ihtillâ ve devrimlerde şiddet taraflılarının ve kan dökücülerin temsilcisi olan Robespierre'den ve bir kaç arkadaşından başka ihtilâl ve devrim ileri gelenlerinin hepsi de masondular. Kişilikleri yukarıda kısaca belirtilen bu üstatlardan yalnız La Fayette Fransa'dan kaç makla, şiddet taraftarlarının elinden yakasını kurtarabilmiştir. Bu notları tamamlamak için gerek devrimden önce ve gerekse ihtilâl sırasındaki Fransız mason teşkilâtının kuruluşu ve diğer siyasal ve sosyal parti ve derneklerle olan ilişkileri üzerinde de kısaca durmak gerekmektedir.

Her şeyden önce şu noktayı önemle belirtmek icap eder ki, devrimler bir bilinç ve dayanışma işidir. Fransa'da daha devrimden önce bu yöndeki uyanışı sağlayan etkenler yukarıda kısaca belirtilmiştir. Tamamen politik kapsam taşıyan bu konuda Fransız mason localarının aktif rolü ne olmuştur?

Hele siyasal tarih kitaplarının belirttiği gibi papa tarafından aforoz

edildikten sonra gerçekten bir devrim derneği haline gelmiş ve 1789 devriminin sonuna kadar bu niteliğini korumuş mudur?

Yukarıda işaret edildiği gibi, Fransa'da mason localalarının kuruluşu 1730'dan sonra başlamış ve 1738 tarihinde de Fransız prenslerinden Düc d'Antin'in büyük üstatlığı altında ilk merkezi Fransız büyük locası meydana getirilmiştir. 18 ve 19. yüzyıllarda Fransanın geçirdiği herkesçe bilinen siyasal, sosyal ve ruhsal bunalımlar, devrimler, rejimden rejime ileri geri atlamalar ve heyecanlı aşamalar, localara din ve politika tartışmalarını da sokmuş; kato'iklikle mücadele bazan dine hücum niteliğini almıştır.

Fransız localalarının bu konularla ilgilenmesini, o zamanın icap ve koşullarına uygun ve tabii bulmak icap eder. Çünkü Fransa masonluğu daha kuruluş sırasında bir doğum sancısının içinde ve mukadder büyük bir devrimin eşiğinde bulunuyordu. Devrimci yazıların ve telkinlerin etkisi altında devrim fikirleri geliştikçe halk tabakasının her türlüşüne kapılarını açmış olan locaların çalışma düzeninin aynı paralelde gelişmesinden daha tabii ne olabilirdi? Bu bakımdan locaların, ilerde Fransız bayrağını bile yaratacak olan La Fayette, ihtilâl mahkemelerini kuracak olan Danton ve diğerleri gibi devrim hamlesine hazırlanan ve ihtilâl sırasında en aktif rolleri oynayan üstatlar ve liderler için fikrî ve manevî yönlerinden önemli güç kaynakları niteliğini taşımış ve dolayısıyla lâyük, demokratik ve sosyal hukuk devletin kuruluşunda gelişme ve yayılmasında da analık yapmış olmalarını da tabii görmek gerekir.

Fakat, bunlara rağmen bütün bu çapraşık ve kanlı zamanlarda bile birey olarak masonlar itidalden ve örgüt olarak barış ve insanseverlikten uzaklaşmamıştır. Nitekim ihtilâlin en kanlı günlerinde ılımlı hareketlerinden dolayı, şiddet ve kan dökücü taraflısı Robespierre tarafından vatan hainliği suçu ile ihtilâl mahkemesine gönderilen ve idam hükmü giyen üstat Danton'un hakime karşı :

— Öldürmekte devam edeceğime öldürülmeyi tercih ederim!

diye bağırışı ve Giyotine boynunu uzatırken orada toplanan binlerce kişiye :

— İhtilâl mahkemesini ben kurmuştum, bugün Tanrıdan ve sizlerden af diliyorum!

diye tazarru ve niyaz edişi, bu büyük ihtilâl sırasında dökülen kan-

lar karşısında masonların duyduğu ıstırabın en büyük belgesidir. Örgüt olarak davranışa gelince; bu konu için de iki örnek vermekle yetineceğiz.

Sorbon Üniversitesi siyasal tarih Profesörünün belirttiği gibi şartların zoru ile 1751'den sonra yavaş yavaş bir devrim derneği haline gelen Fransız masonluğunun, 1789 devriminin gerçekleşmesinden sonra yeniden barışsever duruma dönmesi, masonluğun ana ilkelelerine bağlı kalışının canlı bir örneğidir. İkinci örnek ise ; devrim sırasında palais royal'de Claude Fauch tarafından kurulmuş olan Cercle Social adındaki sosyalist eğilimli kulübün de, bütün kulüpler federasyonları ile birlikte, vasıtası ve amacı ün i v e r s e l s e v g i olan masonluk kadrosu içinde bir federasyona müncer olmasıdır. Bununla beraber devrim sırasında kurulmuş olan Jacobin'ler, Cordeliers'ler, Feuillants'ler, Gironde'ler, Montagnards'ler gibi gerçekte birer siyasal kuruluş olan toplulukların başında, Robespierre hariç olmak üzere La Fayette, Danton, Camill, Desmolin ve diğerleri gibi mason üstatlarının bulunmasına ve hatta localarda türlü yönlerde politik ve dinsel tartışmaların cereyan ettiği gerçek olmasına rağmen mason örgütlerinin, bu siyasal kuruluşlarla direkt ve aktif temas ve ortaklaşa herhangi bir hareketleri ispat edilmiş değildir.

20. inci yüzyıl masonluğunun genel olarak politika kavrayışını, kendi ruhunda yaşayan ülkü ile açıklamak mümkündür. Bu, yeryüzündeki uluslar arasında «insan severlik» ilkesinin gerçekleşmesine çalışmak ve böylece, fikrî olarak kurulduğu 1717'den iki yüz yıl sonra Atatürk'ün veciz olarak dile getirdiği «yurtta sulh, cihanda sulh» ilkeleriyle insan âleminin huzur ve güven içinde yaşayacağı bir dünya yaratmak ülküsüdür. Bu bakımdan, kendi yapısı içinde fikir ile duygunun armonize edildiği birer küçük dünya olan localarda üyeler arasında huzur ve güvenliği bozacak siyasal ve dinsel tartışmaları kesinlikle yasaklar ve bir mason obediyanasının meşruluğunu, ancak aşağıdaki hükümlerin uygulanması ile tahkim ve tasdik eder:

1 — 1723 tarihli temel teşkilât tüzüğü'nün 2. maddesi :

«Masonlar her dinden ve her ırk ve milletten, her dil ve lehçeden olduklarına göre dinî, millî ve siyasî münakaşalar masonluğa zararlı olacağından, camia içinde bunlar kesin olarak menedilecektir.»

2 — Muntazam obediyanlar meşruluk şartlarının 7. inci maddesi :

«Localarda din ve siyaset münakaşa etmek mutlak surette yasaklanacaktır»

3 — Türkiye Yüksek Şûrası ve Türkiye Fikir ve Kültür Derneği Tüzüğü'nün 145. inci maddesi :

«Bir millet ile başka bir millet, bir din ve mezhep ile başka bir din veya mezhep, bir parti ile başka bir parti arasındaki düşünüş ve görüş ayrılıkları yüzünden, genellikle kişiler ve gruplar arasındaki kırgınlık ve kine yol açan her türlü tartışmalar kesinlikle yasaktır. Böyle bir halde reisin özel kararı ile oturuma son verilir.»

Harici âlemde bir mason, devletin anayasası ve kanunlarıyla yasaklanmamış olan herhangi bir siyasal partiye veya sosyal bir derneğe üye olabilir. Herhangi bir talim kurulunda, fikrî ve sosyal bir birlikte çalışabilir. Fakat bu hallerde bile bir mason kırıci ve ayırıcı tartışmalardan uzak kalmaya, bütün politik ve sosyal konularda hodbinlikle taassup arasındaki mesafenin tek bir adımdan ibaret olduğunu ve her iki hasılanın da mezmum bulunduğunu gözden ırak tutmama-ya mecburdur. Çünkü, toplumun yararı için siyasal ve en geniş anlamı ile ruhsal ahlâk ve faziletin icabı budur.

Tashih : Geçen sayıda, N. C. Akkerman B.'i. in bu yazının 1. kısmının başlığı «Politika ve Masonluk» olacağı yerde «Politik ve Masonluk» olarak basılmıştır. Özür dileriz.

Not :

Politika ve masonluk hakkındaki bu II. inci yazının kapsadığı konular hakkında daha geniş bilgi için:

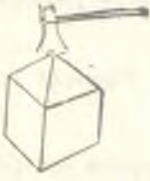
1 — De-Champ : Les société secrets et la revolution.

2 — Prof. Aulade : Fransız İnkilâbının siyasî tarihi (Poyro tarafından Türkçeye çevrilmiştir.)

3 — Jean Baylot : Dossier Français de la Fran-Maçonerie Régulière (müellif Fransa milli büyük locasının sürveyanıdır.)

4 — Prof. Coşkun Ok : Siyasî tarih.

İnsana yatırım

Cevad Memduh ALTAR

«Devlet armasını, sembolik bir insan başı olarak temsil etmeli!»

Kemal Atatürk

Çağımızda toplum kalkınması için yatırıma büyük önem veriliyor. İnsanoğlunun gelişim zorunluğundan doğan iktisat kanunları, çeşitli sorunlara özellikle önem veriyor; ve bunların gereğince çözümlenmesiyle dir ki, toplum düzeni korunuyor. Bütün bu eylemleri değerlendirecek varlık yalnız ve yalnız insan olduğuna göre, yatırımın her şeyden önce kişinin moraline yöneltilmesi gerçeğini görmemez-

likten gelmeye imkân yok. Çünkü toplumun değişim ve gelişimiyle ilgili sorunların en başında, insanın değişim ve gelişim sorunu ön planı alıyor. Hatta teori ve aksiyonun ana kaynağı demek olan insanın gereğince eğitilmemesi, başka bir deyimle moral yönden ihmali, yatırımların tümünün ihmaline, soy-suzlaşmasına yol açıyor; toplumun korkunç bunalımlarla sar-sılmasına sebep oluyor.

İnsana yatırımın en ön planda göz önüne alınması gereken çağımızda, ihtiyaçları önem derecesine göre sıraya koyup, birini karşılayınca öbürüne el atma nevinden bir metoda da baş vurulmaması gereklidir. Çünkü çeşitli engellere göğüs gere gere sık sık duraklama zorunda kalmış, yol alabilme gücünü uzun süreler yitirmiş toplumlarda, özellikle insana yatırımın öngördüğü, yani kişinin eğitimiyle ilgili sorunların eşit yüzeyde ele alınması artık kaçınılmaz bir zorunluk olmuştur. Bu da gösteriyor ki, tehlikelerin en büyüğü, maddeye yapılan yatırımların yanında, insan moraline yöneltilmesi gerekli yatırımlara öncelik tanınmamasıyla başlamaktadır, ve moral açıdan yardım görmemiş, gereğince eğitilmemiş insanın elindeki yatırımların hepsi, boşuna harcanıp kaybolmaya mahkûm olmaktadır.

Eğitim ve öğretimin, yani kişi moraline yatırımın temel amacı, normal bir insanı, ruh ve fizik sağlığıyla çağdaş uygarlık yüzeyine ulaştırmaktır. Kişinin moral yönden olgunluğa ulaşması ise, ahlâkla ilgili anlam ve uygulamaların, ahlâkın dinamik gelişimi demek olan fazilet ilkelere sürekli katkıda bulunmasıyla mümkündür. O halde insanın, çağdaş uygarlığın öngördüğü üstünlüğe ulaşabilmesi, yani ken-

dine ve çevresine yararlı olabilmesi, ancak moralitede sağlanması gerekli denge ve düzenle gerçekleşebilir. Moral düzen, insanı insanla hür vicdanda birleştiren ortak bir denge olma niteliğindedir. İnsan'arı ruhsal mutlulukta karşılaştıran böylesine bir denge dışındaki her düşünce ve eylem, ancak bölücü bir baskı, yani bir dogma ideolojisi olma niteliğini taşır. Çünkü dogma her şekliyle, vicdanları körükörüne güdebilmenin yasasıdır; amacı da kurulu düzenleri bozmak, tanınmış değerleri yok etmektir. Bu türlü davranışların temel prensibi, bilgiyle tanıtmak, ya da tanımak değil de baskıyla inanmaya zorlamaktır. Meselâ hurafe dindarlığının insanoğluna bellettiği dogmatik inanç, korkunç bir baskı aracı olduğu gibi, inançta dogma, istekte dogma, sevgide, saygıda dogma nevinden inançlar da hep aynı amaca yönelen olumsuz etkenlerdir. Bunlar, insanları hür vicdanda birleştiren mutluluk faktörlerini yüzyıllar boyunca silip süpürmüş, serbest düşüncesini yeşermeden çürütmüştür.

Özellikle çağımızın bazı çevrelerinde görülen sözde ilericiilik hamlelerinden biri ve belki de en önemlisi: «beyin yıkama» teorisidir. Bu baskı teorisine göre, insanlığın binlerce yıllık: görgü, bilgi ve denemeye dayanarak,

sayısız düşünce ve yargının sonunda elde ettiği moral ilkelere hepsi insan beyninde boşuna yer tutan bir yük olmaktan ileri gidemez hale gelmiş de, insan, beyni yıkanarak, yani bunları unutarak bu zararlı yükten kurtarılacak ve boşalan yeri, yaşadığımız çağın gerektirdiği yeni düşünce, kanı, yargı ve inançlar dolduracakmış (!). O halde durum en azından şöyle olacak: Hür insan, yani hürriyeti, başkasının hürriyetinin başladığı yerde sınırlanan insan, artık düşünüp yargılama zahmetine katlanmayıp, sadece güdülecek, medenî cesaretin üstün örneklerini verebilme gücünü kaybedecek ve ancak dıştan geleni uygunlamakla görevli bir robot olabilmenin gayretine düşecek ve böyle olduğu sürece, çağımızın ilerici insanı sayılacak (!). Tabii bu insanın beyni yıkanmış ve o zamana kadar edinmiş olduğu görüş ve kanılardan arınmış olduğu içindir ki, bu güdülen yaratık sadece kendisine yeniden verilecek direktiflerin değerlendiricisi, yani âdetâ elektronik bir beyin (computer) olmanın niteliğini kazanacaktır; kısacası robot olacaktır. Böyle bir fonksiyon, insanoğlunu gerçek benliğinden olduğu kadar, geçmişinden de koparıp alacaktır ki, dogmanın istediği de budur. Konunun biraz daha incelenip yorumlanmasına gelince :

Yukarıda açıklanan metodla elde edilen robot-insan, düğmelerine gene insan eliyle basılınca, hür düşünce, kanı ve yargı yoluyla düşünsel gelişime yani ilkelere katamayacaktır; aksine, içinde gene insanoğlunun yerleştiği mekanik imkânların belirli sınırları içinde dönüp dolaşacaktır. Kaldı ki, günümüzün teknik olağanüstünlüğü açısından sanki insandan daha yüce bir varlıkmiş gibi nitelenen computer'in elektronik gücü de bundan başka bir şey değildir. Bu güç, akıllara hayret veren başarısıyla bile, içine önceden konandan başkasını yansıtamayan teknik bir araç olmanın önemini taşımaktadır. Bu takdirde, kendine yapılacak her yatırımı değerlendiren feyizlendirebilmenin sırrına ulaşmış olan insanın computer ile kıyaslanamayacağı muhakkaktır. Çünkü computer, dünyalar durdukça akıldan ve ruhtan yoksun kalacaktır. Computer, durup dururken herhangi bir konu üstünde ansızın düşünmeye başlayamayacaktır; sevgiyle yanıp tutuşamayacaktır; şefkat, merhamet, af ve hoşgörülülük duygularını tanıyamayacaktır; olağanüstü olaylar karşısında yüzü kızarmayacak, gözü yaşarmayacaktır; umutsuza umut, mutsuza teselli bulamayacaktır; hele medenî cesaretin ne demek olduğunu hayatı boyunca anlayamayacaktır. O hal-

de iyice düşünülecek olursa, böylesine bir fonksiyonun gerekleri açısından yetiştirilecek olan robot-insan, kendine öz ilerilicilik anlayışıyla (!), bilgi ve zekânın meşru verimi olması gereken emeği, sahibine hak tanımamakta ve verimin sözde eşit bölümünü emreden baskı yollarına baş vurarak, tabiata karşı koyabileceğini sanmaktadır; hatta daha da radikal hareket ederek haksız iktisabı, moral yatırımın sağlayacağı inançla öneleyebilme zahmetine de katlanamayacağını açıkça söylemekten çekinmemektedir. Tabii böylesine bir tutumun sonucunu şu formül ile yorumlayabilmek de mümkündür: «Moral yatırımın uzun vadeli zahmetiyle yorulmaktansa, amaca kısa yoldan varabilme açısından insanı baskı ile gütmek ve düşünerek yargılama gücüne yer vermemek!». Çok şükür ki, böyle bir tutumun yarattığı tehlike, dünya yüzünde artık yer yer anlaşılmış ve gereken tedbirlere az çok el atılmıştır. Bu gerçek karşısında, insanoğlunun gelişim grafiğindeki iniş çıkışlara rağmen, moral yatırıma ister istemez yer verilecek, kişi ve toplum bu yolda feyizlenip yeşermeye ister istemez devam edecektir. Çünkü insanı aya ulaştıran tekniğin babası von Braun bile, her şeyden önce insana yönelmenin zorunluluğuna değinmiştir ve son

günlerde yayınlanan bir yazısında, insan aklına ve moraline yapılacak yatırımın sorumluluğu -nu gereğince belirtmiştir. Von Braun, uzayda insanın yerini -dogmatik ideolojiye göre artık makinenin alacağı yollu kaniya şu cevabı vermektedir: «...hiçbir şey insanın yerini alamaz, uzaya gönderilen makinelerin bakımı ve modern hale getirilebilmesi için de insan gereklidir...». Öte yandan uzayın araştırılması çabasına emeği geçen astronot Michael Collins kadar hiç kims, insanla makin arasındaki farkı değerlendirmeyi geçrginc başaramamıştır. Collins, astronot Armstrong'un ayağını aya bastığı anı izlyen günlrd yayınlanan bir yazısında, ay yolculuğunu anlatırken, uzayda sınırlı kapalı bir kabin içinde geçen izlenimlerini açıklamakta ve şöyle demektedir: «Bu arada elektronik beyin de bana her şeyin yolunda gittiğini söylüyordu. Fakat bu ne de olsa şahsiyeti bulunmayan bir mesaj. Hiçbir zaman pencereden dışarı bakıp gözle görmenin yerini tutmuyor.».

İnsan vicdanını ötedenberi bayağı bir dogmanın sınırları arasında gütmeye ısrar etmiş olan din çevrelerinde bile bugün artık zekânın kısıtlanamayacağı kanısı ağır basmaya başlamıştır. Katolik dünyasının tek egeyen başı Vatikan, ayın fethin -

den ötürü radyo ile yayınladığı bildiride, hür insanı tanımak zorunda kalmış olduğunu çekinmeden açıklamış ve bilimin şaşmaz gerçekleri karşısında, ötedenberi savunduğu yanlış bir görüşe yüz çevirdiğini belirtmekten kaçınmamıştır. Nitekim Vatikan bu münasebetle yayınladığı bildiride şu olağanüstü kanıyı sebestçe açıklamıştır: «...Ay şimdi insan gücünün sembolüdür ve insanoğlunun bu başarısıyla bile ayı putlaştırmaması gerekir.» Bu da gösteriyor ki, Vatikanın, kabul etmek zorunda kaldığı güçlü insanı ve onun hür düşüncesini bütün dogmalardan uzak tutmak, makineyi, insanın yerine geçecek araç olarak benimseme hatasına düşmemek gerekir. Onun için günümüzde insan moraline yapılan yatırıma yön vermek, insanı her şeyden önce tabii hukuktan yoksun kılmamakla mümkündür; yani insanın: düşünce, duygu, yargı ve hareket özgürlüğünün sınırları içinde ve baskının her şeklinden korunarak eğitilmesi lâzımdır. Baskı metodlarının, hür, müsamahalı eğilime karşıt olduğu apaçık bir gerçek olduğuna göre, dogmaların sözde ideolojisini yapmaya yeltenen yönetim düzenleri, kişiyi ve toplumu gerçeklerden uzak tutmak yolunu öngörmektedir, ve bunu uygulama sisteminin en etkilisi ise zulümdür. Dogmayı yaşatan bel-

libaşlı kaynaklar, -tarih boyunca görülmüş olduğu gibi- teoloji ve ya tradisyon alanlarında görülen ve hurafeye dayanan davranışlardır. Bunlardan ayrı olarak insanoğlunu özellikle 18. yüzyıl içinde sosyal-ekonomik doktrinler de bütün gücüyle baskı altına almaya başlamıştır. Bunun sonucu, dogmaların, insan moraline yöneltilecek her yatırıma engel olmasına, toplumların demokrasiye ulaşma çabasının yer yer sifıra inmesine yol açmıştır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, kişiye ve topluma moral alanda yatırım yapma çabasını, özlü gelenekler değil de kurallaşmış değişmezlik vasfını kazanmış görenekler de ayrıca zedelemektedir. Büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp'in gelenek ile göreneği (kaideyi) birbirinden kesin sınırlarla ayırt eden ünlü yorumu, işin içyüzünü gereği gibi açıklama bakımından olağanüstü önem taşımaktadır. Bu konuda iZya Gökalp kısaca şöyle demektedir: «...Her biri bağımsız ve kesin birer âlem olan görenekler (kaideler), oturdukları yerlerde oturdukları gibi kalırlar; bir gelecek yaratamazlar. Gelenek ise yaratım ve gelişim demektir. Çünkü gelenek, çeşitli anları birbirleriyle eriyip kaynaşmış bir geçmişe, hareket ettiren bir güç gibi arkadan ileri doğru iten tabii bir akıma sa-

nıptır k1, sürekli olarak yeni gelişimler, yeni eğilimler doğurabilir. Gelenek, kendi başına doğurucu ve yaratıcı olmakla birlikte, kendisine aşılana yabancı yeniliklerde, damarlarındaki besi suyundan feyiz alarak canlanır ve bayağı taklitte olduğu gibi, çürüyüp düşmez». Bu yorum da gösteriyor ki, insan moraline yatırımın verimli meyvalarından biri de gelenekten alınan hızdır.

İnsana yatırımın diğer temel faktörü daha vardır ki o da insanın fizik varlığına yapılması gerekli yatırımdır. Madde ve ruhun bölünmez bileşiminde yer alan fizik varlığımıza gereğince yatırım yapılamaması, moral varlığı da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu ikili sentezin ancak aşırılıktan arınmış bir ortamda bağdaşabilmesiyedir ki, insan ve toplum dengeli bir mutluluğa ulaşabilir. Onun için refahın, tek taraflı olarak yalnız emeğin bölünmesi zorunluğunda aranması, insan moraline olumlu yolda yatırım gerçeğine uymamaktadır. Çünkü moral dengede asıl olan, doğru yolda gelişen aklın hakkını tanımaktır. Kaldı ki, insanoğlunun sadece bu yoldan kendine ve çevresine yararlı olacağı muhakkaktır.

Toplumu olumsuz yolda etkileyen dogmanın her şeklini, bilgidan gelen inançla önlemede a-

zimli olmak, insanları hür ahlâkta birleştiren ruhsal değerleri tanımakla mümkündür. İnsan topluluklarını umutla besleyecek tek kaynak, morale yatırımın zengin sonuçlarıyla dolup taşan tarihtir. Morale yatırımın verimli sonuçları zamanla anlaşılmamış olsaydı, dünya tarihinde yeni çağı açan Fatih Sultan Mehmet'in, bilimde ve sanatta evrenselliğe giden yolu bulmak için rönesanstan da yararlanması mümkün olur muydu? Sultan Süleyman, -topluma töre ile düzen veren- bellibaşlı kanuncular arasında yer alır mıydı?; Koca Reşit Paşa Tanzimatı ilân edebilir miydi?; ve sık sık bıraktığı vezirlik payesi, kendisine gene sık sık verilebilir miydi? Morale yatırımın feyizli sonuçları olmasaydı, çağımızın büyüklerinden Dr. Albert Schweizer, Strasbur'daki sıcak yatağından, üniversite kürsüsünden ve çevresindeki güler yüzlü insanlardan ölünceye kadar yoksun kalmaya razı olup, bütün ömrünü Afrika'daki aç ve çıplak zencileri korkunç hastalıklardan koruma mücadelesinde seve seve tüketir miydi? Morale yatırım olmasaydı, cumhuriyetin kurucusu Atatürk, kaybedilmiş bir savaştan sonra, imkânsızlıklar içinde bunalmış kalmış bir milleti, sonsuz esirlikten kurtarma azmiyle istiklâl savaşı gibi tarihte eşine az rastlanan bir hesaplasmaya cesaret

edebilir miydi?; ve Türk toplumu çağdaş uygarlık yüzeyine ulaştırma yolundaki çabasıyla, insana yatırımın üstün örneklerini verebilir miydi?. Gene insana yatırımın feyizle sonuçlarıdır ki, günün birinde Ata'nın şu sözlerini dünya tarihine mal etti: «...İnsanın kişisel çabası, ekonomik gelişimin esas kaynağı olarak kalmalıdır. Kişilerin gelişimine engel olunmaması ve onların özellikle iktisat alanındaki hürriyet ve teşebbüsleri önünde, devletin kendi faaliyetiyle bir engel meydana getirmemesi, demokrasi prensiplerinin.. en önemli esasıdır..., demokrasi memleket aşkıdır, aynı zamanda babalık ve analıktır..., demokrasi esasında kişiseldir; bu vasıf, vatandaşın egemenliğe insan sıfatıyla katılmasıdır..., hükümet kurmanın amacı, kişisel hürriyetin sağlanmasıdır..., kişinin birinci hakkı, tabîi kabilîyetlerini, serbestçe geliştirebilmesidir..., devletsiz bir toplumun veya zayıf bir devlet hayatının sonucu, herkesin hekese karşı mücadelesidir..., böyle bir savaşın, çoğunluğun hürriyetini bozmayacak nitelikte tadili gerekir..., çeşitli inançlara sahip olan kişiler, birbirlerine kin, nefret besliyorlarsa, birbirlerini hor görüyorlarsa..., hatta sadece birbirlerine acıyorlarsa, bunlar müsamahadan yoksun olan muataassıp kişilerdir..., her yerde

görülebilir barış manzarasının temeli, taassupla hür düşüncesinin birbirine karşı olan kin ve nefreti üstünde kuruludur..., «bu» temelin devrilmemesi, kin ve nefret temelini dengeli tutan fazla güçten ileri gelmektedir..., «bu durumda» görülen müsamaha değil, güçsüzlüğün dermansız koduğu taassuptur..., gerçek hürriyetçiler, müsamahanın bir ahlâk düzeni olmasını isterler; fakat iyi niyetle de olsa taassup hatalarına karşı dikkatli olmaksızın vazgeçemezler. Çünkü «bunlar» iyi niyetle, hiçbir zaman, hiçbir şeyi onaramamışlardır. İnsanların, ruhun selâmeti için yakıldıklarını biliyoruz.

Bütün insanlar, bir toplumsal bedenin organlarıdır..., ve bu sebeple birbirlerine bağlıdırlar..., «bu» bağlılık bizi, başkaları için müsamahalı yapar; çünkü başkalarının kusurlarında, bizim de istemeyerek suçlu olduğumuzu gösterir.»

Ahlâka yatırımın, Ata'nın yukarıdaki sözlerinde beliren üstün sonuçlarına, insanlık tarihinden daha başka örnekler de vermek mümkündür. Dünya tarihine hür ve layik vicdanın ilk anasını mal etmiş olan Fransa'da, şartlı kralılık yönetimine giden yolu açanların en başında Mirabeau gibi bir devlet adamının gelebilmesi için, o çağlardaki irfan hayatında bile insan moraline özlü

yatırımlar yapılmıştır. Nitekim bu yatırımlardır ki, günün birinde Fransa kralının emriyle kolundan tutulup parlamento-
dan dışarı atılması gereken Mirabeau, medenî cesaret'n en üstün örneğini vererek yerinden kıpırdamamış ve kralın emrini kendisine setrlikle dikte eden memuruna şöyle demiştir: «Gidin efendinize söyleyin, bizi burada tutan güç milletin iradesidir! ve biz buradan ancak süngü gücü dışarı atabilir!». Mirabeau'ya bu cesareti veren inanç, insan moraline yatırımın eşsiz sonucu değildir de nedir?

Yaşadığımız günlerin üzücü olayları, gerçekleri görememenin veya görmemezlikten gelmenin acı örneklerini vermektedir; öyle ki, zamanımızda kişiyi ve toplumu gereğince tanıma çabasından yoksun bırakan dogma dik-taları, insanoğlunu sürekli baskısı altına almaktadır ve bu yüzden insan körükörüne inkârcı, isyancı olmaktadır, böylelikle umut kırıcı olayların meydana gelmesine yol açmaktadır.

Çağdaş uygarlığa olumlu yolda katkıda bulunabilen topluluklar, dine ve kişinin dinsel inancına saygılı ve müsamahalı olan layık topluluklardır. Bu toplumların temel prensibi, her şeyden önce sevgi ve saygı esasına dayanmaktadır. Buna zıt tutumlar

ise, dogmanın eseri olma niteliğindedir.

İnsana yatırımı önleyen baskı metodlarının, insan oğluna zorla unutmaya çalıştığı faktör, sadece sevgidir. Bu faktörün gereği gibi elde edilip benimsenmesinde, bilim ile sanatın rolü büyüktür. Bundan dolayı devlet yönetiminin, vatandaşın bilim ve sanat eğitimine gereğince önem vermesi gereklidir.

Tarih de göstermiştir ki, morale yatırımın temel hücre si olan sevgi, sadece vicdan hürriyetinden feyiz alarak yeşermekte, olumlu sonuçlar vermektedir. Onun için bu yola ayak basan insan, Tanrı ile arasında aracı tanımaz, dine saygılıdır, hurafeye karşıdır, bilime ve sanata bağlıdır, ahlâka değer tanır, gelenekten hız alır, yeniliğe yönelir, baskıya hak tanımaz, inancını savunur, üstün fikri benimser, müsamahaya değer verir, duyguda ölçülüdür, maddeyi amaç değil araç bilir.

Hür vicdan: müsamaha ile ihmalî ayırt eder, doğrudan şaşmaz, gerçekten kaçmaz, kin gütmez, nefret edemez çünkü insandan vaz geçemez; kötülüğü korktuğu için değil, fena olduğu için yapmaz, baskıya boyun eğmez, medenî cesaretin üstün örneğini vermede haz duyar.

Hür vicdan: güven yaratır ve güvenir; insana kendini bilmeyi öğretir; akıl ile duyguyu, mutlu bileşime ulaştırır. Bütün bunlara rağmen yanıştan büsbütün ayrılamayacak varlık yine de insandır. Çünkü hayatın gölge-ışık tezatları, moral dengenin inişi ve çıkışıdır. «Çok ıssık olan yerde çok gölge olur!» sözü ye-

rinde bir düşünüşdür; gerçek hayat da budur. Önemli olan, morale yatırımı, önleyecek etkenleri karşılamak, moral düzeni dengede tutmaktır. O halde dengenin bozulmamasını sağlayacak tek gücün düşünme gücü olduğuna şüphe etmemek, bu üstün faktörün dogmaya esir düşmesine gayret etmek gerekir.

***Kimsenin lutfuna olma talip
Bedeli, cevheri hürriyettir.***

Namık Kemal

Anladığıma göre

Mevlâna'da sosyal yön

Dr. Sırrı ALIÇLI

Mevlâna (1207-1273) hakkında konuşurken Molla Cami'nin «O, peygamber değildir amma kitabı vardır» dediğini daima hatırlarım; bu sebeble de, benim gibi sadece amatör olan bir kardeşinizin, Mevlâna'yı tam manasıyla kavrayabileceğine imkân olmadığını ifade ederken, pek kıymetli üstatlarımdan bu hususta görecekləri yanlış düşünceleri af ve müsamaha ile karşılamalarını değil, yanlışlarımı düzelterek nurlarıyla beni aydınlatmalarını bilhassa rica etmek isterim.

Yaratılanların en muhteşemi olan insanı şöylece bir düşünmek, onun dimağını, beş duyusunu, kalbini ve sair organlarının yanında bir sistem halinde çalışan hormonlarını ve bunların çeşitli anzim yolları ve hatta henüz tam olarak kavrayamadığımız irsiyet ve ona bağlı gen, kromozom ve saire gibi müthiş bir nizam içinde çalışan birbirlerine bağlı olan büyük insanî fonksiyon ve bu fonksiyonun mekanizmasının; her hangi basit bir tekâmül yoluyla anlaşılamayacağını ve insanın akıl, idrak, zekâ ile birlikte ve ancak ilk ve büyük bir ŞUUR tarafından düşünüldüğünü ve böylece sadece bir tekâmül yolunun insanı anlayabilmek için kâfi gelemeyeceğini ve bu suretle insanın (ULU YARATAN) a bağlı olacağını düşündüğümü ifade ile konuya girmek istiyorum.

Bu görüş altında Mevlâna'mızı tetkik ederken, O'nun insan-fert ve toplum münasebetleri ve bunları idare yönü ve insanların aynı sebebler altında doğan fert-toplunun psikolojik yollarla insan üniverselliği üzerinde bir fikir yürütmeye çalışmak icabettiğini, böylece insanın iç ve dış âlemlerini tetkik imkânı bulabileceğini söylemenin yerinde olacağını sanırım. Burada bütün mesele, akıl ve idrakin varabileceği hudutları, yani «hikmet» i iyi kavramak ve onları çeşitli duyu organlarımızla iyi ölçebilmek lâzımdır. Ancak duyu sistemlerimizle bunu iyi ölçemediğimiz nisbette «İnsanîz ve mutluyuz» eğer bu duyularımız gereği gibi işlemez ve işleyemezse ve onu idrak kabiliyetimiz yok veya pek azsa, akıl, idrak ve bunların muhassalası bulunan insanî görüş kullanılamadığından «iptidai insan» olarak kalmaktan ve sadece kendi şahsımızı, kendi mutluluğumuzu düşünmekten başka hiç bir sonuca varamayız.

İşte Mevlâna'mızı sosyal bünyesi, akıl, idrak, zekâ ve mantığı tam olarak işleyen maddeye, zenginliğe, ferdî refaha kıymet vermeyen ve sadece insanı geliştirmek için uğraşan makul ve müdrik insan (sosyal insan) olarak görebilir ve bu bakımdan anlamaya çalışırız. Bu düşünce ile serbestçe diye biliriz ki, Mevlâ'nın insan ve insanî görüşleri 20. yüzyılın daha ötelerindedir. Tasavvufî, edebî, insanî cephesi ve tuttuğu sosyal yollar sebebiyle garp, kendisini bizden evvel, hem de pek çok evvel, 17. - 18. yüzyıllarda tanıdı ve tanıtmaya başladı. İngiliz, Fransız, Alman ve çok sonraları Amerikan düşünürleri Mevlâna'dan tercümeler yaparak kitaplar yazmaya başladıkları zaman biz, hâlâ onu sadece tarikat ayinleriyle ve tamamıyla dış yüzü ile tanıyorduk.

Bu konuda garpta Mevlâna hakkında eser yazmış olan fikir adamlarının, görüşlerini kısa hatları ile belirtmek doğru olacaktır. Bir katolik ve mutaasıp bir Fransız din adamı olan Morice Barres Mevlâna'mız hakkında şöyle diyecektir: «Yer yüzüne Mevlâna gibi hakim bir insan ayak basmamıştır». Aynı zat: «bana göre arzu, sevgi ışık dünyasının habercileri sandığım şairlerin ve bütün tanrısal insanların hiç birinin hayatı Celâlaeddin-i Rumî (Mevlâna) ile kıyaslanamaz. O'nun ahengine uyarak sema' eden ve okuyan tarikatini gördükten sonra bir Dante, bir Shakespear, bir Gothe, bir Hugo'nun niteliklerinde eksik kalmış bir yönleri bulunduğunun farkına vardım» diyecektir.

1799'da Jaque de Wallenberg, Mevlâna'dan Fransızcaya tercümeler yapmış, 1853'de J. ROSEN Almanya'da Mevlâna'yı tanıtmaya çalışan

yazılar yazmış, İngiliz Redhous, «Mesnevi» nin birinci cildini İngilizceye çevirmiş, Winfild «Mesnevi» den seçtiği 3500 rubaiyi, Wilsen Mesnevinin iki cildini İngilizceye çevirmiş, yine İngiliz Nikolson Mevlâna'yı çeşitli yönleriyle tanıtan öneml eserler yazmıştır. Almanya'da da Mesnevi, nesir yolu ile Almancaya tercüme edilmiştir. 1923'te Mevlâna'nın görüşlerini ifade etmeye çalışan kitaplar yazmış olan Baron Carré de Vaux, O'nun hakkında şöyle konuşur: «Beyitler tam bir mana ifade eder. Fakat bir beyitten ötekine mana değişir. Mukayese ve sembollerle şiirde pek zengin hayaller vardır. Mevlâna için her şey bir semboldür. Her masal, her telmih tasavvufî manada müşahedelere yol açar ve maddî (concret) görüş daima manevî (abstrait) görüşle birlikte, alelde gibi görünen sözler bir ulviyete sahip olurlar». Yine aynı düşünür şöyle fikirler ortaya koyacaktır: «Bilim ile sanatın çeşitli birleşmesine dayanan estetik akımı açmayı becermiş olan Mevlâna, ilimle çok uğraştı, hem de gerçek ilim ile. O anlar, tanır, ayırır ve asla şekil ve dış görünüşte kalmaz. Maddenin en küçük tarafına eğilir. O, ilimlerin sathında değil derinliğindedir».

Biraz da, çok kısa hatlarıyla, Mevlâna'nın «insan» ve «insanî görüş» hakkındaki şiirleri üzerinde duralım. Mevlâna'nın insan cephesi ve insanlık görüşü De Vaux'nın dediği gib asla sathî değil, derindir. O, kelimenin hakikî manasıyla bir insan olarak, insanların büyük çoğunluğunun tanıdığı «Allah» ın etrafında, yani tek görüş etrafında insanları birleşmeye davet eder. Şunu da söyleyelim ki Mevlâna'mızda din, mezhep, ırk, cins.... gibi ayrılıklar göremeyeceğiz. O, bütün dinleri, insanî yaratılışın ilâhî bir vasfı gibi kabul eder ve iptidai devirlerden itibaren geçen zamanın, dinlerin meydana çıkışındaki evolutife vasıflarını anlayarak, bütün dinleri ve dine bağlı olmayanların, Allahı kabul ederek, tek bir insan toplumu halinde bir araya gelmelerinin «İlâhî akıl» icabı olduğunu kabul eder. Mevlâna'nın şu görüşüne bakınız:

«Ey müslümanlar, ne yapayım ki kendimi bilmiyorum. Ben ne Hristiyan, ne Musevî, ne ateşperest, ne Müslümanım. Ne şarklı, ne garplı, ne ulvî, ne de süfliyim. Ne tabiatın rükünlerindenim, ne de dönen feleklerden; ne topraktan ne de sudanım. Ne rûâkârlardan, ne de arş ü ferşten ve güneştenim. Ne Hint ne Bulgar ne Sakson, ne Irak memleketindenim ve ne de Horasan toprağından».

Bu sözler bize Mevlâna'mızın üniverselliğini sanırım ki gereği gibi ak-

settirmektedir. Sonra bir de şu mısralara bakalım:

«Gel, gel, ne olursan ol gel. Kâfir isen de, Mecusî veya Put-
perestsen de gel. Bizim ocağımız ümitsizlik dergâhı değil;
yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel».

Burada Mevlâna'yı daha derinden anlar gibiyiz. O, artık burada sadece fert olan insana hitap ediyor. Onları toplanmak için nasihatlar edecektir, amma yeter ki onlar sadece sevgi, sadece iyilik kaynağı, sadece yardım ve sadece Allahına iman sahibi, sadece aşk ve vefa sahibi olsunlar, sadece düşünebilsinler ve sadece bu vasıflarıyla hayatlarını kazansınlar... Hulâsa sadece insan olsun İNSAN. O, böylece taa 695 sene evvel BİRLEŞMİŞ MİLLETLER kurucusu olarak ortaya atılmış ve «İnsanı insana inanmaya» çağırılmış oluyor. Yani Allahın kulu olan insanın, bizzat kendisine inanmasını istiyor.

Bir parçacık da asıl konumuz olan MEVLÂNA'DA SOSYAL YÖNÜ üzerinde duralım. Hakikaten yukardaki insanî görüşten sosyal yönü ayıramayız amma, yine insanî ve sosyal meseleleri birbiriyle mezc ederek yolumuza devam edelim.

«Beri gel, daha. Daha yakın gel - Bu vuruculuk daha nereye
kadar devam edecek»
«Bu hır gür ve bu savaş nereye dek! İşte sen bensin, ben
de sen».
«Nedir bu direnme böyle, neden - Neden aydınlıktan kaçır
aydınlık».
«Neden biri iki görmüş oluruz böyle - İki büküm gök kub-
benin altında»
«İşte topumuz bir olgun kişiyiz - Neden böyle şaşı olmu-
şuz, neden»
«topumuz bir tek inciyiz, bir tek - İşte başımız da tek, akli-
mız da tek»

İnsanları bir tek toplum görmekten ibaret olan bu nefis ve ulvî satırlar! Manayı izah etmeye lüzum var mı bilmem? İnsanları birbirlerini yemekten kurtarmak isteyen bu büyük insan yalnız ve bir tek insan cinsinden ibaret olduğunu, hepsinin birbirinin eşi ve benzeri bulunduğunu, birbirleriyle anlaşılamayan bu bedbahtların görüşlerindeki iki-
liğin aydınlıktan kaçma yollarını neden tercih ettiklerini; başı tek, akli tek olan insanlardaki bu hırş, bu sadece kendilerini düşünmek ve böylece bir «hayvanî» lik yoluna düşmelerindeki bu sakatlık ve bu

yanlış görüş «neden»? demek istiyor Mevlâna. Dün olduğu gibi bu gün de insanlık «malik olmak» hırsı içinde hâlâ yüzmektedir.

«Kendine gel, benliğinden çık, uzak dur ondan - İnsanlarla bir oldun mu, bir madensin ve bir ulu deniz».

Değişindeki içten, ve canlı görüşlerden de anlayabileceğimiz ki insan, bir oldumu, varacağımız netice «bütün dünya» olmaktır. İnsanı birbirine sevdirecek, saydıracak, birbirine faydalı olma ve yardım hislerimizi artıracak, birbirimizle yani bütün insanlık ile barış sağlanacak. Mevlâna böylece sosyal dediğimiz insanın, sevgi sahasına girerken insanların «sosyal mahlûk» olmasına dikkat ediyor; bu suretle insan kendini de düşünecek ve bu düşünce ile başkalarını da kendini düşünmeye davet edecektir. Bu, bütün kitabî dinlerin aslı değil mi?. İnsanlar birbirini tanıyacak, sevecek, sayacak ve bir insan olan diğer insan kardeşlerini bu yollara sevk edecek ve ozaman evet bu mesut zaman gelince, ne birbirini yiyecek, ne harp olacak, ne de darp.

Mevlâna zaman zaman bu insanî sevgisi ve insanlık için Allahına da insanları yola getirmek ve yollarını aramak için şöyle hitap edecektir:

«Eğer senin merhametini yalnız iyilerin ümit etmeleri lâzım ise»,
«kötüler kime gidip sıkıntılarını arz edecekler ULU TANRIM.
Eğer sen sadece suçsuzları kabul edersen, suçlular kime yalvaracak?»

Sonraları büyük Ömer Hayyam'ın da tekrarlayacağı bu sözler hakikaten muhteşem değil mi?. Bu sözleriyle bir «İlâhî ma'şuk» olan Mevlâna'mız ne kadar derin İNSAN oluyor. Sosyal adamı yaratabilmek için de şunu söyleyecektir:

«Kardeşlerim, kardeşlerim. Bir kuvvetin ve hatta bir faziletin tesiri altında kalmayınız, yalnız insanı ifade eden hislerle kalplerinizin açılmasını isteyin. Birbirinizi sevin ve unutmayınız ki cehaletten ibaret düşmanınız, pusu kurmuş beklemektedir.»

Fikirler geliştikçe akıl meleklerimizin de değişebileceğini, cehaletin en korkunç insanlık düşmanı olduğunu ne güzel ifade ediyor. Bu suretle kemal ve tekamülün hudutsuz olduğunu meydana koyarak, tutucu yollara sapmamak icap ettiğini ve daima ileri gitme hamlesinin te'yidi için insanın birbirini sevmesinin esas ve şart olduğunu söyleyerek, insanî hakikatleri bulmak yolunda birbirlerine bağlanmanın lü-

zum ve zarureti üzerinde duruyor ve ancak bu yolun «insanlık yolu» olabileceğini bildirmek suretiyle cehaletin insanlık düşmanı olduğu hususundaki açık görüşleri ortaya koyuyor ve sözleriyle de ayrıca insanlığın hudutluluğunu değil, hudutsuzluğunu, ilâhî bir vect halinde meydana koymuş oluyor. Bu konuş ile de insanlığın SOSYAL MAHLÛK olduğu hakikatini bir kere daha ifade etmiş olmuyor mu?. Şu mısralara da bir göz atalım:

«Ben yine senin bir azağın olsun, bir dikili taşın bulunsun, kafanı sokacak bir yerin olsun diye uğraşırım amma, şunu benden bekleme ki taş çatlasa hürriyetimi, kulluğa satmam».

Burada basitlikten kemale doğru yürümesi karşısında, bu sözlerin sahibine, —hele hürriyeti için kullandığı icümle dolayısıyla— hayranlıktan üstün bir duygu besleyerek kendimizi buluyoruz. Böylece Mevlâna'mızın HÜRRİYET yolu ile topluma gitmek lâzım geldiğini ifade etmek istediğini de söyleyebiliriz.

Şimdi Mevlâna'nın daha ulvî ve daha muhteşem bazı sosyal deyişlerine gelebiliriz. Toplumun ve bilhassa toplumu idare edenlerin ne gibi kabiliyetlere sahip olmasını gösteren bu görüşleri ve insanlığın sosyal cephesinin önemli bir safhası üzerinde biraz duralım. Ferdin ve onun kurduğu toplumun mutlu olabilme imkânlarının nasıl tesis olunabileceğini, yani bir fert olarak neler düşünüp ve nasıl hareket edileceğini, insanı idare edenlerin sosyal amaçlarının yukardan beri söylediğimize uyması gerektiğini ve böylece insan olarak dimağı kudret ve kuvvete nasıl hâkim olabileceğini gösteren bir mısraına işaret edeyim Mevlâna'mızın. Toplumu idare eden kuvvetin iyi, güzel, doğru yollarda yürüebilmesi ve böylece toplumun mutluluğunu bulabilmesi gibi insan için çok önemli bu husus hakkında bakınız Mevlâna'mız kısaca ne diyor:

«ÇOBAN SÜRÜYE LÂYIK KİŞİDİR».

Burada çoban ve sürü hakkında açıklama yapmaya lüzum yoktur sanırım. Mevlâna bir toplumdan ve idare sistemi içindeki idareciden ve idare edilenden bahsediyor. İdare edilenlerin, sosyal bünye ve kültürel seviye bakımından toplumun özelliklerini tanıyan bir insan zümresi olması lâzım geldiğini, eğer idare eden yani «çoban» bu vasıfta değilse o toplumun gelişmemiş bir toplum yani «iptidai insan» toplumu olacağını ve böylece ilim ve medeniyetten uzak bir durumda bulunacağını ifade ediyor o toplum, bünyesi itibariyle geri, cahil, kül-

türel seviyesi düşük, yalnız ve sadece şahsî menfaatini düşünen insanlardan ibaret olacağından, bu karakterde bir insan veya zümreyi başlarına getirmekle onların esiri, kölesi olacak, sadece karınları doyurulacak insanlar olarak idare edenlerin emrinde kalacak ve böylece kurulacak bütün idarelerin, idare edenlerin lehine ve toplumun aleyhine olmak üzere, cehalet ve gerilikte devam edeceğini çürük ve iptidai bir toplum olarak kalacağını ifade etmek istiyor Mevlâna'mız. Burada toplumu ve onu idare edenleri karşılıklı sosyal nizam ve sosyal adalet yönünden ortaya koymaktadır. Eğer toplum, fertleri iyi yetiştirilmiş, iyi, doğru, güzel yollarda yürüyen ahlâkî ve sosyal bir toplum ise, bu toplum kendisini mutlu bilecek ve başına geçireceği çobanı seçerken bu vasıflara göre en lâıyk olanı seçecektir; böylece, tam demokratik ve sosyal bir nizam kurabilmiş olacaktır. Fakat eğer bu toplum, toplumun görüşü dışındaki ferdî yollarla ve sadece şahsî faydadan başka bir şey düşünmeyenler tarafından kurulmuş ise, toplumun mutlu olmasına imkân olmadığını bir daha tekrar edelim. Bu itibarla büyük yaratıcının bize ihsan buyurduğu dimağî melekelerimizin hudutlarının genişliği ve hudutsuzluğu, kendi kendimizi idare etmemize imkân vermediği ve geliştirilme yoluna gidilmediği zaman da insanın elinden tutup «oradan gitme, buradan git» diye bir emir vermeyeceği, Allahın kendi kendimizi idare etmek için akıl ve bilgi verdiği hususundaki emirleriyle zıt düşeceğinden, böyle bir tevili kabule imkân yoktur sanırım. Esasen Allah, takibedilmesi gereken yolların hangileri olduğunu daha önceden peygamberlerimize «Vahiy» yolu ile bildirmiş ve peygamberlerimiz de ümmetlerine bu yolları telkin etmiştir ki, bunların hepsi Tevrat, İncil, Kur'an gibi mukaddes kitaplarımızda bildirilmiş bulunmaktadır. Mademki tanrı bana akıl, idrâk, zekâ yollarını idare edecek bir beyin merkezi verdi, o halde dünyadaki durumum ile beni kendi halime bırakmıştır, unutmasınlar diye de mukaddes kitaplarına hepsini zapt ederek ellerimize vermiştir.

İnsanların birbirini sevmesi, sayması yolundaki telkine göre hareket etmeyenler cezalarını yarın rûz-i cezade (mahşerde) göreceklerdir. Yoksa ulu Tanrı bize dünyada kendimizi ilgilendiren bütün işleri idare eden dimağımızı vermezdi. İlâhî telkinlerimizin zaten en muhteşemi, ferdin akıl işinde, idrakine ve gelişmesine göre bilim yolunda tamamen serbest olduğunu bildirmesidir. Tanrının telkinleri, «zaman değiştikçe hükümler de değişir» esasına dayanır. Peygamberlere verilen telkinler arasındaki fark, her peygamberin «zaman içinde» insa-

nın manevî gelişmesi nisbetinde ilâhî emirler almış olmalarından ve bu suretle, bütün kitabî peygamberlerin, Allahın birer kulu olarak esas nokta olan «Allahın birliği» ni kabul etmiş bulunmalarından ibarettir. Bunu kabul ettikten sonra, peygamberlerin iyi, doğru, güzel yolları ifade eden telkinleri arasında farklar gözetmek sanırım ki «insanî hata»nın en önemlisi olur. Bu itibarla bütün kitabî dinler bu suretle zamana bağlı olarak gelmişler ve telkinlerini zamanın gelişme özelliklerine göre tebliğ etmişlerdir. Hepsinde de esas «Allahın birliği» ve dinî kayıtlarında «kul»un zaman içinde ve zaman mefhumlarına göre varabildiği sonuçlardır.

Mevlâna'ya dönerek şu beyti de okuyalım:

«Koyun merada otlamakla oyalanır. Ama çoban koyunun halini bilecektir».

Ve bundan sonra da :

«İmam bir çobandır ve sürüden mesuldur.»

diyecektir ki bu mısra ile, yukarıda izahına çalıştığımız yollarda, bize rehberlik etmektedir. Aynı zamanda da bize, yani topluma baş olacak insanın, yukarıda arz ettiğimiz gibi insanların sosyal adalet ve sosyal hak konularını kavraması ve bunları tatbik etmesi lâzım geldiğini de gösterir, Ona göre imam, ancak böyle işletilen bir idaredeki aksaklıktan mesul olabilir. Bunları kavramayan bir imam ise mesuliyetsiz sandığı kendisini, koyunu (ferdi) satmaya ve hatta şahsî menfaati namına kendi onu keserek etini yemeye (kazancını elinden almaya), haklı görebilir. Binaenaleyh bu davada toplumun sosyal ve hatta ekonomik seviyesi ne ise, idarecinin sosyal görüşü de ancak okadar olabilir.

Gerek ferdin ve gerek kabiliyet, teessür, ileri gitme hamleleri bakımından toplumun durumunun tetkiki ve ona göre karar vermek lâzımdır, derken Mevlâna'mız bize şunu da söyleyecektir:

«denizi bile yüksüğe boşaltsanız, yüksük ancak alabildiği kadarını alır».

ve, yukarıda işaret ettiğimiz dimağî fonksiyonlarının müsait olabileceği sosyal rejimler meselesi bahis konusu haline gelir. Toplumun enerjisi bir arabayı beş kilometre çötmeye müsait ise, artık uzun yollara gitmek için o arabanın üzerine fazla yük yükleyerek arabayı parçalamaya lüzum yoktur. Bu, bir ilkokul öğrencisini lise veya daha

yüksek bir okulda okutmaya benzer. Bunun için aklın öğrettiği ilim yolunda toplumun seviyesini yükseltme yollarını aramak ve bulmak lâzımdır. Mevlâna'mız işte bunları düşünerek yukardaki beytini tespit etmiş bulunmaktadır. Tekrar edebiliriz: buradaki kast, ve manevî gelişme özelliklerine göre toplum için takdirlere girişmenin lüzumu üzerinde durmaktadır. Bu, iptidai bir devletin tam hurriyet içinde de ne oldukları bilinmeyen adamların elinde, demokratik bir idare ile idare edilmesine benzer. Bu idarede kuvvetliler zayıfların icaplarına bakarlar. Ve zaten kuvvetlilerin geri toplumları çürütmek ve onları istismar etmek için takip ettikleri yol budur. İşte Mevlâna'mız bunu söylemek istiyor sanırım. Bunun için iptidai toplumların, idareciler tarafından, müsait ve münasip yollarla geliştirilmesi gerekir.

Mevlâna'nın, akıl ve ilim yolunda yürümedikçe, insan ve insanlığı bu yolda görmedikçe, toplumun iptidailikte devam edeceğini ifade eden bu görüşüne karşı, kendisinden nasihat isteyen Selçuklu Sultanına Mevlâna'mız şöyle diyecektir:

«Ne diyeyim sana. Sana çoban ol demişler, sen kurt olmuşsun. Bekçilik et demişler, sen hırsızlık edersin. Rahman seni padişah kılmış, sen şeytan oluyorsun».

Yukarıdanberi söylediğimiz sözler karşısında, bu görüşlerin açıklığı meydanda bulunduğundan bu hususta bir şey söylemeye lüzum görmemekteyim. Yalnız şu kadarını söylemek isterim ki, zamanın padişahına «sen hainsin, hırsızsin sen şeytansın» diyebilen bir insandaki ideallere bağlılık ve ruh sağlamlığı hakkında karar vermeyi sizlere bırakıyorum. İşte Mevlâna bütün kuvveti akıl ve idrakine bağlı olarak dünyayı, insanı ve bunların sosyal münasebetlerini kavramış, hal yollarını önümüze koymuş bir insan olarak karşımıza çıkıyor. Bu fakir ve verdiği fetvalardan aldığı paralarla geçinebilen insan Selçuklu sultanına şu sözleri serbestçe söyleyecektir:

«insan olarak yeryüzünde vazifeni yap. Bu vazife at gibi yürümek, arı ve karınca gibi çalışmaktır; bir cenaze gibi halkın sırtına binmek değil».

burada vazifenin kutsallık ve sosyalliğini ifade eden bu sözlerin yanına, hepinizin bildiği bir ritüel cümlesini ilâve edeceğim: «Vazife

daima kaza ve kader gibi önünden kaçılmaz bir kuvvet olarak sizinle beraberdir.»

Yukarıda Mevlâna'nın sosyal bakımdan idare eden, idare edilen olarak hulâsa edebileceğimiz konu hakkında sarîh ve vecîz görüşlerinin bir kısmını, olduğu gibi ve ifade ettikleri manalara dikkat ederek arz etmeye çalıştım. Yalnız Türkiye münevveri olarak değil, bütün dünya münevverlerine ve geri kalmış bedbat toplumlara ifade etmek isterim ki Mevlâna'nın görüşleri, bir üzüntü, ve bir «Bunalım» olarak gündelik dertlerimiz haline gelmiş bulunmaktadır ve milletlerin kurdukları idarelerin sadece «o yemesin biz yiyelim» serenatları, insanları bu ıstırap içine sokmuş bulunmaktadır. Burada Mevlâna'nın Türkçe yazdığı bir şiirini tanıtmak isterim.

**Ussun var ise ey gafil aldanma gel zinhar mala,
Sen koyup gideceksin, el geri kala
Seni unuttur dostların, oğlun, kızın, avratların
Ol malı üleşirler hesap edip kıldan kıla
Hakka! Bana ne mal gerek, ne mülk gerek, dileğim iyi hal gerek
Ne kıyl gerek, ne kaal gerek, kendini bilen gerek.**

Sözlerimi bitirmeden evvel şurasına işaret etmek isterim ki, Mevlâna'nın yukarıda anlatmaya çalıştığım görüşü, bütün dünyada Fransız mütefekkirî Montesquieu (1688-1755) tarafından şu şekilde anlatılmaktadır: «her millet lâîk olduğu hükümete mazhar olur». Bu söz hemen hemen Mevlâna'nın sözüdür. Amma ne yapalım ki Mevlâna'dan bu yana yani bu sözlerin söylenişinden bu güne kadar yedi asır geçtiği halde, ne Musevî, ne İsevîler Muhammedîleri de koyabiliriz bu sözlerden lâîk olduğu manaları çıkararak ortaya koymuşlardır ve hatta hiç kimse klasik sosyoloji kitaplarında bunlardan bahis bile etmemiştir ki bu, insanların ne kadar egoist olduklarını ve bu «dünyanın en hakîm adamını» görmemiş, görememiş olduklarını böylece şark-garp mücadelesini ne kadar insanlık dışı olarak anladıklarını göstermektedir. Türkiye'mizde bir iki ilim adamımızın eserlerinde Mevlâna'mızdan ve eserlerinde bahsedilmiştir, amma bunlarda da gereği gibi bu mesele aydınlatılmamıştır.

Hulâsa Mevlânamız hakkıyla bir Müslüman olarak, Müslüman ve diğer dinlerin esaslarının bir tek Allaha dayandığını düşünerek bütün

insanları birbirlerini sevmeye, saymaya, yardımlaşmaya davet ederken ve hatta yukarda dediğimiz gibi başlarına getirecekleri ırısanlara yardım edecek karakter ve vasıfta olmalarını ileri sürerken, düşündüğü meselenin sadece insanlık kaygısı bulunduğuna işaretle yetinelim.

Mevlâna'yı mevlâna yapan görüşleri tetkik ederken şu mısraını ilâve ederek yazımı bitirmek istiyorum.

HAMDİM, PİŞTİM, KÜL OLDUM.

***Gel gel yine gel, her ne olursan ol gel
Kâfir de, mecusi de, putperest de olsan gel
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir
Tövbeni yüz kere bozmuş olsan da gel***

Mevlâna

Vazifelerimiz

İbrahim HOYİ

«Henüz gündüzken, payına düşen vazifeyi yapmaya dikkat et...»

Gündelik hayatta şöyle konuşanlara sık sık rastlarız:

«Ailemi geçindirmek için o kadar çalışıyor, uğraşıyorum ki, hiç boş vaktim yok. Bu yüzden de gereğince başkalarına iyilik edemiyor; tabii ki yardımda bulunamıyorum. Amma çok geçmeden bu görevimi yerine getirecek, başkalarına yararlı olabilme imkânına kavuşacağım...» İşin acı yeri şudur. Bu söz hiç bir zaman tutulmaz ve beklenen o eşref saat aslı gelmez. Zira insan, kişisel çıkarlarına gömüldükçe, başkalarının yardımına vakit bulamaz... İnsanoğlunun varoluşundan beri, «Elinden gelen iyiliği bugün yap,» belki yarına çıkamayabilirsin» öğüdü işte bu gerçeği dile getirmektedir.

Vicdanımızın emrettiği halde, paraca olmasa da, diğer bir takım fedakârlıkları gerektirdiği için çeşitli hayır işlerine koyulmayı savsaklamak o kadar kolaydır ki... Oysa, umdelerimize inanan her kardeş, bütün içtenliği ile payına düşenleri hemen yapmalı, yarına bırakmamalıdır «İnsanın payına düşen vazife nedir?» sorusunun en sade ve açık karşılığı, eline geçen hiçbir iyilik fırsatını kaçırmayıp, herhangi bir art düşünceye kapılmadan karşısındakilere yardım elini uzatmak, hayırlı olmasını bilmektir. Bir kelime ile insanlığın hizmetinde olmaktır. Sosyal alan, hem yürütücü, yönetici, hem de yararlı, yaratıcı niteliği benimsemelidir. İnsan oğlu aya ulaşmakla açılan yeni henüz neler getireceği bilinmeyen çağda daha köklü bir bağlılıkla toplumun gelişmesinde yol almalı; içinde, «ben de bir şeyler yapabildim» diyebilme gücünü bulmalıdır.

Ancak bu suretledir ki, henüz gündüzken, bir mason olarak, vazifelerimizi yerine getirince tam bir mutluluğa erer, ve geçici dünyadaki işlerimiz sona erip de engin ötelerin karanlığı basınca, bütün kaygı ve endişelerimizi hem de ve rahatlıkla arkada bırakır, pekiştirilmiş bir güvenle yeni yol ve yaşantımızı sürdürürüz.

Seçmek kudretimiz şahsiyetimizin aynasıdır

Kadri OLCAY

Seçmek kudretimiz şahsiyetimizle çok yakından ilgilidir. Her halde dikkat etmişsinizdir. Bir bahçede türlü çiçekler, sebzeler ve ağaçlar vardır. Aynı toprakta yetişen bu çeşitli bitkilerden her biri topraktan kendisine lâzım olan maddeleri seçer alır. Bir tarafta gül, karanfil, menekşe gibi güzel kokulu çiçekler açarken, yanı başında kediotu gibi fena kokulu bir bitki yetişir. Acı ve tatlı biberlerin fidanları aynı toprakta yanyana bulunabilirler. İşte, tıpkı bunun gibi, insanlar da, aynı muhitlerde yaşamalarına rağmen, terbiye imkânlarından ve hayattaki müşahedelerinden birbirlerinden farklı şekilde müteessir olurlar. Zira bu insan-

lar seçme ve beğenme bakımından birbirlerinden farklıdır.

Hayatta en evvel karşılaştığımız konu, yiyecek seçme problemi- dir. Doğar doğmaz yemeye başlarız. Hoşumuza gideni yer, gitmeyeni bırakırız. Zamanla yemek ve içmek konusunda zevklerimiz gelişir, ve şahıstan şahsa büyük farklar gösterir. Fakat çok kere, yüksek tahsil görmüş insanların bile yiyecek ve içecek seçme hususundaki bilgileri noksan ve hatta yanlışır. Bazı kimseler eti, diğerleri sütü, yurmurtayı, yeşil yapraklı sebzeleri, salata ve meyvaları ya hiç yemezler, yahut da yeteri kadar almazlar. Buna mukabil hamur

işlerine ve tatlılara lüzumundan fazla düşkün olanlar vardır. Demek ki bu insanlar ya bilmediklerinden, yahut da midelerine fazla düşkün olduklarından iyi yiyecekleri seçmemektedirler.

Kitap seçme konusunun üzerinde ne kadar durulsa azdır. Ya -yınlanmış kitapların sayısı kendi dilimizde belki yüzbinlere, yabancı dillerde ise milyonlara varır. Bunların hepsini okumamız imkânsızdır. Şu halde bütün bu kitapların arasından zevkimiz ve istifademiz için ancak en iyilerini seçip okumamız lâzımdır.

Arkadaş seçme işi de kolay bir iş olmasa gerek. Eğer kendimize fena arkadaşlar seçersek fena huylar kazanabiliriz, ve çok kere başımız da derde girer.

Hareket tarzımızda ve davranışımızda iyiyi ve doğruyu seçebilmemiz bizi tembellikten, yalancılıktan, geçimsizlikten, kısacası fena insan olmaktan kurtarır. Temizlik, doğruluk, vazifeseverlik, hoşgörülük, memleket ve millete bağlılık, zayıflara ve fakirlere yardım gibi güzel ve iyi huylar çocuklukta öğretilmezse, daha sonra, hayatta, iyi ve doğrunun seçilmesi kolay olmaz.

Söz gümüş ise sükut altındır, derler. Bence her ikisinin de kıymeti zamanın iyi seçilmiş olmasına bağlıdır. Teşebbüslerde

muvaffak olmanın sırrı da zamanın iyi seçilmesi değil midir?

Meslek ve hayat arkadaşı seçmek de karşılaştığımız çok önemli problemlerdir. Hayatta başarılı ve mutlu olabilmemiz seçme kudretimizin bize doğru yolu göstermesine bağlıdır.

Bir de dernek seçme konusu vardır ki bu, bizim sosyal yapımızı ve iç âlemimizi yansıttığı için çok önemlidir. Nitekim, bahtsızların ıstıraplarını dindirmek ve topluma faydalı olmak isteyenler Kızılay, Çocuk Esirgeme ve Yardım Sevenler gibi derneklere katılırlar. Fakat, topluma yararlı olmayı ön planda tutmakla beraber, kardeşlik bağlarını kuvvetlendirmek, hoşgörülüğü öğrenmek, sevgi çemberlerini genişletmek, şahsen olgunlaşmak, kısacası aklü hikmet, ve nur u zıya'ya kavuşmak isteyenler de derneğimizi seçerler.

Hadiseler karşısındaki davranışımız şahsiyetimizin en doğru ölçüsüdür. Zorluklar karşısında yılacağımıza onları yenme yolunu seçmemiz, hoşumuza gitmeyen durumlar karşısında kızacağımıza sükun ve itidal göstermemiz, fikrimize uymayan fikirleri körü körüne reddetmekten -se anlayış ve tolerans göstermemiz, eğer başarabilirsek, bizi ham ervah olmaktan kurtarıp olgun insan olmak yoluna sokar.

TANINMIŞ BÜYÜK MASONLAR

Mozart ve masonluk

(Sihirli flüt operası)

Mithat FENMEN

Avusturya imparatoriçesi Maria Theresia mason olan eşinin ölümünden sonra, bir emirle mason localarını kapatmıştı. Oğlu Joseph II ise kuvvetli «humaniste» düşüncelerinin etkisi altında tahta çıkar çıkmaz locaları tekrar açarak 1785 yılında yayınladığı bir kararname ile bütün Viyana Localarını «Hakikat» ve «Ümit» adı altında iki büyük locada topladı. Viyana'nın tanınmış sanatçıları ve düşünürleri bu localarda çalışmaya başladılar. Mozart, «Ümit» locasına devam ediyor ve bu locada, hayatının son yıllarında kendisini etkileyen bir çok sanatçı ve yakın arkadaşı bulunuyordu.

Gene «Ümit» locasından Johann Emanuel Schikaneder (asıl adı Johann Joseph Schikaneder) şarkıcılık, rejisörlük, sahne müziği yazarlığı ve tiyatro idareciliğini şahsında toplamış, zamanın önemli sahne adamlarından biri idi. Uzun yıllar özel tiyatro grubu ile memleket içinde şehir şehir dolaşmış ve bir ziyareti sırasında Salzburg şehrinde Mozart ile tanışmıştı. Schikaneder, 1789 yılında Viyana'nın meşhur «Freihause auf der Wieden» tiyatrosu müdürlüğüne atanınca o zama-

nın çok ilgilendiği efsane konularından birini ele alarak bir opera hazırlamak için Mozart ile işbirliği yapmak istedi.

Operanın konusu Wieland'ın «Dschinnistan» (Cinistan), yani cinler ülkesi adlı eserinden seçilen «Lulu veya Sihirli Flüt» idi. Tiyatro adamı olan Schikaneder konuyu başka eserlerden de faydalanarak daha cazip bir hale koydu ve opera üstadı Mozart'ın ve diğer loca arkadaşlarının yardımı ile daha derin bir anlam kazanmasını sağladı. Libretto'nun son şeklini alması ve insanlık idealine yönelen fikir ve sembollerle süslenmesi hususunda «Hakikat» locası muhterem üstadı olan filozof Von Born ile Ludwig Gieske'nin önemli yardımlarından faydalandı.

Libretto'nun ilk şeklinde iyiliği temsil eden Gece Kraliçesi, yeni livrede karanlığı ve fenalığı temsil etti. Keza ilk livrede kötülüğü temsil eden sihirbaz bu defa Sarastro (Zerdüşt) adı altında iyiliği, aydınlığı, hak ve hürriyet sevgisini temsil eden kişi olarak yer değiştirmişti. Böylelikle masonik temel düşünce ve sembollerle süslenen operanın libretto'sunda, bu değişikliklerin yapılmasında biraz aceleye gelindiğini gösteren üç nedime, üç çocuk ve Monastates'in davranışlarında bazı çelişmeler göze çarpmaktadır.

Mozart'ın en son ve en başarılı operası olan Sihirli Flüt'ün konusu şudur :

Okları tükendiği için dev yılan tarafından öldürüleceğini sanan prens Tamino bayılır. Bu sırada yardımına koşan üç kadın yılanı öldürerek onu kurtarırlar. Tamino'yu çok beğenen kadınlar Gece Kraliçesine haber götürmeğe gidince saraya kuş satan papageno ortaya çıkar. Kendi küçük dünyasında yaşayan bu halk çocuğu fırsattan yararlanarak kendini yılanı öldüren bir kahraman gibi tanıtır. Oysa Gece Kraliçesinin nedimleri geri dönmüşlerdir. Yalancı papageno'nun ağzına kilit vururlar. Aynı zamanda kraliçeden genç prene getirmiş oldukları ve Sarastro tarafından kaçırılan kraliçenin kızı pamina'nın resmini Tamino'ya gösterirler. Prens, kızı Sarastro'dan kurtarıp geri getirirse onun eşi olacaktır. Bir görüşte resme âşık olan delikanlı kızı aramaya çıkar. Yoldaş olarak ta yanına Papageno'yu katarlar. Kadınlar onlara zor durumda kaldıkları zmn kullanılmak üzere sihirli bir flüt ile bir çingirak verirler. Kendilerine üç erkek çocuk yol gösterecektir. Bu arada Sarastro'nun ülkesine getirilmiş olan Pamina kaçıp annesinin yanına gitmek isterken ona bakmakla görevli zenci köle Monas-

MOZART B .: (1756 - 1791)

ANKARA KALESİ

Foto: Şinasi BARUTÇU

tates kızı yakalar. Niyeti kızı ele geçirmektir. Bu sırada Papageno Pamina'nın olduğu yere varmıştır. Monastates onun tüylü elbiselerinden, Papageno de zenciden korkar. Prens Tamino'nun kendisini aradığını öğrenen genç kız ile Papageno anlaşır. Papageno sihirli çingırağı çalarak zencileri sersemletir ve kızla kaçarlar.

Yabancı hayvanları uysallaştıran flütünü çalarak ormanda gezen Tamino üç çocukla karşılaşır. Bu çocuklar kendisine sebatkâr olmasını öğütler. Bundan sonra Tamino'nun önünde yepyeni bir dünya açılır. Sarastro'nun ülkesine varmıştır. Önce içeri alınmaz. Prens doğruya ulaşmak istediğini anlatır. Göklerden gelen ses ona Pamina'nın yaşadığını haber verince flütünü çalmaya başlar. Bu sesin yardımı ile Papageno ve Pamina ile buluşur. Onları tekrar yakalamaya gelen zencileri Papageno sihirli çingırağı ile uyuşturup kaçıtır.

Bundan sonraki sahnelerde Tamino ve Papageno olgun insan olabilmek için çeşitli sınavlardan geçmek zorunda kalırlar. Ancak Papageno'nun böyle zora gelecek hali yoktur. Tek dileği kendine uygun bir eş bulmaktır. Böylelikle sık sık yoldan çıkar ve bu yüzden Papagena'sını elinden kaçıtır. Sükût sınavını başarı ile bitirdikten sonra sevdiği kızla ateş ve su sınavını da başaran Tamino, kendisini kocasından Sarastro'ya intikal eden güneş çevresini geri getirmek üzere seçen Gece Kraliçesinin aslında kötü niyetli olduğunu anlıyarak Sarastro tarafına geçer. Kraliçe Monastates'den yardım umar. Fakat her türlü kötülüğe iyilik ve anlayışla karşılık vermeyi kendine şiar edinmiş olan Sarastro'nun dünyasında bir şey başaramaz ve geldiği karanlığa döner. Hakikate ulaşan Tamino kendine eşlik eden Pamina ile erginler katına kabul edilirken, üç çocuğun yardımı ile Papageno da kendisi gibi düşünen ve duyan Papagena'sına kavuşur.

Operanın konusu hakikati ve doğruyu arayan iyi niyetli insanın kötüyü, karanlık düşünceleri temsil eden Gece Kraliçesinin dünyasından başlayarak yüceleri temsil eden Sarastro'nun aydınlık katına kadar yükselmesini canlandırmaktadır. Livreci Schikaneder'in bulduğu Papageno tipi iş hayatı gündelik yaşantının kuru başarılarında, yiyip içmekte, işini kolay yürütmekte ve kendine bir eş bulup çok çocuk yapmakta arayan insanı temsil eder.

Masonluk gözü ile bakıldığı zaman Sihirli Flüt operasının fikir ve sembollerle süslediği ve müziğin de bu sembol ve rollerin en ince teferruatına kadar yardımcısı olduğu görülür. Daha uvertürün başın-

daki üç büyük akor, bilginler dünyasının insanlarını hakikata ve doğruya çağırışıdır. Bu akorları takip eden ağır kısım yüceye ulaşmak isteyenlerin ağır adımlarını sembolleştirebilir. Ve nihayet fugato, ham taş yontan ve çekiçleyen elleri hatırlatır. Nasıl ham taş bu çekiç vuruşları ile işlenirse, olgunlaşmak isteyen Tamino da bir çok sınavlar geçirecek ve Sarastro'nun elinde yoğrulacaktır.

Mozart'ın ölümünden bir kaç ay evvel (1791 yılının 30 eylülünde) Viyana'da ilk defa oynanan Sihirli Flüt dâhi bestecinin en olgun operasıdır. Mozart bu operasında en sade halk ezgilerinden en ulvî duygulara kadar yayılan geniş bir müzik dili kullanmakla kalmamış. Masonluk için ebediyete bırakmış olduğu bir çok eserleri arasında bu operasını da dahiyane bir yapıt olarak müzik tarihine armağan etmiştir.

***Olmadığımız gibi görünmeğe
çabalamaktansa,
olduğumuz gibi görünmekle
çok şey kazanırdık.***

La Rochefoucauld

Eski misterler

Nur Safa TEKYELİ · BAN

Misterli kelimesinden ilham alarak, Misterin tarihi ve felsefi anlamdaki ifadesini tetkik edelim.

Lugatlarda Mister umumi manada mezhep esrarı, dinlerin akıl ermez esasları, din sırrı, ilahi sır olarak izah edilmiştir. Larousse'un büyük ansiklopedisinde yapılan tarif, kısa olmakla beraber, mesleğimize daha yakın bir ifade taşımaktadır. Tarifin tercümesi şöyledir: Mister, yalnız initié'lerin yani tekris edilmiş olanların bilmesi gereken, bir doktrinler veya adetler tatbikatı manzumesidir. Ayrıca Mister,

gizli, herkes tarafından bilinmeyen manasını da taşır. Yani bâtını, ésotérique bir hüviyeti vardır.

Monothéisme'in teesüsünden evvel, kâdim devirlerdeki insanların, paganisme'in yani polythéisme'in kapsadığı ilahların ve tanrıların her birine yaptıkları azeni ve umumi tapınma merasimlerinden yani Culte'lerden başka, Mister adı verilen gizli bir ibadet tarzı mevcuttu. Bu gizli ibadete ancak, initiation ve bizim tabirimizle tekris denilen bazı merasimlerle hazırlanmış olanlar kabul edilirdi.

Eski devirlerde, milletler, tap-tıkları tanrıları birbirlerine bildi-rip intikal ettirmeğe adet edin-mişlerdi. Bu intikal sırasında milletler her zaman gizli ibadet şeklini bildirmeyip, aleni ve u-mumi tapınmayı öğretmekle ik-tifa ederlerdi. Meselâ, Romanın şarap ilahı ve Yunanlıların Dion-yos'u olan Bacchus ilahının misterlerinin, yani éso-térique culte'ünün yayılmasından çok evvel Romalılar tarafından be-nimsendiği bilinmektedir. Buna mukabil bazanda, sırf gizli cul-te'üne vakıf olabilmek için bir ilahın benimsendiği de olmuş -tur. Bunun misali de, Romalılar tarafından kabullenen eski Mısır tanrılarında Osiris ve karısı İ-sis'in culte'üdür. Ençok benim-senen ve şöhet yapmış tapın-malar, culte'ler meyanında Trak-yalı şair ve musikici Orfe, Bacc-hus, ziraat tanrıçesi olup bilaha-re Yunanlılar tarafından Démé-ter olarak benimsenen Cérés'in adına bir mabed bulunan Atina civarındaki Eleusis kasabasında-ki meşhur misterler, eski İranlı-ların din kurucularından Mithra'nın adına yapılan éso-térique me-rasimler zikredilebilir.

Bu éso-térique merasimlere ait bilgiler, Yunan ülkelerine varma-dan evvel, Yunanlıların ve Ro-malıların kendilerinden olmıyan-lara Barbar ismi verdikleri mil-letlere doğrudan doğruya Mısır-

lılardan intikal etmiştir. Dinleri-nin esaslarını Mısırlılardan al-mış olan Gol ülkesinin ruhanile-ri, Bacchus alemlerini kutlama -ya adet edilmişlerdi. Bununla beraber, hepsinin fevkine varan ve aşağı yukarı diğerlerini si-nesinde yok etmiş olan mister-ler, Atinada Cérés şerefine te-sit edilen Eleusis misterleridir. Bu misterlerin şöhet-i o kadar büyüdü ki, Atinaya komşu olan Ülkeler kendi tanrılarını ihmal etmeğe ve yalnız Eleusis Culte' ünü tesit etmeğe başladılar ve bu suretle Yunan ve Küçük As-ya ülkelerinin bütün milletleri Eleusis misterlerine vakıf oldu-lar. Misterler bütün Roma im-paratorluğuna yayıldı ve sınır-larını bile aştı. 417-418 yılları a-rasında papalık yapmış olan Zo-sime, misterlerin bütün beşeri-yeti kapladığını beyan etmişti. Atinalı filozof Aristide, mister-leri, bütün dünyanın mabedi o-larak tavsif etmişti.

Doğuş yerlerinin hal ve mahi-yetlerine bakıldığı takdirde, mis-terlerin kazandığı büyük ehem-miyet ve halk üzerindeki teesir kuvveti daha iyi anlaşılır.

O devirde Atina, yeryüzündeki bütün şehirlerin, en fazla tanrı -sı ve dine bağlı olanı telakki e-dilirdi. Buna istinadendir ki Yu-nan şairi Sophocle, kuruluşuna atfen, Atinayı tanrıların mukad-

des yapıtı olarak tavsif etmişti. Üstünlüğü ve şöhreti en çok yayıldığını belirttiğimiz Eleusis törenlerinde, büyük ve küçük olmak üzere misterler ikiye ayrılmıştı. Küçük misterler, daha yüksek tekris ve ikaaflara hazırlayıcı ve yetiştirici mahiyetteydi. Küçük misterlere katılma hakkı herkese açıktı ve bu kademedeki müptedilik devresi 3 ve bazen 4 sene sürerdi. Yazar ve doktor olan İskenderiyeli Clément (d'Alexandrie)'ın ifade ettiğine göre, büyük misterlerde Kâinat ile ilgili hususlar öğretilirdi. Bu öğrenim, en yüksek ve son merhaleyi teşkil ediyordu ve bu öğretim sırasında her şey olduğu gibi görülür ve kâinatın eserleri tetkik edilirdi.

Eskiler, misterlerin fevkaladeliğini daha müessir ve kolay şekilde ifade edebilmek için şöyle bir telkinde bulunurlardı: Initiation'dan geçmek şeref ve bah-tiyarlığına erişmiş olanlar, diğer fanilerden daha mes'ut olacaklardır. Harici âlemde kalmış olanların ise ruhu, vücutlarını terk ettikten sonra, çamurlarda sürünmeğe ve karanlıklarda gömülü kalmaya mahkûm bırakılacaktır. Buna mukabil, tekrise erişmiş olanların ruhu, ilahların ülkesi olan zengin ve mümbit adalara uçacaktır.

Eflatun derdiki : Misterlerin ga-

yesi, ruhu iptidai safiyetine ırca etmek ve kaybettiği kemâl mertebesine yeniden vardırma-tır.

Filozof Epictète'e göre, misterlerde yapılması emredilen her şey, insanların eğitim öğretimi ve ahlak kaydelerinin islahı için Üstatlar tarafından vazedilmiş-tir. Neo-Platonien filozof Proclus ise misterler hakkında görüşünü şöyle ifade ederdi: Misterlere initié edilmiş olmak ruhu, maddi, hissi ve beşeri zaaflardan tamamen sıyrarak tanrılarla temasa geçmeği ve onlarla birleşmeği sağlamaktadır. Ve şunu ilâve ederdi: Misterlere initié olmuş olanlara, ilahların ilk neslini tasvir eden çeşitli şeyleri bütün açıklığı ile göstermektedir.

Initié edilenlere iktisap etmeleri telkin ve emredilen vasıflar, temiz ve saf ahlaklı olmak ve fikri tekâmüle erişmektir. Ve yine Epictète'in bu mevzuudaki telkinini zikredelim: Kurbanlar kestiğini veya tanrılara dua ettiği-niz zaman, kendinizi bu ibadete ruhi ve fikri safiyet içinde hazırlayınız. Misterlere varabilmek için şart olan ruh haletinin ay-nını hissetmeğe azmediniz.

Görülüyor ki, Misterlere vakıf olmak, onlara erişebilmek hiç

de kolay değildir. Initiation'a el-verişli hale gelebilmekten başka, namzedin, her kim olursa olsun, temiz bir şöhret sahibi, eyi ahlaklı ve faziletli bir insan olması titizlikle üzerinde durulan vasıflardı. Bunlara kanaat getirdikten sonradırki namzet, Misterlerin Piri veya başka bir deyimle Reisi, tarafından sıkı ve ciddi şekilde tetkikten ve imti-handan geçirilirdi.

Birinci asrın tarihçilerinden Su-étone'un naklettiğine göre, an-nesi Agrippine'i öldürdükten sonra Yunan ülkelerinde seyyahat eden Néron, Eleusis misterleri törenine iştirak etmeği istemiş olmasına rağmen, işlediği cinayetlerin verdiği iç huzursuzluk buna mani olmuştu César'ın sağ kolu Antoine ise, César'ın katillerinden biri olan Avidius-Cassius'ün ölümünden kendisini mes'ul tutmasına rağmen, halkın nazarında temize çıkabilmek için, Eleusis misterlerine initié edilmekten çekinmemiştir.

Faziletin kaynağı sayılan misterlere erişebilmiş olanlara, yegâne mes'ut insanlar olarak gıpta ile bakılırdı. Milletin hissiyatına tercüman olmakla ün salmış Atinalı hicivci şair Aristophanes, initié edilmiş ve misterlere dahil olmuş olanların adına şöyle konuşmuştu : Günün teveccüh-kâr yıldızı (yani güneş) yalnız

initié edilmiş olan bizlerin üzerinde parlar. Yalnız biz, hüzmelerinin tesirinden (sıcaklığından) zevk alırız ve biz, vatandaş ve yabancıya karşı her türlü eyilikte ve adil harekette bulunuruz.

O devirlerde, initié edilmiş olmanın eskiliği nisbetinde, hürmet ve itibar artardı. Öyleki sonraları, Initiation'dan geçmemiş olmak şerefsizlik sayılmaya başlandı ve nekadardaki faziletli olursa olsun veya öyle görünmeğe çalışsın, initié edilmemiş bir insan, halk nazarında şüphe ile karşılanırdı. Muntazaman dini ibadette bulunmayan ve hiç bir kitap yazmamış olan Socrate'in durumu bu olmuştur.

Muhtelif halk sınıflarına mensup ve sıfattaki initiation'dan geçmişlerin fazlalığı ve bunların dağıldıkları ülkelerin çokluğu, kısa zamanda misterlere cihanşümül bir hüviyet kazandırmıştır. Erkekler, kadınlar, çocuklar, herkes tekris olunurdu. Adeta misterlere bir erişme yarışı mevcuttu. Birinci asır yazarlarından Apulée misterleri şu sözlerle anlatmıştır: O zamanlar (milattan evvel) initiation'un lüzumuna, hristiyanların vaftisin lüzumuna inandıkları gibi iman ediliyordu. Nihayet bu iptila okadar arttı ve cihana yayıldı ki, hazinenin açıklarını kapatmak için

devletlerin bir gelir kaynağı haline getirilmiştir.

Mevzuun derinliğine göre çok kısa ve kısır olan bu izahattan, Misterler ile Masonluk arasında bir mukayese yapmak mümkündür. Meselâ Hiram efsanesindeki Üstadın ölümü ve tekrar dirilişi, sembolik bir dramdır ve Masonluğu kadim devirlerdeki misterlerin bir devamı haline getirmektedir.

Apulée, Métamorphose (Değişim) kitabının 11. faslında kendi initiation'nunu anlatmışa benziyor. Apulée, misterlere kabulünü şöyle nakletmektedir: «Büyük rahip haricileri uzaklaştırdı. Ketten bir cüppe giydirdi ve elimden tutarak beni Mabedin en derinlerine götürdü. Şimdi okuyucu dostum, bana yapılanları ve söylenenleri öğrenmek isteyeceksiniz. İzin verilmiş olsaydı söylerdim ve öğrenilmesine izin olsaydı öğrenirdiniz. Ama bu, dinleyen kulaklar ve ifşa eden ağız için aynı derecede bir suç olur. Fakat, bilmek arzunuzu tahrik eden, dini duygular ise, sizi üzmem. Dinleyin ve inanın çünkü doğruyu söylüyorum. Ölümün kapısına vardım, ayağımı cehennemine eşliğine bastım. Dönüşte üç unsuru (ha-

va, ateş ve su) geçtim. Gecenin karanlığında güneşin parladığını gördüm. Cehennem ve yedi kat gök'ün tanrıalarının hepsi ile karşı karşıya geldim ve hepsine taptım. İşte size söyleyebileceğim bunlardır ve siz yine aydınlığa kavuşmamış olacaksınız. Demin ifade ettiğimiz gibi, misterler iki kısma ayrılıyordu. Çoğunluğa açık olan küçük misterler temeli teşkil ettikten sonra, büyük misterlere erişmek herkeşe nasip olmuyordu. Burada, yüksek dereceli dediğimiz Felsefî atelyelerin akışını görebiliyoruz. Felsefî bilgiler edinmek, hakikata yani tanrılara varabilmek tâ o zamankilerin de mefkûresi idi. Monothéiste olarak bugün de aynı gayeye erişmeğe çalışıyoruz.

Misterlerden bize intikal eden bilgiler yok denecek kadar azdır. Bunun sebebini misterlere initié olanların ketumiyetinde aramak gerektir. İşte bu sebebledir ki, bize kadar gelebilmiş malumatı birer hikâye ve efsane gibi okuyor ve dinliyoruz. Fakat hiç şüphe yok ki, menşei mazinin karanlıklarında gömülü bulunan Masonluk, kadim devrin misterlerinden çok şey almış ve bunları devam ettirmektedir.

Vermek

Halil Cibra'dan derleyen :
Semih SERGEN

Siz malınızdan verdiğiniz zaman çok az verirsiniz. Ve ancak canınızdan verdiğiniz zaman gerçekten verirsiniz.

Malınız yarın muhtaç olacağınızı sanarak esirgemek istediğiniz şeylerden başkası mı?

İhtiyaçtan korkmak, ihtiyacın ta kendisi değil mi?

Sarnıcınız su ile dolu olduğu halde susuzluktan korkmak, en tatmin edilmez susuzluk değil midir?

Malları çok ve bol olduğu halde az verenler vardır. Bunlar da tanımak için verirler. Ve onların bu gizli arzuları, verdiklerinin bereketini kaçıır.

Sonra öyleleri var ki, ellerindeki azdır, fakat hepsini verirler.

Bunlar hayata, ve hayatın bolluğuna inananlardır ve bunların ambarları asla boş kalmaz.

Bunlar verdikleri zaman severek verirler ve sevgileri ile neşeleri, mükâfatlarıdır.

Başkaları da ıstırap çekerek verirler ve bu ıstırap onların cehennemidir.

Verdikleri zaman ıstırap çekmeyenler, hatta bu yüzden sevinç de aramayanlar, bu meziyetlerinin anılmasını bile istemeyenler de vardır.

Vadideki güller, kokularını nasıl fezaya yayarlarsa, bunlar da öylece verirler.

Tanrı bu çeşit kimselerin elleriyle konuşur ve onların gözleri içinde dünyaya gülümser!

İstendiği zaman vermek, çok iyidir. Fakat durumu önceden anlayıp istenmeden vermek daha iyidir.

Eli açık olan kimse için alacak el bulmak, vermekten daha büyük bahtiyarlıktır.

Zaten varın yoğun içinde alıkoyabileceğin bir şey var mı?

Bütün varın yoğun bir gün baştanbaşa verilmeyecek mi?

Öyleyse şimdi ver, tâ ki vermek mevsimi varislerinin değil fakat senin olsun!

«Vermek isterim, amma, lâıyığına ve müstahakına» der durursunuz.

Bahçenizdeki ağaçlar ve otlaklarındaki davarlar böyle söylemiyor.

Onlar yaşamak için veriyorlar, çünkü vermezlerse ölürler.

Her kim ki gece, gündüz yaşamak değerindedir, sizin vereceğiniz her şeye lâıyaktır.

Hayat okyanusundan içmeğe hak kazanan kimse, kadehini sizin küçük ırmağınızdan doldurmağa lâıyk görülmeğe gerektir.

Dünyada hangi çöl, almak cesaret ve itimadının, hayır iyiliğinin içinde yatan çöl büyüklüğündedir?

Ve sen kimsin ki insanlar sana gelsin de göğüslerini açsınlar ve gururlarını perdelerini parçalasınlar da içlerini çırlı çıplak gösterebilirler, utanmadan gururlarını soysunlar?

Sen herşeyden önce verici ve vermek vasıtası olmak gerektiğini anla.

Çünkü hakikatte hayat, hayatın imdadına yetişir, sense, ey kendini verici sanan kimse, vericiliğin yalnız bir şahidisin.

Ve siz ey alıcılar, ki hepiniz öylesiniz, minnet yükü altında kalmayınız ki hem kendinize, hem vericiye bir boyunduruk geçirmiş olmayasınız.

Vericinin vergisi, vereni de alanı da yükselten kanat olsun. Yoksa borcunuzun yükünü fazla hissetmekle, hür yürekli toprağı ana ve Tanrıyı baba tanıyan vericinin cömertliğinden şüphe etmiş olursunuz.

***Vaad, borçtur. Çok yazıklar olsun
o kimseye ki vaad eder de
yerine getirmez***

Hâdis-i Şerif

HABERLER

29 Haziran 1969 tarihinde seçilen Nur Safa Tekyeli - Ban, Sabahattin Arıç ve Moiz Berker kardeşlerle Mimar Sinan Muh. Locasının asli üye sayısı 25'i bulmuştur.

Asli üyelerin birinci vazifesi, iç yönetmeliğin amaç ve 4. maddesinde belirtil-diği gibi:

1 — a) Masonluğun tarihi, sembolleri ve lejandları üzerinde incelemeler yapmak,

b) Türkiye'de masonluğun kuruluşu, yayılması ve gelişmesi ile ilgili gerekli tarihi bilgileri derlemek,

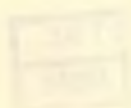
c) Masonluğun her yerde kabul edilmiş olan prensiplerini, amaçlarını, yazılmış veya yazılmamış kurallarını tesbit ederek muhtelif obediyanlarca kabul edilen veya milli karakterlerine daha uygun düşen değişik esasları teşhis, tefrik ve tarif suretiyle bunlara müteallik incelemelerde bulunmak.

Yukarıda belirtilen hususlarla ilgili esaslara paralel olarak, Türkiye'de kurulmuş ve gelişmiş Fran-Masonluğa ait bilgileri toplamak, derlemek ve bunlar üzerinde objektif incelemeler yapmaktır.

Bu amaçlara ulaşmak için yalnız asli üyelerin çalışmalarının kâfi gelmeyeceği aşîkârdır. Bu münasebetle Mimar Sinan Muh. Loc., tıpkı İngiltere Büyük Locasına bağlı Quatour Coronati Muh. Loc. nda olduğu gibi, muhabir üyelerin yardımına muhtaçtır. Her kardeş, Mimar Sinan Muh. Loc. nın muhabir üyesi olmak hakkına maliklidir.

Bugün iç yönetmelikte belirtilen muhabir üye aidatı taahhüdü için bir karar alınmamıştır (içyönetmelik madde: 10). Bu itibarla muhabir üyelik için şimdilik hiç bir malî külfet bahis konusu değildir. Bununla beraber, muhabir üyelerden Muh. locanın idare işleriyle meşgul olmaksızın, sadece locanın amaçlarına göre kominikasyon veya dergiye yazı hazırlamalarıyla uğraşmaları istenmektedir. Bu hususu kardeşlerimize bir daha hatırlatmayı uygun buluruz.

2 — Ankara'da çalışan Çankaya Muh. Loc. sınıfın, Mimar Sinan Muh. Loc. arşivi için yolladığı «yıllık»ta bütün kardeşlerimizin çok istifadeli yazılar bulacaklarını tesbit etmiş bulunuyoruz. Aynı mahiyette Ankara'da kâin BİLGİ ve Doğuş localarının neşriyatının da çok faydalı ve değerli yazıları ihtiva ettiğini kardeşlerimizin bilgilerine arz ederiz.

Kendi dünyanızla ilgili haberler için...

YENİ GAZETE okuyunuz.

- Yurtta ve Dünyada sanat olayları...
- Dünyadan siyasî ve ekonomik tefsirler...
- İlim dünyasından yenilikler...
- Yetkili kalemlerden ilginç makaleler...
- Spor ve,
- Temiz bir baskı.

T.B.L.
ARŞİVİ

